

上篇 理论技巧篇

第一章 口译的基本认知

第一节 口译的概念	2
一、引言	2
二、口译的定义	3
三、口译的特点	4
四、口译的分类	7
第二节 口译的运作过程	8
一、口译的思维运作过程	8
二、口译质量的评估标准	10
三、口译技能的训练方法	13
思考与探讨	14

第二章 汉越口译的基本原则与技巧

第一节 汉越口译的基本原则	15
一、口译的基本原则	15
二、汉越口译的处理原则	16
第二节 汉越口译实践的常用翻译方法和技巧	22
一、汉越口译实践的常用翻译方法	22
二、汉越口译实践中应该注意的几点问题	27
思考与探讨	28

第三章 口译中的听解

第一节 口译中“听”的特点	29
一、口译听解的特点	29
二、影响口译听解的若干因素	30
第二节 口译听解的要求和技巧	31
一、口译听解的基本要求	31
二、口译听解的技巧	31
三、口译听解的具体操作	38
第三节 口译听解技能的训练	43
一、精听训练	43
二、泛听训练	44
三、复述训练	45

四、概述训练	45
思考与探讨	46

第四章 口译中的记忆

第一节 口译记忆的运作机制	47
一、口译中的三种记忆机制	47
二、口译记忆的运作	48
三、影响口译记忆的因素	49
第二节 口译记忆的方法	51
一、口译记忆的基本原则	51
二、提高短时记忆的方法技巧	51
第三节 口译记忆的训练	57
一、口译记忆的训练方法	57
二、口译记忆自我训练的具体操作	60
思考与探讨	60

第五章 口译中的笔记

第一节 口译笔记的概念与特点	61
第二节 口译笔记的记录技巧	62
一、口译笔记的内容	62
二、口译笔记的语言选择	62
三、口译笔记的工具	63
四、符号及缩略语的使用	63
五、口译笔记的格式要领	65
第三节 口译笔记的常见问题	69
一、记录内容过多	69
二、记笔记干扰听解和记忆	69
三、笔记起不到提示记忆的作用	70
思考与探讨	70

第六章 口译中的语言转换与表达

第一节 口译语言转换的基本原则与方法	71
第二节 口译表达的基本要求	72
一、语言表达的基本要求	73
二、口译非语言表达的注意事项	74
第三节 汉越口译表达中应注意的问题	74
一、注意越南语的表达习惯	75
二、注意人称代词的使用	75

三、注意使用礼貌用语	77
第四节 口译表达技能的训练	77
一、语言训练	77
二、技巧训练	78
思考与探讨	79
第七章 汉越口译中长句的处理	
第一节 长句口译的常用处理方法	80
一、顺译法	80
二、倒译法	81
三、拆译法	82
四、摘译法	83
五、编译法	85
第二节 长句翻译方法的选择	85
思考与探讨	86
第八章 汉越数字口译	
第一节 汉越数字口译的基本技巧	88
第二节 各种数字表达方式的翻译	90
一、基数词的翻译	90
二、序数词的翻译	90
三、分数、百分数和小数的翻译	91
四、倍数的翻译	92
五、概数的翻译	92
六、全数表达的翻译	95
七、不定数的翻译	96
八、分配数的翻译	98
九、度量衡的翻译	98
思考与探讨	99
第九章 口译中文化词汇的处理	
第一节 汉越口译中熟语的翻译	100
一、直译法	101
二、归化译法	102
三、类比译法	103
四、注释译法	104
第二节 中越菜肴名称及其翻译	107
一、中国菜肴名称及其译法	108
二、越南菜肴名称及其汉译	110

第三节 中越人名的翻译	111
一、中国人名的越译	112
二、越南人名的汉译	112
第四节 中越职衔称谓的翻译	113
一、中越职衔称谓的对应翻译	114
二、中越职衔称谓的归类翻译	114
思考与探讨	115

第十章 口译者应具备的基本素质

一、坚定的政治立场	116
二、扎实的双语功底	116
三、临时处理文稿的能力	119
四、广博的知识面	119
五、出众的记忆力	120
六、稳定的心理素质	120
七、口译现场的应急处理能力	121
思考与探讨	122

下篇 口译实践篇

第十一章 政治外交篇

一、实践口译语篇提示语汇	124
二、语篇口译实践	128
三、扩展语汇	140

第十二章 经贸篇

一、实践口译语篇提示语汇	147
二、语篇口译实践	150
三、扩展语汇	160

第十三章 文化篇

一、实践口译语篇提示语汇	168
二、语篇口译实践	171
三、扩展语汇	179

第十四章 教育篇

一、实践口译语篇提示语汇	182
二、语篇口译实践	185
三、扩展语汇	196

第十五章 旅游篇

- 一、实践口译语篇提示语汇 204
- 二、语篇口译实践 208
- 三、扩展语汇 217

第十六章 会展篇

- 一、实践口译语篇提示语汇 224
- 二、语篇口译实践 228
- 三、扩展语汇 238

第十七章 会议篇

- 一、实践口译语篇提示语汇 240
- 二、语篇口译实践 243
- 三、扩展语汇 252

第十八章 访谈篇

- 一、实践口译语篇提示语汇 255
- 二、语篇口译实践 258
- 三、扩展语汇 267

第十九章 典礼致辞篇

- 一、实践口译语篇提示语汇 269
- 二、语篇口译实践 272
- 三、扩展语汇 281

第二十章 综合篇

- 一、实践口译语篇提示语汇 284
- 二、语篇口译实践 287
- 三、扩展语汇 293

附 录

附录 1 2015 年中越联合公报

附录 2 中国主要党政部门及职位汉越对照

附录 3 越南主要党政部门及职位越汉对照

附录 4 专业技术职称越汉对照

参考文献

在当代中国,真正意义上的口译实践开始于改革开放后,特别是20世纪90年代,随着中国对外开放程度的提高,中国的大批留学生、学者、官员、商人、记者、翻译人员等纷纷涌入中国,为中国的改革开放事业做出了巨大的贡献。同时,中国的大批留学生、学者、官员、商人、记者、翻译人员等也纷纷涌入中国,为中国的改革开放事业做出了巨大的贡献。

上篇 理论技巧篇

第一章 口译的基本认知

第二章 汉越口译的基本原则与技巧

第三章 口译中的听解

第四章 口译中的记忆

第五章 口译中的笔记

第六章 口译中的语言转换与表达

第七章 汉越口译中长句的处理

第八章 汉越数字口译

第九章 口译中文化词汇的处理

第十章 口译者应具备的基本素质

第一章 口译的基本认知

第一节 口译的概念

一、引言

翻译是以语言为媒介的人类思想文化交流行为,在人类文明发展过程中起着极为重要的作用。在人类悠久的跨语言交际活动历史中,可以说口译是最早出现的翻译类型。远古时期,远在书面文字未出现之前,当言语各异的各部落之间因各种原因必须进行跨部落的经济文化交往时,人们便借助了兼通不同语言的“中介人”的作用来达成语言和文化方面的理解与沟通,便产生了原始的口译活动。而笔译活动必须是书面文字出现之后的事。我国最早的笔译作品可追溯至战国时期的《越人歌》,我国的东汉时期也开始了大规模的佛经翻译。西方最早的笔译作品被公认为是公元前3世纪的《七十子希腊文本圣经》。可见,口译活动的出现远远早于书面文字的产生,早于笔译活动的出现。当然,原始的口译活动可能夹杂着大量的肢体语言或其他表达方式,并不是我们所说的现代意义上的口译。

在中国历史上,早在夏商时期开始,我国已与周边各国交往,华族与外族人民也已相互接触。“夏启即位七年于夷来宾”与“少康即位三年方夷来宾”(《册府元龟·外臣部》)等记载,说明早在公元前约21世纪,我国已有了外交活动,而外交活动一般少不了翻译。我国有最早记录的翻译活动始见于周朝越棠氏“三重九译而献白雉”之事,一般认为,这种“三重九译”多属口译。在西方,最早的口译活动可以追溯到公元3000年前的古埃及法老统治时代。

然而,就口译的当代发展历程而言,一般认为,当代口译始于20世纪初。1919年的“巴黎和会”被公认为口译职业化的肇始,因为这是首次在国际会议中较大规模地使用了交替传译人员,而且这些译员已经能熟练运用各种可供推广的口译技巧。1945年盟军在纽伦堡审判纳粹战犯和1946年开始对日本战犯的审判通常被认为是当代口译的真正开始。这两次审判规模巨大、涉及人数众多,战犯和审判法官来自十多个不同的国家,彼此语言不通,几种语言之间的同声传译大大节约了审判时间,提高了工作效率。联合国成立后,中、法、英、俄、西五种语言成为工作语言,同声传译作为一种新颖的口译形式被采纳并迅速推广。从此口译活动在联合国的运行中起到不可或缺的作用,世界口译进入崭新的发展阶段。

在当代中国,真正意义上的汉越口译实践日趋活跃应该是始于20世纪50年代新中国对胡志明领导的越南民主共和国大量援助时期。当时,中国对越南大量物资援助及人员支援的沟通都需借助于口译。越南在中国的资助下派遣大批学生、技术人员前来中国学习、培训等也都需借助于口译。汉越口译实践及对口译人员需求的激增则得益于20世纪90年代中越关系正常化之后中越边境贸易的日趋繁荣,尤其是进入21世纪后在中国东盟自由贸易区大背景下中越两国在政治、经济、文化等全方位的深化合作。进入21世纪后,随着两国政治、经济、文化等各方面交往的不断深入与扩大,两国各领域、各层次的人员往来更加频繁,在外事会见、商务往来、旅游交流、人才培养以及各种各样的国际会议等都迫切需要大量的汉越口译人员。目前,高水平的汉越口译员尤其是高层次高水平的汉越同声传译员仍是中越两国的紧缺人才。要解决目前的汉越口译人才紧缺现状,就必须培养出大量的高层次高水平的汉越口译人才,而培养汉越口译人才必须从对口译乃至汉越口译的科学认识开始,培训汉越口译员的有关口译技能和实践技巧,提高口译员的综合素质。

二、口译的定义

口译,英语中被称为interpret, interpreting或interpretation,是指“对意义不明的语词或一种陌生语言的意思进行解释和传达使之成为听者所理解的行为”(任文,2009)。Interpret一词被认为是来自拉丁语的动词interpretari(意思是“解释”“阐述”),而interpretari的名词形式是interpres(意思是“中介”或“协商者”)。可见,interpret的这两个词源学意义正好揭示了口译活动的一些本质特征,即口译的首要任务是对原语言进行解释并将之传达给听者,而口译员的基本职责也是最重要的任务就是充当好异语交流双方的“中介”和“桥梁”。

巴黎高等翻译学院世界著名口译理论家塞莱斯柯维奇在对口译进行定义时说:口译就是交流,就是通过口头表达的方式,准确、流利地为听众揭示和说明讲话者所要表达的意思。(参见,王斌华,2006)

梅德明(1996)给口译的定义是:一种通过听取和解析来源语所表达的信息,随即将其转译为目标语语言符号,进而达到传递信息之目的言语交际活动。

刘和平(2001:10)认为“口译是一项高智能的思维科学形式和艺术再创作的活动。口译思维从主体上说属于抽象思维,更注重逻辑推理和分析;如果说翻译是艺术,那它离不开形象思维,离不开感知。”

王斌华(2006:3)认为“口译是一种集语言的听、说、读、写、译之大成的即席性很强的多任务的(multi-tasking)语言操作活动,其目的是使来自不同语言和文化的交际双方借助译员的口头翻译能做到准确、有效、流畅的沟通。”

钟述孔还认为“口译不是单纯意义上的言语行为,而是一种涉及诸多知识层面的跨文化的交际行为。”(参见,王斌华,2006:3)

综合以上研究者对口译的认识和定义可见,口译是一种对口头表达的信息及文本即时进行的口头话语转述,是译员与讲话者以及听众三者之间的言语交际。虽然汉语中只称为“口译”,越南语为dịch nói或dịch miệng, dịch khẩu ngữ只强调了“口头翻译”之意,然而,口译不只是简

单的逐字逐句的口头翻译,而是指用目标语言为听众或者听者准确地解释和说明说话者的意思,其重中之重是对原语言进行解释,并把它转换成听者所能听懂所能理解的语言形式。这不仅是指语言的解释和转换的问题,更多的时候还涉及文化的解释与表达,甚至还涉及语言形式之外的因素,比如说话者的语音语调(即其说话的口气)以及肢体语言等信息。

三、口译的特点

1. 口译的基本特点

从上文对口译定义和性质的认识可见,“口译是通过口头表达的方式,准确而流利地为听众揭示和说明讲话人所要表达的意思。”(王斌华,2006)口译有其独特的特点。一般来说,口译的基本特点主要体现在以下几个方面:

(1)口译工作的即时性(或说时效性、即席性)。口译是一项即时性很强的语言交际活动,是一项现场性、公开性的工作。一方面表现为说话人的讲话是一次性的,其所提供的信息是线性的,且转瞬即逝;另一方面则表现为译员的译语生成也是瞬间性的。其也就是说,为了使双方交际所需要的信息能够得到及时顺畅的传递,译员必须在很短的时间内完成信息的传递任务。从理论上说,口译的过程(即本章第二节将要分析的口译思维过程)可分为原语信息的输入、解码、编码以及译语的输出等过程,但这些工作是在极短的时间内甚至是同时发生并完成的,很少有时间让译员斟酌词句、反复推敲。因此,口译工作的现场性和公开性决定了口译员“一言既出驷马难追”的“一次性”工作,译语一经表达输出不能随意收回。

(2)原语信息的多样性。主要表现为:①口译的主题是多种多样的,涉及人类语际交流的各个领域,一个口译员每次工作时所接触的口译主题总是不同的;②即使是承担单一主题的某个领域的会议口译或者是专业交流,讲话者也有可能谈及其他领域,比如在一场医学研讨会中,讲话者可能在发言过程中即席引用某位古诗人的诗作,在茶歇与他人聊天可能聊起天气情况、当下国内外时事,甚至讲几个不着边际的幽默笑话等,话题跨度之大、涉及领域之宽、出现术语之多,实为难以想象;③讲话者的背景、讲话的具体内容、话语风格甚至讲话者的不同方言、讲话或发言时的语气表情和肢体语言等也都表现出口译信息的多样性,这些复杂多样的口译信息都需要译员能够从从容应对并正确传递。

(3)口译语言的口语性。如上文所说,口译是通过口头表达的方式为听众传达讲话人的意思的,可见语言使用的口语性是口译的一大特点。口译语言的口语性表现在两个方面:一方面,讲话人的原语信息是以口语的形式传递过来的。首先,尽管有些发言是事先准备好的演讲稿,讲话者的讲话只是“照本宣科”,但演讲稿一般也是按照口语表达的思维模式而撰写的,因此也脱离不了口语思维的特点;其次,很多时候讲话者是“临场发挥”的,甚至完全是“即兴演讲”,这就避免不了在语言使用中体现出口语的特点。另一方面,从译员的角度看,译员的译语信息也是通过口语的形式表达和传递出去的,由于口译活动的即席性,译员往往使用一些未经过深思熟虑的临时应对语或简单明了的话语来表达转瞬即逝的语言内容,让听众一听就明白讲话者的意思。

口译语言的口语性特点主要包括:词汇选择上,常选用一些通俗易懂的常用词语,少用生僻语或结构复杂的复合词、新造词汇等;句法层次上,常使用较为简短、结构松散灵活的句式或单

句、并列句,一般少用过于冗长、结构复杂的复句;语义层面上,则表现为表达的冗余性、模糊性和简略性,包括表述时有意和无意的重复,使用一些“口头禅”话语,使用“这个”“那个”等模糊词语,以及译语输出时使用一些目的语常用的缩略语等,如ngân hàng phát triển nông nghiệp và nông thôn Việt Nam译成“越南农行”,Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam译成“越共中央”等;语音层面上,则表现为讲话的韵律性,即说话人通过使用升降语调、停顿、重音、节奏、语速变化等来表达真实的思想感情和意义之间的微妙差异,译员也应该通过一定程度的音韵变化来准确传达讲话人的话语内容和表达技巧。

(4) 口译工作的独立性和不可预测性。与笔译相比,口译更是一项独立、不可预测的工作。很多情况下,笔译者可以自主选择工作场地,遇到问题可以查阅相关资料或请教他人,也可以将难以翻译的词句或章节暂时搁置一边,先易后难。而对于口译员来说,一旦接受任务,工作场景是无法选择的,工作也是独自完成,无论口译员事前做了如何“充分细致”的译前准备,都有可能遇到这样或那样难以预知的问题,有可能是理解、记忆、笔记、表达等口译语言层面的问题,也可能是自身的心理、体力等问题,甚至有可能遇到工作设备、意外情况等问题,某些问题也许可以从现场其他人员获得一定的帮助,但都属于不得已而为之,绝大多数情况下必须依靠译员挖掘自己的语言和非语言知识,充分利用各种能力,发挥自身的现场掌控能力,独立完成工作。

可见,口译是一项高度紧张的综合性的语言活动,口译现场的诸多因素会导致译员的紧张,公开面对媒体、无法预料和掌控的复杂多样的原语信息内容等都令口译工作充满挑战。因此,口译也是一项对口译从业者要求颇高的工作。口译工作涉及的内容包罗万象,所面对的情况错综复杂,故具有扎实的语言功底、娴熟的语言转换技能、渊博的综合知识和良好的心理素质和心态就成了口译员必备的基本素质。译员语言转换技能包括口译过程所涉及的听、视、记、写、读、说以及分析、决策与应变的综合能力。“听”是指口译中的听解;“视”包括对讲话者提供的多媒体文字、图表、画面等信息的接收和理解,对讲话者非语言信息(面部表情、肢体语言等)的留意,以及对现场听众反馈的观察和感知;“记”是指口译中的记忆能力(包括长时记忆和短时记忆);“写”这里指口译中的笔记;“读”是指译员要具备快速浏览、阅读并理解视译材料和现场演示的文字和图表信息的能力;“说”指的是译语的表达。分析、决策与应变能力是指对口译活动中各种语言和非语言情境进行处理的能力。本书将着重对汉越口译一般活动常涉及的听、记、写、说技能特点及其能力培养进行介绍和训练。

通过以上分析,我们会发现,口译活动的过程涉及听解、记忆和口头表达;同时,口译是需要当场、即时完成的,译员通常听到的是“只讲一次,不再重复”的话语,所提供的信息转瞬即逝,译员在正确理解的同时必须立即独立地进行“一次过”的翻译;一般情况下,译员不太可能在现场求助于他人、查阅词典或其他资料;如果翻译出错,即便有可能事后纠正,仍会比较麻烦。由此看来,相较于笔译,口译面临的不利条件或困难也许较多些。然而,口译也有一些笔译所没有的优势条件,比如:讲话者的声音、语调、肢体语言以及面部表情等都有助于译员理解其话语内容;在非正式场合,听不清或不理解某个词语时可以请讲话者重说或者解释,在目的语词汇中一时找不到对应词时甚至可以与听众交流以寻得听众的帮助。这些都是笔译工作无法具备的条件,因为在笔译中,原文作者和译文读者都是不在现场的。

2. 口译和笔译的异同

毫无疑问,口译和笔译都属于翻译的范畴,都是在不同语言之间进行意义转换和重新表达的跨语言跨文化的交际行为,两者间存在着共性。比如,二者的操作过程都是要先理解原文、分析原文信息,然后重新组织信息,再用另一种语言表达出来;笔译和口译活动都要求译者具备较高的双语水平、拥有广博的百科知识和高度的责任感,要求译者能熟练运用语言转换和信息传输技巧。然而,口译和笔译毕竟是两种不同的传译方式,二者在信息接受方式、需要处理的文本类型、信息处理的具体方式以及信息的重新表达方式等方面仍表现出各自的特点。口译和笔译的差异表现在以下几个方面:

(1) 口译和笔译的工作形式不同

首先,笔译的工作对象是书面文本,是事先准备好的,其形式和内容是固定不变的,笔译者可以根据自己的具体情况支配工作速度、工作时间、工作场景等。在翻译过程中,可以斟酌句、查阅参考资料,甚至可以请教他人。口译的工作对象是稍纵即逝的口头信息,而且被要求在极短的时间内转译出来,口译工作时译员不可能使用工具书,也不可能询问旁人,必须独立完成,译员所能做的仅仅是工作前对讲话者的背景、发言主题做个大致的了解,即所谓的译前准备。

其次,笔译是通过“读”来理解原文获得信息的,而口译是靠“听”来获得信息的,译员必须在“听”完讲话者一定长度的发言后立即用目的语表达出来,这就要求口译员具备很好的原语听力理解能力和流利的目的语表达能力。

另外,由于笔译者是事先拿到原语文本的,掌握着原语全文信息,因此笔译者有条件根据原文上下文的内在联系来理解原文,有些一时不能理解的词汇或问题在联系上下文时会迎刃而解。而口译员不可能掌控讲话者发言的全部,只能根据线性地听到的“意义单位”来判断讲话的含义,因此,听辨理解是口译员完成口译任务的前提条件。

(2) 口译员和笔译者在翻译活动中与其他角色的关系不同

与其他角色的关系指的是口译员与讲话者的关系、口译员与听众的关系;笔译者与原文作者的关系、笔译者与译文读者的关系。笔译者是在脱离原文作者和译文读者的环境下工作的,只通过原文与作者发生关系,原文是笔译工作的唯一依据,笔译者与译文读者的关系是开放性的,笔译者并不直接对某一读者对译文的理解负责。而口译员在工作时与讲话者及听众是属于同一个交际环境的,不存在时空距离,因此口译员除了要留意讲话者的讲话外,还要注意一些“非语言”信息。此外,口译员对讲话者与听众的交流效果负责,听众的反馈在一定程度上也是口译员工作的依据之一。有时,听众的知识层次和文化程度决定着口译员的译语表达方式,也就是说,口译员要兼顾听众的感受。

(3) 翻译策略的运用不同

最被经常提起的翻译策略就是直译和意译。所谓直译,就是在译文语言条件许可时,在译文中既保持原文的语义内容,又尽可能保持与原文语言形式相对应的形式;而所谓意译,就是当原文的语义内容与译文的表达形式有矛盾时,只保留原文的语义内容而不完全保持与原文语言相对应的语言形式。直译和意译是翻译界长期争论的问题,这种争论的实质和焦点是如何处理两种语言的差异问题。可以说,这种争论也许存在于笔译之中,在口译中一般认为没有太大的争

议。因为,众所周知,口译员的根本任务就是把讲话者所要表达的思想意思传达给听众,促成其双方的交流,而且口译的即时性也让口译员根本没有时间斟酌词句,去推敲具体词句的译法,口译员只是将通过“听”具体词句而辨认出的思想内容用目的语词句再现出来,是“传讯不传词”的工作,是释意性的,因此属于意译的范畴。“口译员译出的‘成品’,无论选词、词序、句子结构等均不必受原语语言形式的束缚,只要能完整正确地表达原话的内容和精神,口译员尽可选用各种不同的表达方式。”(王斌华,2006)

四、口译的分类

根据不同的分类方法,口译可分为多种不同类型。(参见,任文,2009)

(1)根据译员的时间工作模式,即根据口译时间划分,口译可分为交替传译(CI)和同声传译(SI)两种。

交替传译也称连续口译、即席口译、即席传译,简称“交传”,是涉外活动中最常见的口译形式,是指译员在讲话者讲完一段话停下来的间隙进行口译,讲话者等译员完成该段话语的翻译后又接着往下说,并在适当的时候再次停顿让译员翻译,如此循环反复。交替传译是目前最普遍的口译模式,很多场合都适合采用,如演讲、致辞、授课、谈判、情况介绍会、会议发言、新闻发布会、记者招待会、宴会致辞、采访谈话、参观访问等。交替传译可分为有原稿和译稿、有原稿但无译稿、无稿发言三种情况,每种情况对译员的要求不尽相同。

同声传译又称同步口译、同步传译、即时传译,简称“同传”,是指译员在不打断讲话者讲话的情况下将其所说的话语不停顿地传译给听众,讲话者的“说”和口译员的“译”几乎是同步开始同步结束的,口译员只是稍稍滞后于讲话者。

同声传译是目前国际会议上最常用的一种口译形式,一般有常规同传、耳语传译、视译、同声传读等几种情况。

常规同传一般是通过同传设备来完成的,译员坐在特制的工作间(同传间)里,通过耳机接听讲话者的发言内容,通过前边的玻璃窗或监视器观看发言人和会场的情况,同时通过麦克风把听到的内容用目的语传译出去,听众则利用耳机选择所需要的语言频道,接受翻译服务。

耳语传译不需要同传设备,译员一边听讲话者的发言,一边在与会代表耳边进行传译。耳语传译常常应用于只有一两个人(一般不超过三人)需要口译服务的情况。

视译是指译员事先拿到讲话者的书面讲话稿(包括发言稿、讲话提纲、演示文档等),一边听其发言一边看稿一边口译。可根据讲话者的讲话和译员口译的时间情况将视译归属为同传或者是交传的范畴。

同声传读是指译员事先拿到书面译文(别人提供或自己事先译好),一边听讲话者念发言稿一边宣读译文。

与交替传译相比,同声传译具有以下显著优点(仲伟合,2001):

- ①因为发言与传译几乎同时进行,因此同声传译基本上不占用会议的时间;
- ②同声传译可以利用电子设备,在同一时间内对多种语言同时进行翻译;
- ③在大型国际会议中,译员有时可以事先得到发言稿,早作准备,提高准确率。

当然,同声传译属于高端的口译服务形式,是一个难度很高的口译过程,对译员的水平要求更高,未经过相关职业训练的人即使外语再好,也往往做不了同传。另外,高额的同传服务费和特殊设备的使用也是导致同传没有交传那么被普遍采用的原因。

(2) 根据译员的空间工作模式,即根据口译空间划分(交际各方是否同在一个场景空间),口译可分为现场口译和远程口译两种。前者指交际双方和译员同时在场,后者指交际双方和译员分处两地或三地,译员通过电话、视频、网络等手段接收信息进行传译。

(3) 根据口译活动的主题场景,可分为会议口译、外交口译、医疗口译、商务口译、陪同口译、导游口译、法庭口译等。

(4) 根据译语的流向,口译可分为单向口译和双向口译两种。前者指在一次口译活动中,译员始终从一种语言传译成另一种语言,来原语与目的语是固定不变的,译语呈单向流动。后者指译员在口译过程中对两种语言进行交替互译,译语呈双向流动。

(5) 根据原语到译语的直接性程度,口译可分为直接传译和接续传译(又称接力口译,简称“接传”)。前者指译员在两种语言之间进行直接传译。后者是指必须经过第三种语言将两个或多个译员的工作加以连接的间接口译,即译员B是在译员A的翻译结果基础上进行翻译的,而不是直接从讲话者那里获得信息。例如,会议听众中有来自中国、越南、老挝、泰国、缅甸等国家的代表,发言人用缅甸语发言,中/越、中/老、中/泰、中/缅译员同时在场进行翻译,但除了中/缅译员外,其他译员都无法听懂缅甸语,这时就必须等待中/缅译员将缅甸语发言翻译成中文后,其他译员再根据中文译语分别翻译成越南语、老挝语和泰语。接续传译是有多国代表参加的大型国际会议不可或缺的口译形式。

第二节 口译的运作过程

一、口译的思维运作过程

口译不仅是语言的活动,更是思维的活动,而且是一种信息加工的过程。从信息加工过程看,和笔译一样,口译也是从一种语言到另一种语言的语码转换过程。具体来说就是,首先对输入的原语信息进行加工并获取原语的话语表征信息,与此同时,原语形式消失,理解结果为信息获取,理解随即结束。这个过程与庄子的“得意忘言”论相类似。理解结束后,译者根据译语约束机制对获取的信息进行重新编码。(侯敏,2012)

从信息加工过程看,口译的过程涉及三个步骤:

第一步,听到具有一定含义的声音信息。通过分析、解释,理解这段声音信息,领悟其含义。这一阶段即听解阶段,我们称之为“信息输入阶段”或“信息接收阶段”。

第二步,迅速审慎地丢开原语言的措辞并快速记住原语言所表达的思想内容、概念或见解等。这一阶段即记忆阶段,我们称之为“速记分析阶段”。

第三步,用目的语完整、准确地译出原意,并使听者听懂。这一阶段即转换表达阶段,我们称之为“信息输出阶段”。

可见,口译操作是一个信息输入、信息处理、信息输出的过程。如图1所示。

图1 口译操作的信息加工步骤(参见,康志峰,2007)

进一步讲,口译的步骤可分为信息接收、信息解码、信息记忆、信息的重新编码、信息表达等五个步骤,即信息输入——信息解码——信息记忆——信息编码——信息表达(如图2所示)。其中第一步信息输入的是原语信息,最后一步信息表达的是目的语信息。

图2 口译操作的信息加工过程分解图(参见,康志峰,2007)

译员对信息的接收一般有两种渠道:“听取”或“视取”。“听取”是口译中最基本、最常见的信息接收形式,是口译的首要环节。解码是指译员对接收到的原语信息码进行意义理解,获得其语言和非语言形式所包含的各种信息。记忆是指将感知到的语码信息暂时储存下来。编码是指将原语的信息解码后,按目的语的语言约束机制重新组织并赋予其目的语的表达形式。表达是指译员将以目的语编码后的信息通过口头表达的方式传译出来,这是口译过程的最后环节,也是口译成果的最终表现形式。

可见,口译的思维运作过程涵盖了理解、转换和表达的过程。其基本运作过程可以分解为以下四个环节:听解、记忆、转换、表达,可以用图3示表示。

图3 口译的基本思维过程(基于Seleskovitch,1992,参见,王斌华,2006)

然而,在实际工作中,由于口译具有很强的即时性,如果细究口译的思维过程,我们会发现,口译的这四个基本步骤并不是一步接一步地按线性的顺序来完成的,而是在极短的时间甚至在几乎同一时间内交叉进行的。从这个意思上说,口译的思维是一种多任务同时操作的思维模式,如图4所示。

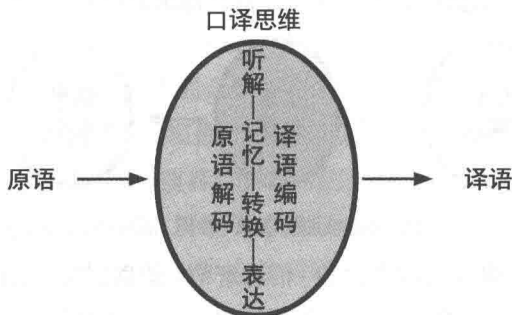

图4 口译的多任务操作思维模式(参见,王斌华,2006)

综合上述,口译的过程实际上就是一个听解、记忆、转换、表达的过程,本书将以这四个环节为出发点,着重对汉越口译中各个环节实践技巧进行阐述和训练。

法国释意学派口译理论把口译的过程概括为:

理解→脱离原语语言外壳→表达

其中,“脱离原语语言外壳”是口译过程的关键阶段。这一模式包含了以下几点要义:

- (1) 在理解阶段,原语信息同语言外知识即译员的认知结合产生意义;
- (2) 伴随着意义的产生,译员的思维脱离原语的语言外壳,即译员抛开原语的语言形式而仅仅管控该意义;
- (3) 译员使用恰当的目的语语言形式自由地表达这一意义。

这个模式指明了口译的要义是意义的表达,口译是通过语言领会和表达“欲说之意”而不只是领会语言本身,“在话语所传达的意义与意义借以形成的语言之间存在着根本的差别”(塞莱斯科维奇,1992)。因此,口译各个环节均围绕意义这个中心要素展开,而不应拘泥于原语的语言形式。

二、口译质量的评估标准

众所周知,关于翻译的标准问题,目前译界仍是莫衷一是,众说纷纭。在我国,比较有代表性的翻译标准理论有严复的“信达雅”观、鲁迅的“两面”说(兼顾两面:力求易解,保存原作丰姿)、傅雷的“神似”说、钱钟书的“化境”说等。在国外译论中,最著名的就是翻译的“等值”说和“等效”说。前者不但要求译文与原文思想内容等值,而且要求语言形式上也要等值;后者是要求译文读者能顺利获得与原文读者相同或相似的感受,包括原文精神、意境风格等方面的感受。当然,这些标准观用来衡量笔译也许有其可取之处,但我们知道口译有其独特的特点,这些标准观显然难以用来衡量口译活动的质量。或者说,衡量口译活动的质量不能仅仅以上述翻译标准观为出发点和落脚点,而应该能反映出口译活动的个性特点。因此,口译的标准应该在某些方面有别于笔译。

口译活动有着很强的“现场性”“即时性”以及译员完成工作的“独立性”,在口译工作中,译员很难做到像严复所说的“信、达、雅”,像钱钟书所说的“化境”,如果说要强制要求,那也

只能努力做到口译标准范畴内的“信、达、雅”，符合口译科学规律的“化境”。那么，评价口译质量的基本标准是什么呢？

一般认为，速度、准确度和顺畅度是评价口译质量的三个基本标准。

(1) “速度”，包含以下几层意思：一是听解反应快。在听解环节，译员要能听词取意，快速理解讲话者所要表达的真实意思，获取话语的意义信息。听解是口译的首要环节，听解反应迟缓则无法胜任口译的高强度工作。二是笔记要快。笔记是口译顺利进行的重要保障。因为为了保证信息发布的连贯性和完整性，讲话者一般会尽量减少停顿。而连续讲出几十秒甚至几分钟的语段，有时可能长达10分钟以上，而且语速一般达120~200个字，译员的脑力短时记忆和耐久力不足以将持续数十秒至数分钟的原语信息在脑中保留至译语发布完毕。因此，为防止信息的遗失，借助笔记以帮助记忆，减轻大脑的工作压力，就成为了保证口译工作质量的关键。然而，译员不可能也不必要记录下讲话者发言的全部词句，只需快速实务地记下一些关键信息即可。口译笔记也讲究一个“快”字，要不然就跟不上讲话者的节奏，也会导致口译时间的加长。三是译语的发布要快。即从讲话者终止讲话到译员开口翻译的时间差要短。如果讲话者的话语已停止较长时间而译员的译语仍未发出，则会导致“冷场”，也会导致讲话者及听众对译员产生不信任感，译员本身也会感到尴尬和窘迫，更加加深译员的心理压力，从而影响后续的翻译工作。

特别要指出的是，这里所说的“速度”并不包括译员的语速，译员发布译语的语速不宜过快也不宜过慢，以中速流畅为宜。语速过快会增加译员的压力负担，增加错译率、漏译率，也会给人以译员素质不过硬而怯场紧张的感觉。语速过慢则显得拖沓费时，让听众和讲话者都不耐烦。一般来说，译员译语发布的时间应略少于讲话者讲话的时间，或与之大体相当，译语时间多于讲话者的讲话时间则被视为语速过慢，给人以翻译不简洁之感。总之，译员的语速应尽量接近讲话者的讲话语速，口译的时间不应超过原语的时间。

当然，口译员对翻译速度的控制能力取决于其对原语的理解能力以及对目的语的表达能力，不管目的语是译员的母语还是非母语，译员对这两种语言都必须熟练掌握，运用自如。对话语掌握的熟练程度直接影响到翻译的流利程度和速度。当然，口译速度还与译员所掌握和熟悉的其他口译技巧有关。

(2) “准确度”，是指译员完整准确地传达讲话者所要表达的真实意思，即严复所说的“信”和“达”。当然，这里所说的“信”坚守的是脱离原语语言外壳的意义而非原语的语言本身，“达”也只是“达其意”而非“载其言”。口译的准确度并不是指在任何时候都要做到精确、精准地转载原语词句，也不包括对讲话者无心口误和口头禅的刻板再现。口译的准确度应该包含以下几个方面的含义，或者说应遵循以下原则：

其一，传达信息意义的沟通原则。口译员要忠实反映讲话者话语的内涵意义、语用意义和感情色彩，而不一定是其所指意义或语法层面的意义。比如，汉语中“您慢走！”这句告别语译成越南语时就不能翻译它的所指意义“*Ông đi chậm.*”应忠实于它的语用意义而选择目的语中的对应表达式“*Ông vè ạ!*”“您慢吃！”等客套话的翻译也是如此。隐喻语言的翻译更是如此。也就是说，这里所说的“忠实”也是脱离了原语的语言外壳的，只是传达原语的“神”，做到“神似”。

其二，译语本土化的听众导向原则。要注意译语词句选择的可接受性，或者说译语表达的

“地道性”。评价一个译员的翻译时常说“他翻译得很地道”，就是指译语的遣词用句符合目的语的语言习惯，被听众及其语言族群广泛接受。也就是说，有时候即便译员已经把讲话者所要表达的真实意义完整地表达出来了，实现了意义信息的传递，也不能说明他已经出色地完成了任务，因为还要看他的用词是否符合译语的语言习惯和译语的民族感情。比如，讲话者说：“1969年胡志明主席不幸逝世了。”如果把这句话翻译成Năm 1969 Chủ tịch Hồ Chí Minh bất hạnh từ trần. 越南人是不会接受的甚至可能会造成严重后果，因为类似的表达越南人是不用bất hạnh这个词的，bất hạnh这个词用在这个场合伤害了他们的感情。又如，曾有越南译员把Giám đốc Đại học Quốc gia Hà Nội译成“河内国家大学经理”，按理说他已经忠实于原文把词义传达了，因为越南语中的Giám đốc确实有“经理”的意思，然而却让中国听众不知其所云。类似的情况有很多，把汉语翻译成越南语时滥用汉越词也经常导致越南人听不懂，无法理解。

其三，译员传达的信息量应与讲话者所表达的信息量等值。即要做到传达的词义正确、语意清楚、不漏失原意、不添加主张。如果没有讲话者的授权，译员不应自作主张对原语信息进行综述性、省略性翻译。如果讲话者的讲话逻辑性不强，有过多无谓重复或无实际意义的内容，则另当别论。译员也不应该擅自对原语信息进行自由扩展翻译，除非某些概念不清或听众难以理解的术语而且有听众当场提出疑问时译员可以做些简要的解释。比如，翻译“三农问题”这个术语时，除了译成vấn đề tam nông之外，还可以扩展解释vấn đề nông nghiệp, nông dân và nông thôn。把一些文化特色词汇翻译成另外一种语言时，很多时候也需要进行扩展性的解释翻译。

其四，与讲话者风格一致的语体原则。译员使用的语言风格应该尽量接近讲话者的语言风格。语言风格包括不同主题内容的语言特点、措辞及其语体色彩、讲话者的语音语调等。这里说的译员忠实于讲话者的语言风格并不与“脱离原语语言外壳”的原则相违背，因为讲话者的语言特点、措辞及其语体色彩以及语音语调均为所要“表达之意”服务的，“脱离原语语言外壳”也是要抓住“意义”这个核心要素，因此讲话者的语言风格也是口译传达的任务内容。

可见，高质量的口译应该是用符合目的语语言习惯的表达式对原语内容、精神及风格的再现，而非篡改原语或使译语面目全非。

(3)“顺畅度”，是指译员发布的译语通顺流畅，听起来明白易懂，自然地道，不生硬，符合目的语的语法规则和表达习惯；另外还指译员的发音清楚，表达流利，不重复或自我修正，避免使用“呃，呃”“那个，那个”等口头禅或空语词，中间不出现长时间的停顿，不“卡壳”。

总的来说，对口译质量进行评估时，对上述三个标准的理解应该是综合的、灵活的、动态的。准确性在口译中是至关重要的，只有准确无误地将讲话者讲话的内容传递给听众，才能真正达到口译的目的。译员不能只追求速度和流利度而忽视了准确性，忽略了某一方面都会导致口译质量的折扣，甚至失败。一般来说，如果译员能够以适当的语速顺利地表达讲话者的讲话意思，让听众无障碍地获得相关信息，就可以视为达到了口译的要求和标准。译员必须不断提高双语水平，丰富百科知识，提高专业技能水平，加强训练，积累经验，把握语速，在实践中学习成长，这样才能做一个合格的乃至优秀的口译员。

三、口译技能的训练方法

1. 口译训练原则(参见, 仲伟合, 2010)

(1) 技能性原则。口译是一门技术性很强的语言艺术, 因此口译训练应该以口译技能训练为主, 辅以不同题材的语篇来强化口译技能的习得。学员一旦掌握了口译中的通用技能, 通过一定的译前准备工作则可以从事各种题材的口译工作。技能是指将所掌握知识与智力相结合在实践中进行创造性运用的能力和技巧。从以上对口译特点及其思维运作过程的分析可见, 口译技能是综合性的, 包括听词取意、记忆、笔记、注意力分配、语言转换、数字转换、综述、应急处理、跨文化交际、译前准备等。对口译技能训练主要是针对口译思维运作过程各个环节的技巧进行习得和掌握。各个环节技能的训练内容和技巧将在本书其他章节逐一展开。

(2) 实践性原则。任何技能的获得都离不开实践, 口译更不例外。充分的、持之以恒的口译实践是口译技能获得的最重要途径。因此, 口译训练应该体现出明显的实践性, 包括训练材料的选择以及训练场景的模拟均须以实践为导向。

(3) 阶段性原则。口译是一门艺术, 又是一门科学。既是科学就要遵循科学发展的规律。口译技能训练的内容很多, 要求也不完全一致, 不能一齐抓, 不能速成, 而要循序渐进, 符合科学的规律。应该按照口译思维运作过程的各个环节进行训练, 各个环节的训练内容也要做到先简单后复杂的程序逐渐展开。

2. 口译常用训练方法

(1) 影子练习: 影子练习又叫原语或单语复述练习、跟读训练, 这是听解技能训练的常用方法。就是用同种语言几乎同步地跟读发言人的讲话或事先录制好的新闻录音、会议资料等。训练的目的在于培养译员的注意力分配(split of attention)和听说同步进行的同声传译技能。做影子练习时, 开始的时候可以与原语同步开始, 经过一段时间的练习后, 可以在原语开始后片刻, 经过一段时间的练习后, 可以在原语开始后片刻到一句话跟读原语。跟读原语时不仅仅是鹦鹉学舌, 要做到耳朵在听(原语)、嘴巴在说(同种语言复述)、脑子在想(语言内容)。在跟读完一段5~8分钟长度的讲话或新闻之后, 应该可以概述出原语的主要内容。在影子练习的后一阶段, 可以安排“干扰”练习, 就是在听、说同步进行的同时, 手也动起来。要求学员从999开始写起, 按倒数的形式往上写999、998、997……。影子练习视个人的基础可以进行3~5周(每周2~4小时)的训练, 练习形式相对自由, 在听广播、看电视、听报告时都可以做此练习。学员在练习中产生了想用译入语同步陈述时就可以转入下一阶段的练习了。

影子练习应该注意以下几点:

①对于初学者来说, 练习跟述的对象语音必须是标准音, 且文法规范、语调自然, 以便学习者培养标准纯正的语感。

②练习之前应先熟悉材料的内容, 以保证跟读练习的效果, 使学员在训练过程中更加专注、表达更加流畅。

③练习之后要回放录音。做跟读练习的同时要注意录音, 跟读结束再回放给自己听, 这样有助于纠正不标准的语音语调。

(2) 原语概述: 原语概述练习是影子练习的延续。就是学习者用原语跟读完一段讲话内容后, 停下来凭记忆力对刚刚跟读的内容用同种语言进行概述, 归纳讲话内容的核心思想。开始做该类练习时, 间隔时间可以相对短一点, 在学习者掌握要领之后再逐渐加长。原语概述练习的目的是培养学员短时记忆力、边听、边说、边想(抓核心内容)的习惯。

(3) 译入语概述: 译入语概述练习是在原语概述练习进行一段时间后将原语内容用译入语进行概述。目的是巩固听说同步并逐渐过渡到真正的传译。练习时译员不必过度强调句子结构和具体内容, 而是培养用简练的译入语传达原语的中心思想和主要信息点的能力。

(4) 视译练习: 视译练习是指学习者看着原稿不间断地将所阅读的内容口头翻译成目的语, 或者拿着讲话人的发言稿, 边听发言、边看原稿、边进行传译, 这是同声传译中最常用的训练方法之一。训练的材料应该尽量选择略低于学习者外语水平的内容。在练习时, 第一步可以找一些有译文的发言稿, 边听发言录音, 边做“同声传译”, 逐渐过渡到脱离译稿只看原文进行口译。视译时可以用很短时间对原文通读一次, 了解发言的主要内容并对语言、专业难点做“译前准备”。

视译要求译语的生成与原语的发布同步进行。目的是训练学习者在原语发布的语序与目的语语序有重大不同时, 能利用挪位、词语增减、重复等技巧让自己的表达流畅成文。因为在同传实践中, 译员是无法按照目的语的表达习惯对原语词序作出较大调整的, 只能按照原语发言的顺序将先听到的和先看到的先译, 后听到和看到的后译, 即顺着原语的语流翻译。

视译练习可以按以下方法进行: 第一阶段, 译员拿着发言稿, 自己念一句或一段后直接翻译成目的语; 达到一定程度后再进行第二阶段练习, 学习者自己看着训练材料, 在阅读的同时连贯大声地说出译文, 看到哪儿说到哪儿, 中间不得有过多的犹豫和停顿; 第三阶段才进行拿着发言稿, 边听发言、边看原稿、边进行翻译的练习, 或者找一个和自己水平相当的练习伙伴, 每人手中拿一份材料, 在伙伴朗读材料的同时, 自己根据其朗读的语速和节奏, 对照着文稿, 以低于对方的音量连贯地译出对方所读出的内容。

总之, 口译的训练要遵循口译思维的科学规律, 从简单开始, 先易后难, 从听解、记忆、笔记、表达等环节入手, 循序渐进, 耐心才会有收获。

思考与探讨

1. 口译和笔译有何联系和区别? 这种区别让你在训练时有什么启示?
2. 口译活动有何特点? 在口译实践中, 你的最大感受和困惑是什么?
3. 口译准确度主要体现在哪些方面? 如何提高口译的准确度?

第二章 汉越口译的基本原则与技巧

第一节 汉越口译的基本原则

一、口译的基本原则

杨承淑依照口译程序的先后与其重要性将口译活动的原则分为八大项(杨承淑, 2005):

(1) 掌握语言与背景知识的准备原则: 众所周知, 口译实践中, 语言的灵活运用是口译任务达成的前提条件。因此, 对语言知识的储备就成为培养口译员的首要工作。“对耳听口说的口语沟通方式与面对公众的正式谈话有所理解, 进而累积相关的语言知识, 最后达到灵活运用口语的境界, 才算是具备了口译所需要的语言能力。”(杨承淑, 2005)而背景知识也是顺利完成口译的另外一个前提条件。“口译是在某一特定的知识领域或组织团体内所进行的口说沟通行为, 口译员不了解背景知识, 就仿佛是没有罗盘的船只, 必然会迷失方向, 不知所云。”(杨承淑, 2005)另外, 对背景知识的掌握也是有效听解和口译语言预测以及顺利转换表达的强有力依靠。

(2) 听取与思考并行并重的分析原则: “听”是口译活动的第一步, 是获取口译信息的前提。然而, “听词”不是目的, “取意”才是归宿。“词”只是符号, “意义”是认知的结果。为了精确听出话语的信息内容, 并迅速掌握话语信息的蕴含(包括“言内”和“言外”之意), 必须运用相关的语言能力和背景知识加以严谨的逻辑分析能力才能达到。

(3) 传讯不传词的口译原则: 如上文所述, 口译是“意义”的传递。因此, 在口译中, “除了数字、术语、专有名词(如国名、地名、人名、机构名称等), 以及所引用的经典、法条之外, 一般性的内容都不适合以词对词的方式来直译。”(杨承淑, 2005)亦即我们上文所说的“脱离原语语言外壳的释意”。

(4) 表达明确的口译原则: 表达明确亦即“忠实”之意。另外, 口译是线性的动态过程, 都在瞬间之内完成, 一般没有重来的机会。因此, 口译中应该选择浅显、易懂的表达方式, 尽量避免使用语音或词义容易引起歧义或误解的词汇, 包括一些生僻词。

(5) 保持流畅的熟悉原则: 表达流畅是评价口译质量的一大标准, 要做到口译流畅精准, 就“必须熟悉常用词句到万无一失的程度”(杨承淑, 2005)。常用词句包括常套词(如会议用词、社交辞令)、常用基本句型、专有名词, 以及度量衡、数字、年代等的转换公式。

6. 时间分配的控制原则: 口译员应该控制好口译的时间度, 原则上口译的时间应该略少于原语的发言时间。要控制好口译时间, 除了靠纯熟的口译技巧和语言能力之外, 应力求避免中断、赘音、赘词、同词重复等现象。

7. 词序不变的同传原则: 口译的线性动态性和短暂的时效性使得口译员不得不采取不变原语词序的顺译原则来处理问题, 尤其是在同声传译中, 以减轻时间上的压力。

8. 精益求精的反省原则: 口译是一门实践性很强的技能。口译除了要解决现场的语言沟通问题, 还要兼顾现场的话语形式和风格, 译员要控制好口译时间、掌控节奏, 让听众能清楚明白地接收译语信息。要达到这样的要求, “唯有平时即做万全之备、反复探究原语、用心琢磨译语, 才能在临场时得心应手”(杨承淑, 2005)。而这种“得心应手”非靠平时在实践中不断反省、不断提升所不能达成的。

上述八大原则指出了进行口译活动应该遵循的规律, 以及对口译各个操作环节的总体要求, 为我们进行口译各环节的技能训练和口译活动指明了方向。

二、汉越口译的处理原则

汉越口译活动除了应遵循上述口译八大原则外, 在口译实践中还应注意以下几点:

(1) 去繁就简原则: 指的是在译语表达时, 如果原语表达冗长、重复或者结构比较繁杂, 应该遵循简练的原则, 尽量选用简洁的词句和表达式。以下几种形式的原语表达, 翻译成目的语时, 应该遵循去繁就简的原则:

1) 越南语句子表达冗长、重复, 应该遵循简约的原则译成汉语:

① Em xin cảm ơn chị nhiều nhiều ạ.

非常感谢你!

② Cháu xin phép bác, cháu xin về ạ.

大伯, 我回去了。

③ Ngày Tết, trẻ em mặc áo mới, hớn hờ đi chúc tết ông bà cô chú, được người lớn mừng tuổi bằng tiền và lời chúc tốt đẹp.

春节里, 小孩子穿着新衣裳, 高高兴兴地去给爷爷奶奶、叔叔阿姨拜年, 大人们会给他们压岁钱, 并说一些祝福的话语。

④ Xin chào tạm biệt và hẹn gặp lại.

后会有期!

⑤ Năm qua, đã có hơn 30 đoàn khách gồm nguyên thủ, người đứng đầu Nhà nước, Chính phủ, các cơ quan lập pháp của các quốc gia đến thăm, làm việc với Việt Nam. (Trương Tấn Sang, 2013)

去年, 有30多个国家的国家元首、政府首脑和立法机关领导人率团访问了越南。

2) 汉语中一些并列结构的词组或句式经常表达重复的意思, 译成越南语时应该遵循简约原则, 只译其中的一个成分即可。比如, 下列句子中的划线成分便有意义重复之嫌:

⑥ 她是个刻苦勤奋的学生。

Chị ấy là một sinh viên chăm chỉ.

⑦他多才多艺。

Anh ấy rất đa tài.

⑧无数仁人志士苦苦探索救国救民的道路。

Biết bao nhân sĩ hết lòng tìm tòi con đường cứu nước cứu dân.

⑨在这春暖花开,百花争艳的春天,我们非常高兴地迎来了期盼已久的朋友。

Trong mùa xuân ấm áp, trăm hoa đua nở, chúng ta hết sức phấn khởi được đón tiếp những người bạn mà chúng ta đã mong chờ từ lâu.

⑩我们要坚决、彻底、全面地改善我们的教学环境。

Chúng ta phải kiên quyết cải thiện môi trường giảng dạy của mình.

⑪我们要全面贯彻落实党中央的文件精神。

Chúng ta phải quán triệt thực hiện nghị quyết của Trung ương Đảng.

3) 对于汉语中,某些词语在同一句子中重复出现,尤其是在排比句中的重复出现,如果不是为了强调某种功能而用,也没有重大修辞作用,而仅仅是为了使含义表达清楚,使语气顺畅,或者是因为语音或语法的需要而重复出现,则在翻译成越南语时,应该遵循“就简”原则,在译语避免重复。如:

⑫你想干什么就干什么,想吃什么就吃什么,想去哪儿就去哪儿,没人管你。

Mày muốn làm gì thì làm, muốn ăn gì thì ăn, muốn đi đâu thì đi, chẳng ai để ý đến mày.

⑬谁爱去谁去,我可管不着。

Ai thích đi thì đi, tôi không ép được.

⑭你爱咋地咋地,我不管。

Mày muốn làm gì thì tùy, tao kệ.

对于那些为了正确表达含义,或是为表达某种功能而使用的重复,则不能简单地“就简”,而需要保留必要的重复。如:

⑮我们要敢于承认困难,分析困难,解决困难。

Chúng ta phải dám thừa nhận khó khăn, phân tích khó khăn, giải quyết khó khăn.

⑯哪里有困难,哪里就有青年。

哪里有困难,哪里就有青年。

另外,汉语中的一些回指性重复表达在越南语中通常是对应回指性关联结构的形式出现的,因此,在翻译时不能简单地“保留重复”或者“就简”只保留其一。越南语中,常见的回指性关联结构有:đâu ... đó,đâu ... đấy, ai ... nấy, bao nhiêu ... bấy nhiêu, nào ... đó等,比如:

⑰哪里有压迫,哪里就有反抗。

Ở đâu có ép bức, ở đó có chống đối.

⑱你能吃多少就盛多少,别浪费。

Anh ăn được bao nhiêu thì xới bấy nhiêu, đừng lãng phí.

⑲指哪打哪。

Chỉ đâu đánh đấy.

⑳各干各。

Việc ai nấy làm

㉑你什么时候来我就什么时候走。

Lúc nào anh đến thì lúc đó tôi đi.

4) 对于感觉很难翻译的句式,尤其是原语引用的一些成语、俗语、古诗词句等,应该脱离原语句式的约束,只提取其最核心的意义,用简单的目的语句式表达即可,亦即林超伦所说的“抛开原文,看清意思,白话说出”(林超伦,2004)。例如:

㉒中日两国是一衣带水的邻邦。

只需译成 *Trung Quốc và Nhật Bản là hai nước láng giềng* 即可。

又如,2012年,习近平总书记和其他常委参观《复兴之路》展览后发表讲话时引用了三句诗句:中华民族的昨天,正可谓“雄关漫道真如铁”;中华民族的今天,正可谓“人间正道是沧桑”;中华民族的明天,正可谓是“长风破浪会有时”。

对于这三句诗句,如果不是平时已有对应的诗词翻译语言储备,口译时是很难一时组织优美的越南语诗性语言把它翻译过去的,因此一般只采取白话文的翻译形式将其所表达的意思译成越南语即可。

㉓中华民族的昨天,正可谓“雄关漫道真如铁”。

Quá khứ của dân tộc Trung Hoa ta, đúng là con đường tiến lên đầy chông gai trắc trở.

㉔中华民族的今天,正可谓“人间正道是沧桑”。

Ngày nay của dân tộc Trung Hoa ta, đúng là con đường nhân gian đã như bể dâu thay đổi.

㉕中华民族的明天,正可谓是“长风破浪会有时”。

Tương lai của dân tộc Trung Hoa ta thì những triển vọng tốt đẹp ắt có ngày trở thành hiện thực.

再如,“得道多助,失道寡助”翻译成越南语时也应该脱离文言文的句式,采用通俗的白话文句式解释性地译成 *Chính nghĩa thì nhiều người ủng hộ, phi nghĩa thì ít kẻ đồng tình.*

值得一提的是,汉语和越南语中的一些重复表达是具有重复说明或强调语气等语用功能的,但是两种语言中相同语用功能的表达式其重复模式是不同的。因此,翻译成目的语时应该遵循目的语的语言习惯简练译出。对于具有强调语气功能的层层相叠的修饰词,译员也应该遵循兼顾“就简”和“传意”的原则按照目的语的语言习惯来翻译。另外,“去繁就简”中的“简”是针对译语表达而言,包括采用节约的词句译出重复、琐碎的原语,也包括用简单、通俗的目的语句式表达出模糊、抽象的原语句式。

(2) 顺译原则:顺译作为一种翻译技巧,在口笔译中都有使用,而且在口译中尤其是同声传译中,由于口译原语信息的线性动态特征及时效性的时间压力,被认为是一种极其必要的技巧和手段。所谓顺译,就是在原语词义、语序和思路的引导下,顺水行舟般地顺着原语的语流翻译。其特点是:原语和译语之间在词义、句子结构和思维方式上有诸多相同、相近或相似之处,不需要做出大的调整就能顺利进行双语同步的语际转换,而译语本身也符合目的语的语法规则及语言习惯,畅通明了。

需要指出的是,在口译中,顺译并不是指译语和原语在用词词序上的一一对应式的“逐字翻

译”，而是指译员顺着原语信息的意义流，将先听到的信息先译出，后听到的信息后译，“顺”的只是整个“意义单位”，而非顺着每个词的词序。当译语和原语在句子结构上存在较大差别时，仍能沿着原语信息的意义流通过拆分重组的方法顺流而下地翻译，保持原语大体意义不变，译语也通顺达意。当然，顺译的一个后果便是，由于经过了拆分重组，因此译语的结构较之原语而言则显得松散简单得多。例如：

②6 其传播速度之快，吸引力之强是任何一种新技术所不能比拟的。

译：Về tốc độ truyền bá nhanh chóng và sức hấp dẫn mạnh mẽ của nó thì không một ngành kĩ thuật mới nào có thể bì kịp.

②7 首先，我代表广西民族大学全体师生员工，对远道而来的青年朋友们表示热烈的欢迎和诚挚的感谢！

译：Trước hết, tôi xin thay mặt toàn thể giáo viên sinh viên của trường Đại học Dân tộc Quảng Tây, xin gửi tới các bạn thanh niên đến từ phương xa lời chào mừng nhiệt liệt và lời cảm ơn chân thành nhất.

②8 中国是联合国大家庭中的一员，中国的发展变化受到国际社会的高度关注。我愿就如何认识一个真实的中国，谈谈我的看法。（温家宝在第65届联合国大会上的讲话，2010）

译：Trung Quốc là một thành viên của đại gia đình Liên Hợp Quốc, sự phát triển của Trung Quốc đã được cộng đồng quốc tế quan chú cao độ. Về việc nên nhìn nhận như thế nào đối với một đất nước Trung Quốc chân thực, tôi xin chia sẻ quan điểm của mình.

②9 借此机会，我谨代表市委、市人大常委会、市人民政府、市政协和全市233万各族人民，向前来参加今天仪式的各位领导、各位嘉宾、各位朋友表示热烈的欢迎！向关心支持本次活动的中越各相关部门单位表示衷心的感谢！

译：Nhân dịp này, tôi xin thay mặt Thành ủy, ủy ban thường vụ Hội đồng nhân dân, Ủy ban nhân dân, Chính hiệp Thành phố và hai triệu ba trăm ba mươi nghìn nhân dân các dân tộc cả Thành phố, xin gửi tới các quý vị có mặt tại buổi lễ hôm nay gồm các vị lãnh đạo, các vị khách quý, và các bạn lời chào mừng nồng nhiệt nhất, xin gửi tới các cơ quan và đơn vị liên quan của Trung Quốc và Việt Nam đã quan tâm và ủng hộ cho hoạt động lần này lời cảm ơn chân thành nhất!

(3) 补充与加减原则：首先，“补充”包含两个层面的含义。一是在非正式场合的交替传译中，如果译员由于种种原因漏译了某些信息，应该在下一段的翻译中尽可能补回来，即“补漏”，以避免偷工减料之嫌。当然，高水平译员一般出现漏译的情况比较少，“补漏”之说便显多余了；另外，正式场合一般不允许这样的漏译。二是即“添加”之意，是指遵循译语本土化的听众导向原则，根据汉越两种语言不同的思维方式、语言习惯和表达方式，在译语表达时增添一些词、短句或句子，以便更准确地表达出原语所包含的意义，让译语表达更加“地道”。

汉语无主句较多，而越南语的句子一般都要有主语，故在翻译汉语无主句时，除了少数可用越南语无主句来表达外，大都需要根据语境添补主语，以保证译语句子的完整性；汉越两种语言在代词、连词和介词等虚词的使用上也存在很大的差别，如越南语中代词的使用频率较高，汉译越时应该注意添加。

汉语表达中有些词语因在上下文的语境中不言而喻而被省略,但直译成越南语却会言不及义,甚至引起误解,此时就应该添加词语,把被省略的“意义”表达出来。

由于汉语书面语言尤其是文学语言的悠久历史传承和积淀,现代汉语表达中仍然存在大量的古语语言单位,导致汉语表达相对隐晦、含蓄。如果只按字面意义翻译成越南语,则很难让越南人听懂和领会,此时,译员也应该遵循“听众导向”的原则,采用“加译”或“加释”的办法加以处理。

在汉越口译中,需“加译”的情况有:

1) 增加原语中省略掉的词语。原语中,按表达习惯,有时可以省略一定的词语而不影响意义的完整表达及正确理解,但译语中,如果照样省略了,则往往会导致语句不通、语义不明,甚至背离原意等。为了避免这些问题的发生,就需要在译语中添补原语所省略的词语。例如:

③0 Tổng bí thư Nguyễn Phú Trọng hoan nghênh Thủ tướng Lý Khắc Cường và các đồng chí trong đoàn, cho rằng chuyến thăm lần này của Thủ tướng có ý nghĩa hết sức quan trọng đối với hai nước.

译:阮富仲总书记对李克强总理及代表团成员的到访表示欢迎,并表示李克强总理的此次访问对两国具有重大意义。

③1 Đồng chí chào mừng thành công của Đại hội lần thứ 18 Đảng CSTQ và chúc mừng những thành tựu to lớn nhiều mặt của nhân dân Trung Quốc trong công cuộc cải cách mở cửa và xây dựng chủ nghĩa xã hội mang màu sắc Trung Quốc. (接上例语境。)

译:阮富仲总书记祝贺中共十八大的成功召开,祝贺中国人民在改革开放和建设中国特色社会主义事业中所取得的巨大成就。

2) 添加为了明确表达原语词意而补充的词语。原语中语义范围较大而译语中找不到语义范围同样大的对应词汇时,只能选用几个语义范围较小的目的语词汇,使其词义加起来能与原语用词的语义范围相等或相近,从而完整地表达原语词的含义。例如:

③2 按照海关规定,旧衣服和旧的床上用品不准邮寄进口。

译: Theo quy định của Hải quan, quần áo cũ và chăn ga gối đệm cũ không được phép gửi về qua đường bưu điện.

汉语的一些名词,尤其是专有名词,翻译成越南语时须加上表示类属的词汇,以使其语义更加明确。例如:

③3 长江 sông Trường Giang

③4 父母恩情重于泰山 Ôn nghĩa cha mẹ nặng như núi Thái Sơn.

③5 近年来武术在越南发展很快。

Những năm nay môn wushu phát triển rất nhanh ở Việt Nam.

3) 添加译语表达习惯或修辞需要的词语,包括语气词。如:

③6 李克强对代表团的来访表示欢迎。

Thủ tướng Lý Khắc Cường hoan nghênh chuyến thăm của Đoàn.

③7 先生们,女士们!

Thưa quý ông, quý bà!

③8 爷爷好!

Cháu chào ông ạ.

4) 在翻译一些成语、俗语或文化特色词汇时,由于原语表达的隐晦、含蓄性,翻译时应添加解释性的词语,进行“释译”。如:

③⑨西电东送 đưa nguồn điện từ miền Tây sang miền Đông Trung Quốc

④⑩村村通工程 công trình xây dựng đường bộ kết nối các làng xóm

④⑪家电下乡 hoạt động khuyến mãi đồ điện gia dụng cho nông dân

④⑫社区党建 công tác xây dựng Đảng ở cấp phố phường

④⑬东施效颦 Đông Thi bắt chước Tây Thi cau mày—học đòi không phải lối

5) 对于汉语中的缩略语,翻译成越南语时也应添加词语,还原其完整的名称。如:

④⑭北大 trường Đại học Bắc Kinh

④⑮广西民大 trường Đại học Dân tộc Quảng Tây

④⑯全国人大 Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc

④⑰中共十八大 Đại hội lần thứ 18 Đảng Cộng sang năm Trung Quốc

④⑱妈妈说明年五一带我去桂林旅游。

Mẹ nói Ngày quốc tế lao động明年 một tháng năm sẽ đưa dẫn tôi đi du lịch Quê Lâm.

6) 删减不必要的词语或成分,亦即减译。指的是翻译时遵循“就简”的原则对原语中的一些词语在译语中进行删减,以符合译语的语言习惯。上文有关“去繁就简”的实例分析中大多例子都属于减译的范畴。汉越口译中的减译常见于以下几种情况:

● 减去冗余词语。例如:

④⑲这个大学生,大约二十上下年纪。(赵树理)

Cậu sinh viên này khoảng 20 tuổi.

⑤⑰胡志明共产主义青年团

Đoàn thanh niên cộng sản HCM

● 减去原语中的某些说明词,如汉语中的“对某国进行访问”中的“进行”“对某人的到来表示欢迎”中的“表示”等词语,在译成越南语时是显得多余的,可以删去。例如:

⑤⑱李**克强**对代表团的来访表示欢迎。

译: Thủ tướng Lí Khắc Cường hoan nghênh chuyến thăm của Đoàn.

⑤⑲对远道而来的青年朋友们表示热烈的欢迎和诚挚的感谢!

译: Xin gửi tới các bạn thanh niên đến từ phương xa lời chào mừng nhiệt liệt và lời cảm ơn chân thành.

⑤⑳2015年4月7日,越共中央总书记阮富仲率越南高级代表团抵达中国首都北京,开始对华进行正式访问。

译: Ngày 07/04/2015, Tổng bí thư Ban chấp hành Trung ương ĐCS Việt Nam Nguyễn Phú Trọng dẫn Đoàn đại biểu cấp cao Việt Nam đến thủ đô Bắc Kinh, bắt đầu chuyến thăm chính thức Trung Quốc.

● 减去意义重复的成分。下列表达式中的划线部分便有意义重复之嫌。如:

⑤4你想吃什么就吃什么吧。 Anh muốn ăn gì thì ăn đi.

⑤5拉闸断电 cắt điện/ngắt cầu dao

⑤6当家做主 làm chủ

⑤7迄今为止 đến nay

⑤8我们这一代共产党人,就是要继往开来、承前启后,建设好我们的党,团结全国各族人民,把我们的国家建设好,把我们的民族发展好。(习近平,2012)

译: Thế hệ người Cộng sản chúng ta hiện nay phải kế tiếp sự nghiệp của thế hệ trước, mở mang tương lai cho thế hệ sau, xây dựng tốt Đảng ta, đoàn kết nhân dân các dân tộc, xây dựng tốt đất nước ta, phát triển tốt dân tộc ta.

第二节 汉越口译实践的常用翻译方法和技巧

一、汉越口译实践的常用翻译方法

(1) 直译: 是指在翻译时除了准确传达讲话者的话语信息内容外还要尽量保留原语的语言形式,包括用词、句式结构以及修辞方法等。可见,直译是典型的异化翻译策略,保留了原语的语言风格特色以及原语的民族心理特征。其实,直译是典型的科学翻译常用译法,常常是由于原语中有些新出的概念和词语,在目的语中还没有相应的单位,译者可以直接“转述”这样的术语,必要时加以解释。直译在高层外事外交口译以及专业性较强的口译类型(即科学翻译类型)中用得较多。由于汉语和越南语在语言类型学上的相同性以及汉越两个民族在文化上的相近性和相通性,越南语和汉语在用词和句法表达上有很多的相似性,为汉越口译的直译表达不违背目的语的语言习惯也不会引起目的语听众的错误联想创造了便利的条件,使汉越口译在很多情况下采用直译策略成为可能。越南语中使用大量的汉源词,包括汉源成语、俗语,由于历史的原因,越南语中还保留了相当多的汉语典故等,这些都为直译的选择提供了便利。当然,直译的策略大多是停留在翻译单位亦即词语概念层面的,并不存在一一对应的逐字直译,因为,越南语在构词法及句法层面上仍与汉语有所不同。例如:

①高举邓小平理论伟大旗帜,全面贯彻“三个代表”重要思想和科学发展观

译: Giơ cao ngọn cờ vĩ đại Lí luận Đặng Tiểu Bình, quán triệt toàn diện tư tưởng Ba đại diện và phát triển quan khoa học.

②挂羊头卖狗肉

Treo đầu dê bán thịt chó

③井底之蛙

Ếch ngồi đáy giếng

④中国是联合国大家庭的一员。(温家宝,2010)

译: Trung Quốc là một thành viên của đại gia đình Liên hợp quốc.

⑤中越两国山水相连、文化相通、理想相同、利益相关。

译: Hai nước Trung - Việt sơn thủy tương liên, văn hóa tương thông, lí tưởng tương đồng, lợi ích tương quan.

⑥我们的定位是把南宁建设成“林在城中, 城在林中”的绿城。

译: Định vị của chúng tôi là xây dựng thành phố Nam Ninh thành một thành phố xanh với diện mạo “rừng cây trong thành phố, thành phố trong rừng cây”.

值得一提的是, 汉越口译中的直译可以通过寻找对应词代替、通过汉越音植入两种方式得以实现。然而, 越南语中的汉源词并非都是原封不动地保留了其在汉语中的全部语义, 即一些汉语词语被借入越南语后, 其语义可能发生了扩大、缩小、转移等改变, 甚至在形式上也发生了一定的变异, 包括倒序、重组、与纯越语素组合等。因此, 汉越口译(包括普通翻译)中的汉越音直译既给译者带来了便利, 也带来一定的风险, 有人说汉越音给汉越译员带来了红利也带来了陷阱是不无道理的。因为, 不了解或者不顾越南语实际情况而一味采用汉越音直译可能会导致违背越南语语言规范的发生, 甚至引起误解。如:

⑦你遇到什么困难尽管对我说。

如果译为 Anh gặp khó khăn gì thì cứ bảo với tôi. 则肯定引起越南人的不解甚至误解, 因为 khó khăn 一词的语义在越南语中已经转移为“混蛋”的意思了。

⑧Cô ấy đáo để lắm.

直译为“她到底得很。”中国人听了也会不知所云, 而应该译为“她厉害得很”。

(2) 意译: 指的是在翻译时只力求传达讲话者的话语意思, 而不拘泥于原语的句法结构、修辞手段等语言表达形式。就是在翻译某一语言现象时, 在译语中使用意义相同而语言形式不同的表达式来表达。意译只是一种概念上的借鉴, 可以使译语在语音、语法、语义等方面都合乎目的语的语言规范, 因此也最容易为译语听众接受。意译是一种最遵循“听众导向”原则的翻译, 体现了口译“传意”的功能。

汉越两种语言毕竟是在具有差异的文化背景下产生并发展的, 汉语和越南语的惯用语、表达习惯等自然会不尽相同, 为避免不解, 归化性的意译或者“释意”翻译就成为了必然。隐喻性语言更是意译的必然选择。例如:

⑨Hắn ta là một thằng Chí Phèo.

中国人大多不知道 Chí Phèo 是个什么样的人, 因此只能译为“他是个经常耍赖的流氓。”

⑩Nó bị Tào Tháo đuổi rồi.

译: 他拉肚子了。

⑪Vắng như chùa Bà Đanh.

译: 门可罗雀。

汉越口译中的意译常有以下四种操作方法:

● 解释法。如例⑨, 以及:

⑫广西民族大学是一所省部共建、广西壮族自治区政府重点建设的综合性大学。

译: Trường Đại học Dân tộc Quảng Tây là một trường đại học đa ngành do chính quyền tỉnh và bộ ngành trung ương chung sức xây dựng và được chính quyền Khu tự trị Dân tộc Choang Quảng Tây trọng

điểm xây dựng.

⑬近年来,南宁市在推进135目标建设方面取得了显著的成效。

译: Những năm gần đây, thành phố Nam Ninh đã giành được nhiều thành quả rõ rệt trong công cuộc xây dựng hướng tới mục tiêu 135 (mục tiêu: 1 năm bộ mặt thành phố có sự thay đổi nhỏ, 3 năm bộ mặt thành phố có sự thay đổi tương đối, 5 năm bộ mặt thành phố có sự thay đổi rõ rệt).

⑭我们坚持任人唯贤、德才兼备的原则选拔任用干部。

译: Chúng tôi kiên trì nguyên tắc chỉ chọn người hiền tài và đức tài song toàn để tuyển chọn và bổ nhiệm cán bộ.

⑮空谈误国、实干兴邦。

译: Nói suông thì hại nước hại dân, làm việc thiết thực mới có thể chấn hưng đất nước.

● 转调法。转换另外一种表达方式来表达, 如用否定形式的译语来表达肯定形式的原语, 或者相反。如:

⑯我好不容易才找到这儿。

译: Khó khăn lắm tôi mới tìm được đến đây.

⑰—Thằng Hoa đi đâu rồi, Minh.—Biết được.

译: —阿华去哪儿了, 阿明? —不知道。

⑱Anh cứ đi đi, biết đâu cô ấy vẫn chờ ở đây.

译: 你去吧, 说不定她还在那里等着呢。

● 等值法。即在目的语中找出意义概念相等的表达式, 尤其是意义对应的成语、俗语等。如:

⑲什么样的根什么样的苗, 什么样的葫芦什么样的瓢。

Cha nào con ấy/Con nhà tông chẳng giống lông cũng giống cánh.

⑳水过鸭背; 风吹树尾

Nước đổ đầu vịt; nước đổ lá khoai

㉑临时抱佛脚; 临渴掘井

Nước đến chân mới nhảy

㉒到什么山上唱什么歌

Ở bầu thì tròn, ở ống thì dài

● 改编法。就是改变原语的句式, 重新编组句子译出。有时甚至是编译或综述概括性的翻译。当然, 这种改编是以意义为基本控制尺度的, 超过一定的尺度就不是翻译了。

㉓中华民族的昨天, 正可谓“雄关漫道真如铁”, 我们这个民族在近代以后遭受苦难之深重, 付出牺牲之巨大, 这在世界历史上都是罕见的。(习近平, 2012)

译: Quá khứ của dân tộc Trung Hoa ta, đúng là con đường tiến lên đầy chông gai trắc trở, kể từ thời cận đại, dân tộc ta đã chịu biết bao khổ nhục và mất mát, những sự mất mát khổ đau đó thậm chí trên lịch sử thế giới cũng rất là hiếm thấy.

㉔下面呢, 我就给大家正式介绍一下自己。哎呀, 激动的心, 颤抖的手, 拿起话筒我要献丑, 谁要不鼓掌谁就说我丑。(旅游导游词)

译: Sau đây thì em xin tự giới thiệu. Ôi giờ ơi, trái tim em xúc động, bàn tay em run run, cầm lấy cái mic thì em xấu hổ, ai không vỗ tay thì chứng tỏ người ấy nói em xấu.

②⑤古语有云:百年修得同船渡,千年修得共枕眠,今天我们同吃、同游、同乐还同“居”(驹),哎,怎么就同居了?古时候不就把车叫驹吗?难道我们还不是同居吗?(旅游导游词)

译: Cổ ngữ có câu: trăm năm tu luyện mới có duyên đi cùng một chuyến đò, nghìn năm tu luyện mới có duyên nằm chung một chiếc gối. Hôm nay chúng ta cùng ăn, cùng chơi, lại còn cùng ở nữa, đúng là đã ăn ở với nhau rồi..... Nay, sao lại ăn ở với nhau nhi? Thì là chúng ta đã cùng ở trên một chiếc xe, chẳng là đã ăn ở với nhau rồi còn gì?

(3)简译:这里的简译不是指综述概括性的翻译,而是指在译语中用更简练、更简洁的语言表达同样的意思,尤其是指将原语中较长概念表达凝练成较为简洁的目的语词语,即译为缩略语。如:

Ngân hàng nông nghiệp và phát triển nông thôn VN	越南农行
chuyện thâm cung bí sử	内幕
bằng chứng đanh thép	铁证
người say mê quân sự	军迷
kích cầu	促进内需
hơn hờ	兴高采烈

(4)音译:是指在目的语中用发音相近的字或字母组合来翻译原语词语,实际上就是用目的语文字来记录或说出原语词语。音译一般用于专有名词(包括人名地名)、新出现的事物以及目的语中暂无对应词的情况。如:

Người Ê đê	埃德族(越南民族)
Người Lô Lô	侏侏族(越南民族)
Bến Tre	槟榔省(越南地名)
Kênh Cái Bè	盖贝渠(越南地名)
Hồ Bến Tắm	槟丹湖(越南地名)
Mường Khương	勐康(越南地名)

一般来说,汉语中来源于非越南语的外来语专有名词译成越南语时均可以还原其原本状态后用越南语的音念出,如:

东盟——ASEAN(a-xi-an)
欧佩克——OPEC(ô-péch)
瑜伽——JOGA(dô-ga)
跆拳道——Taekwondo(tê-côn-đô)

汉越口译中的音译还包括通过汉越音的形式把汉语专有名词译成越南语,或把越南语的汉越音专有名词译成汉语,也包括汉语方言或少数民族语言的语音直接进入越南语的情况。如:

云吞面	mì vằn thắn (客家方言)
绿豆沙	lục tào xá (客家方言)

芝麻糊	chí mà phũ (客家方言)
老街省	tỉnh Lào Cai (西南官话, 越南省名)
黄树皮县	huyện Hoàng Su Phì (西南官话, 越南河江省县名)
Phùng Nhi Múi	冯二妹(客家方言人名)
Triệu Mụi Say	赵小妹(壮语方言人名)
Lò Giàng Páo	罗江宝(彝语方言人名)

(5) 硬译: 就是死译、逐字对译, 是指用目的语中的词语一一对应地翻译原语的语词。硬译的结果是译语表达非常生硬, 不地道, 不自然, 如果不加解释译语听众较难理解。硬译一般是不提倡的, 但是在口译现场的特殊情况下, 译员一时想不到非常贴切的表达又无法请教他人, 不得已而为之地在词汇层面采取硬译的措施也不失为现场解围的一种方法。比如:

吃豆腐	ăn đậu phụ
眼角高	góc mắt cao
早熟	chín sớm
早恋	yêu đương sớm
钻牛角尖	chui vào sừng trâu

上述例子的翻译显得很生硬, 不地道, 甚至刚说出来时越南听众不知所云, 无法理解, 但是译员在情急之下想到这样的翻译并做适当的解释应该也算能完成“传意”任务, 而且还让译语听众感受到了原语独特的语言文化特征。这样的选择优于译员张口结舌、过长停顿“卡壳”或放弃不译的窘境。当然, 这种硬译还须加上其他的解释性补救手段才能更好地完成传达语义的任务。

(6) 不译: 这里的不译并不是否定翻译活动, 而是指零翻译, 是译员直接把原语的语言符号带进译语的过程。以下几种情况属于不译的范畴:

●汉越两种语言都共享的保留原形的外来词在互译时保留原样, 如:

②6 加入WTO后, 越南的进出口额大幅增加。

译: Sau khi gia nhập WTO, kim ngạch xuất nhập khẩu của Việt Nam đã tăng lên với mức độ lớn.

②7 去年, 我国人均GDP已超过一万美元。

译: Năm ngoái, GDP bình quân đầu người của nước ta đã vượt mười nghìn đô la Mỹ.

②8 昨天我刚买了一个MP4。

译: Hôm qua tôi mua được một cái MP4.

●原语中出现的目的语词语, 如:

②9 请问quả na是什么果?

译: Xin hỏi quả na là quả gì?

③0 关于这个问题你可以去咨询一下thầy Đức.

译: Về vấn đề này anh có thể đi tư vấn thầy Đức.

值得注意的是, 上述6种口译处理方法并不是孤立的, 而是根据具体情况相互结合的, 从实践上看, 意译和直译的结合使用是汉越口译中最常见的操作方法。

二、汉越口译实践中应该注意的几点问题

我们知道,口译工作的任务是把讲话者的意图传达给听众,促成双方的交流。口译员是交际双方的信息桥梁。因此,口译员的首要任务就是保持桥梁的畅通,保持信息传达过程的持续不断。译员传达信息的效果不仅表现为口头说出的内容,还包括译员声音的使用、表情神态、与讲话者的默契、与听众的交流等。因此,在口译实践中,除了采用恰当的翻译技巧和技能传词达意之外,还应注意以下几点问题^①:

(1) 坚持保持顺畅,不卡壳、不冷场。就是要求译员在口译过程中听懂什么就记下什么,记下什么就翻译什么,保持译语连续性,遇到什么情况都不要被卡住。如果遇到实在不会译的词句,在闪念之间已经采用上述6种处理方法仍无法解决,则必须放弃该词句的翻译,而马上要从下一个会翻译的地方开始。如果当时译员的话已说到一半而发现有“卡壳”不懂译的词,就尽量说一些无关紧要、不会有错的话语,或者采取零翻译的方法并向听众解释有关情况,也可以换个方式用有把握的词句过渡一下。“只要顶过去了,将该译的一段话译完了,就是完成任务。漏译,甚至错译,都比僵场好。”“实战口译的最高原则不是译得对与错,而是必须把句子说完,把话说完。”(林超伦,2004)要知道,口译过程中,译员“卡壳”,突然停顿,信息桥梁冲断,沟通无法进行,全场将会鸦雀无声。这种“冷场”的场面应不应该算是“口译事故”呢?不管怎么说,翻译效果都大打折扣了。

(2) 坚持保持自信,不怯场、不露馅。就是无论如何都不要在意表情和肢体动作上表露出自己水平不足,没听懂,没记下,或者不会译,用林超伦的话说就是“别露馅”。因为在口译现场,口译员是交际双方所完全依赖的对象,尤其是听众,他们的信息来源完全靠译员。毫不夸张地说译员是听众的寄托和精神支柱。设想一下,如果译员在翻译过程中面带苦笑,摇头叹气,经常“卡壳”,表现出非常不自信,则听众该怎么办呢?是继续听还是不听?从这一点来讲,其实听众都是希望译员不要被困难卡住,听众总是希望译员能够自信、顺利地翻译下去的。林超伦(2004)指出:“听众不是考官,不是来挑译员的错。他们是来出席一场活动,谁都不希望看到活动僵场。译员顶过去了,听众心中也石头落地。”

从译员本身来说,保持自信也是继续顺利翻译、出色完成翻译任务的有效保障。因为自信是前进的动力。不自信的“卡壳”会导致讲话者及听众对译员能力的不信任,而这种不信任感将会加重译员的心理负担,导致恶性循环,出现更多的“卡壳”和冷场,影响口译的质量,甚至导致口译任务的失败。

(3) 始终保持头脑冷静,控制好自己说话的节奏。要知道,口译现场的交流节奏很大程度上取决于译员的节奏。经验不足的译员经常犯的毛病是在口译时说话时快时慢。往往是原语较为简单,或者笔记清楚、翻译顺利的时候说得很慢;原语没听清楚,笔记没记好,或翻译吃不准的时候译语表达的话语就明显放慢。这样是最不可取的,因为这样会让听众发现译员遇到麻烦了,或是译员水平有问题,会影响他们对接下来翻译的信心。最好的情况应该是,除非讲话者有意明显加快或放慢话语速度,译员应基本保持一个平稳的话语速度,每个意群结束时做一个停顿。翻译完一段,译员可以从笔记本上抬起头来,与讲话者或者听者有个目光接触。这样不仅可以增强听众对话语的

^①林超伦将这些问题归纳为口译“四大要领”:别停下、别露馅、别着急、别太久。(林超伦,2004)

理解,也是译员自我调节的一个过程。此外还给了讲话者一个提示:上一段话语已译完,可以进行下一段的发言。

(4) 始终保持快速反应,紧跟讲话者的发言步伐。就是要求译员在口译过程中反应迅速,在讲话者的原语信息发布结束之后两秒钟之内必须开始翻译。一般认为,在口译实践中,讲话者话语停顿后一两秒钟内被认为是译员调整、反应的自然时间,超过了两秒钟就会觉得时间很长,让人觉得冷场或是译员是不是遇到什么问题。另外,随着停顿时间的延长,译员自己也会觉得自己耽误了时间,并因此感到内疚和心慌,更加影响翻译的质量。原则上讲,讲话者发言一结束,译员必须马上停止笔记,不管后面的内容有没有记下都要停笔,记录不全的只能靠短时记忆去弥补,这样才能为翻译赢得时间。

(5) 始终保持饱满的精神状态,控制好自己的语音语调。就是要求译员在译语表达时发音要清晰、明确,不拖泥带水;语气语调尽量向讲话者靠近,不要在任何口译场合都一概用一种声音、一个声调;译语发布的声音足够大,保证听众能够比较容易地接收到译员的语音信息,当然要根据具体的口译场合控制好音量。

(6) 认清自己是口译交际重要参与方的角色,做到“三方两面交流”。指的是与讲话者和听众的交流。首先,译员要注意与讲话者的配合。如果条件允许,应该争取事先和讲话者沟通一下,告诉他发言的时候注意留有翻译的时间。不要一口气讲个10多分钟不停顿,也不要一句一停。前者影响口译的质量,后者影响讲话的效果。其次,如果讲话者没有使用交替传译的经验,在讲话中没有留有翻译时间,则译员可以客气地打断说:“对不起,请让我把这段翻译一下。”一般讲话者是会理解的。第三,译员翻译完一段讲话后,应该把视线从笔记本上移开,与讲话者有个目光交流,这样讲话者就知道翻译完了,可以继续往下讲,以避免讲话者与译员声音碰撞的尴尬局面。

另一方面是译员与听众的交流,包括与听众的目光交流。实际上,在口译中,听众的交流对象大多集中到译员身上,因为译员是听众获取信息的最重要渠道。讲话者实际上已经失去与听众直接交流的机会,讲话者与听众的交流基本上靠译员来完成。因此,译员与听众的目光交流一方面表示对听众的尊重,并吸引听众的注意力,维持听众对讲话者或讲话内容的信心。另一方面,与听众的目光交流也是译员获取听众反馈的机会。比如说,讲话者发言的时候,有时会明显地提高声调,然后留下明显的停顿,等待听众的反应或示意鼓掌。此时,作为译员必须通过改变语气语调等方法并在翻译结束时抬头看看听众,把讲话者期待反应或鼓掌的意图忠实传递,让听众能领会得到并做出相应反应。再者,作为与听众交流的最直接参与方,译员与听众的心理距离是最近的,最容易获得听众的同情,译员积极与听众交流有时可以获得译语表达方面的帮助,比如在非庄重场合的交替传译中,如果遇到目的语吃不准的语词大多时候可以通过与听众的交流获得帮助。

思考与探讨

1. 对中国译员来说,汉越口译实践中应该注意哪些问题?
2. 请分别举例说明汉越口译中的直译、简译、不译、硬译、音译的处理方法,并解释为何可以采用该种处理方法。

第三章 口译中的听解

第一节 口译中“听”的特点

一、口译听解的特点

从口译的认知操作过程我们知道,“听”是口译实践的第一步,是获取原语信息的最重要渠道。但口译中的“听”与外语学习及日常生活中的“听”是有区别的。一般外语学习中听力听的是原语的语音、语调、用词、语法结构等表层结构的语言特征,即尽量详细地“听”出原语的表层形式,原语的深层意义还是次要的;而口译中“听”的是原语的意义,“听”是为了听词取意,为了了解原语的意义内容,因此无需过多注意原语的语言形式,即得“意”而忘“形”。故口译中的“听”实为“听解”——听+理解。而要达到理解,就必须要求译员运用自己优秀的语言能力及丰富的背景知识加以逻辑分析。因此,“分析”才是口译听解中的关键,“意义”是口译听解的核心。

从心理语言学角度看,口译听解,亦即信息输入的过程,就是译员感知语音信息并把它转化为语言深层含义的过程。要实现这种“转化”,就要求口译中的“听”不仅仅是“接受性”的,而是“积极地、主动性地”听。译员不仅要全神贯注于原语语言的音、词、句等表层结构,还要关注语言的外部结构,如交际情景和文化语境等,通过原语表达的各种衔接手段找出句与句之间的关系,并联系语言及文化语境达到对整个语篇的理解。可见,口译中有效的“听”已经自然过渡到“理解”的阶段,译员抓住了原语的内在含义,达到了对原语信息的解码。

王斌华(2006)指出,译员对原语音、词、句等语言表层结构的关注并不是目的,而是“在听辨这些语言结构的基础上对语流中的语音群进行语汇检查,进而进行意义加工,建立语段中的“意义单位”,并将这一过程纳入语篇意义理解的轨道”,这是一种“自下而上”的理解加工过程。而译员关注交际情景、文化语境及句子的衔接手段等附加信息就是指译员将这些语言外信息与自己百科知识的“认知库”结合起来一起纳入理解轨道,是一种“自上而下”的理解加工过程。在“自下而上”的过程中,译员的首要工作就是对词语的语义检查,从某种意义上说,这一阶段中译员已经完成了对所有词汇的语义和关键词语的意义摄取,同时抛弃了除关键词语之外的绝大部分语言形式。“自下而上”的加工是分析性的,而“自上而下”的加工的目的在于整理和判断。在“自上而下”的过程中,译员在听辨的同时启动认知知识对信息进行整合和分析,从而完

成对言语信息的预测。(王斌华, 2006: 12)

在实际操作过程中,“自下而上”和“自上而下”的理解方式是齐头并进、相互配合的,前者强调的是译员的语言知识,后者强调的是译员的文化背景知识,包括与主题相关的知识。后者的配合,有助于前者的有效发挥,并共同促进口译听解的顺利完成。

二、影响口译听解的若干因素

从以上有关口译听解特点的论述中可以看到,在口译的听解过程中,译员的语言知识和非语言知识相互协助、相互配合,其中任何一方面的知识掌握得多一些,则口译听解的效果就可能会更好一些;如果某一方面知识稍显欠缺,则另一方面知识可以进行有效补充。可见,语言知识、非语言知识和综合分析能力是影响口译听解的三大重要因素。下面简要介绍影响口译听解的几方面因素:

1. 译员对语言知识的掌控能力,或称双语能力

口译中的语言知识涉及对原语和译语两种语言的掌握,包括对该语言词汇量的掌握、语法知识的了解、修辞手段的通晓以及语篇表达的掌控能力等。

鲍刚(1998)将口译中对语言知识的掌控能力归纳为对双语的“熟练度”和“熟悉度”。对语言的“熟练程度”包括对语音、语调、词法、句法、结构、语义、修辞等基本语言知识的掌握,以及在掌握这些知识基础上的语言运用能力,包括听、说、读、写、译等能力;对双语的“熟悉程度”是指译员在听辨、视读等方面的“心理完形能力”、迅速归纳能力以及其他各种快速处理双语信息的能力,还包括译员对双语隐含的思维习惯的理解能力。

2. 译员对语言外的背景知识的了解能力

语言外的背景知识包括:百科知识、专业知识和情景知识。(王斌华, 2006)

百科知识容易理解,这里谨略。专业知识指的是各行各业的专门用语及其特殊的表达方式。情景知识是指译员在翻译前对讲话者、听众、现场情况、工作环境及谈话内容等方面尽可能的了解和掌握。例如,在接到翻译任务时,对一些讲话者的基本情况包括教育、职业和社会文化背景,主要观点和看法等方面的了解将大大有助于对其讲话内容的理解。

对语言外背景知识的了解在口译听解过程中的重要作用是不可低估的,其作用主要表现在信息整合上。译员所接收到的言语信息要与头脑中储存的有关信息整合,才能达成对原语的理解。如果缺乏相关信息,或未激活头脑中记忆的有关信息,则很难实现对原语的理解。另外,语言外背景知识对口译听解中的语言预测也有很大的帮助。

3. 译员对原语语言的综合分析能力

上文提到,分析是口译听解的关键。口译中的“分析”程序并不是在口译听辨完成之后才开始的,而是与听辨同时进行的,因为译员在完成语音听辨的同时就已经要对其所负载的信息做出语义反应了。鲍刚(2005)将口译的理解过程分为“语段的初加工理解”和“思维理解”。前者是指对具有一定完整意义的语段进行理解,亦即意义单位的建立;后者是指在原语整体语篇层次上的理解操作。这个过程体现了从语段的“意义单位”向语篇整体意义的过渡。口译的听解分析除了包括对“意义单位”的语段进行理解分析外,还包括对原语逻辑关系、原语语言外相关信息

的分析,还包括对原语中个别关键词语的技能性认知整理。可见,口译听解的分析能力包括了对原语意义单位的提取能力、原语逻辑关系的把握能力、语篇意义的判断能力以及口译语言的预测能力。

4. 口译现场的客观因素

包括口译现场的时间压力、译员的精力分配情况、原语信息发布的方式等。

(1) 口译现场的时间压力给译员造成紧张心理会大大减低译员的即时反应能力,有时会造成听解方面的障碍。

(2) 如前文所述,口译是一种多种任务操作同时进行的过程,要求译员在很短时间内甚至几乎在同一时间内完成听解、记忆、笔记、转换、表达等操作。各环节精力的分配情况都会影响其他环节的有效和高效处理,包括听解。

(3) 讲话者语速过快、传达内容过多,译员跟不上其节奏,会大大影响听解的有效性;讲话者说话的音量以及方言口音等也会增加译员听辨及理解的难度。

基于上述口译听解特点及影响口译听解的各种因素,王斌华(2006:20)提出了针对上述几大因素的应对策略,包括:打好扎实的双语功底;努力拓展自己的知识广度和深度;养成听解过程中积极分析综合的习惯;加大训练量,习惯口译中的压力以及口译中多任务同时操作的工作模式;平时多注意各种方言口音的双语发音。

第二节 口译听解的要求和技巧

一、口译听解的基本要求

听解是整个口译过程的基础,如果没有有效的听解,后面的记忆、转换、表达等环节均无从谈起。为进行有效的听解,除了平时按照上述有关影响听解因素进行针对性训练外,在口译现场中还必须要做到以下两点:

一是必须高度集中注意力,认真地听。因为口译中几乎所有的信息都是依靠“听”这个渠道获得的,而且所有的信息基本上只有听一次的机会,对精神集中度要求极高,稍有不慎,信息就会转瞬即逝。

二是必须带着综合分析“积极地听”。译员必须主动发挥语言知识和非语言知识,积极主动地对原语进行思维加工,分析原语的意义,综合原语的信息要点及其逻辑关系,达到听词取意的目的,并进行有效的语言预测,这样才能顺利完成后面的记忆、转换和表达的任务。

二、口译听解的技巧

王斌华在《口译:理论·技巧·实践》一书中介绍了口译听解中的两大技巧,即“注意识别主题思想”和“进行积极的预测”。(参见,王斌华,2006)

1. 注意识别主题思想

口译听解的基本特征是分析综合。译员在口译中的责任不是逐字逐句地翻译原语发布者的

发言而是传达其信息意义,而要准确转换并传达原语的信息,译员不可能只是单纯地从语言积累中搜寻同原语相对应的目的语,而是对原语信息的整体把握。这就要求译员有主题思想识别的意识。

对主题思想的识别可以从句子和篇章两个层面进行:

句子层面,即听解时抓住句子的“主干结构”,也就是主谓宾等表达句子主要意义的部分,例如:

①作为少数民族干部与各类高层次专门人才培养的摇篮,我们坚持面向少数民族和民族地区的办学宗旨,秉承“育人为本”的办学理念,围绕培养“德才兼备、文理兼通、富于开拓创新、适应社会经济发展需要的复合性专门人才”的目标,加强学科专业建设,推进教学改革和创新,在国家教育质量和教学改革工程建设中争创佳绩。(广西民族大学校长在庆祝建校60周年大会上的讲话)

译: Là cái nôi đào tạo cán bộ dân tộc thiểu số và các loại nhân tài chuyên môn tầng bậc cao, trường ĐHDT Quảng Tây kiên trì tôn chỉ phát triển hướng tới dân tộc thiểu số và các vùng dân tộc, theo đuổi quan niệm phát triển lấy đào tạo con người làm gốc, xoay quanh mục tiêu đào tạo nhân tài tổng hợp có đức có tài, thông hiểu khoa học nhân văn và tự nhiên, có tinh thần sáng tạo, thích ứng với nhu cầu phát triển của kinh tế xã hội, tăng cường xây dựng các ngành học và chuyên ngành, thúc đẩy cải cách và sáng tạo trong đào tạo, nhằm giành thành tích mới trong công cuộc cải cách giáo dục và chất lượng đào tạo của nước nhà.

上例的主干内容可以概括为:“作为摇篮,我们坚持宗旨,秉承理念,围绕目标,加强建设,推进改革创新,争创佳绩”。

②广西民族大学在长期的办学中形成了“民族性、区域性、国际性”的办学特色,先后与17个国家和地区的135所国(境)外高校和机构建立了交流与合作关系。近10年来,招收来自38个国家的留学生达10 000多人次,学校每年派出1 000多名学生到东盟及其他国家留学。

译: Trong quá trình lâu năm xây dựng, trường ĐHDT Quảng Tây đã hình thành đặc sắc phát triển có tính chất dân tộc, khu vực và quốc tế, Trường đã thiết lập quan hệ hợp tác và giao lưu với 135 trường đại học và tổ chức của 17 quốc gia và khu vực. Gần 10 năm nay, Trường đã tiếp nhận hơn 10 000 lượt người lưu học sinh đến từ 38 quốc gia, mỗi năm Trường còn cử hơn 1 000 sinh viên đi du học ở các nước ASEAN và các quốc gia khác.

主干内容为:“广西民族大学形成了办学特色,与国外高校和机构建立合作关系,招收10000多名留学生,每年派1000多名学生去留学”。

③Thay mặt lãnh đạo Đảng, Nhà nước, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Tôi thân ái gửi tới các đồng chí Lão thành cách mạng, các Mẹ Việt Nam Anh hùng, các Anh hùng lực lượng vũ trang; Cán bộ chiến sỹ Quân đội Nhân dân, Công an Nhân dân; các vị khách quốc tế, quý vị đại biểu và đồng bào, đồng chí trong cả nước lời thăm hỏi thân thiết và lời chúc tốt đẹp nhất。(越南总理阮晋勇在2015庆祝越南南方解放40周年大会上的讲话)

译: 我代表党、政府和越南祖国阵线向老一辈革命同志、越南英雄母亲、战斗英模,向人民

军指战员、公安干警，向国际宾客、各位代表，以及全国同胞、同志们致以亲切的问候和最美好的祝愿。

主干内容为: *tôi thay mặt..., gửi tới ... lời thăm hỏi và lời chúc* (我代表……, 向……致以问候和祝愿。)

④ *Đề đạt được thắng lợi trong năm học mới, ngoài sự nỗ lực hết mình của các thế hệ thầy trò, khoa Ngôn ngữ học cũng rất cần sự giúp đỡ của Đảng ủy, BGH Trường, của các khoa bạn, các đối tác trong và ngoài ĐHQG HN.*

译: 为夺取新学年工作的胜利, 除了靠全系师生的倾情努力外, 语言学系也需要得到学校党委、校办、各兄弟系部, 以及河内国家大学内外合作伙伴的帮助。

主干内容为: *đề đạt mục tiêu, chúng tôi cần sự giúp đỡ* (为达目标, 我们需要帮助。)

抓住句子的主干结构, 亦即掌握了原语的信息框架, 为记忆和表达奠定了基础。当然, 抓住主干结构只是有效听解的第一步, 其他处于句子次要地位如定语、状语等成分仍是意义的要点, 亦即翻译的意义单位。对于句子定语、状语等成分的听解需要“自下而上”的分析理解过程。

篇章层面的主题思想识别包括对发言者的立场观点的背景了解, 还包括对各种话语类型的文体逻辑顺序的熟练掌握。口译典型的话题类型包括: 叙述型、论证型、介绍型、礼仪型、鼓动演说型和对话型。每种话题类型都有其鲜明的主题思想特征和逻辑关系。例如, 论证型话题可以根据逻辑关系分为演绎性和归纳性两种; 叙述型可分为时间顺序、空间顺序等。根据各种逻辑关系便能很好把控话语的脉络, 了解各型话题的语言特点, 为有效听解提供保障。

例如, 2013年是中国—东盟建立战略伙伴关系十周年, 及中国—东盟博览会举办十周年, 李克强总理在中国—东盟博览会和商务与投资峰会上致辞时, 便着手于“十年一大庆”和“十年树木”中华文化认知开始了演说, 体现出的主题思想便是: “过去十年的收获, 未来十年的展望”:

⑤ 今年是中国—东盟建立战略伙伴关系十周年, 也是中国—东盟博览会举办十周年。我们东方许多国家都有通行说法, 叫作“十年一大庆”, 今天这里高朋满座, 充满了喜庆气氛。中国还有一句古话, “十年树木”, 中国—东盟战略伙伴关系经历了10年历程, 这棵大树已经成长起来, 枝繁叶茂, 硕果累累, 现在是收获果实、播种未来的时候。

译: *Năm nay tròn mười năm Trung Quốc thiết lập quan hệ đối tác chiến lược với ASEAN, cũng là tròn mười năm Hội chợ triển lãm Trung Quốc—ASEAN được tổ chức. Nhiều nước phương Đông chúng ta đều có câu nói là “mười năm một kỉ niệm lớn”. Hôm nay, khách quý đông cửa, không khí vui mừng. Trung Quốc còn có một câu cổ ngữ nói rằng “mười năm trồng cây”, quan hệ đối tác chiến lược Trung Quốc—ASEAN đã trải qua mười năm lịch sử, cây đại thụ này đã lớn lên với cành lá sum suê, quả cây nặng trĩu, hiện nay chính là lúc để chúng ta gặt hái thành quả và gieo giống cho tương lai.*

⑥ *Hòa chung không khí hân hoan của cả nước đang hướng tới kỷ niệm 32 năm ngày nhà giáo Việt Nam. Hôm nay tôi rất vinh dự được đại diện cho toàn thể giáo viên trường THPT Nguyễn Tất Thành nói lên những cảm nghĩ của mình nhân ngày lễ trọng đại này. Lời đầu tiên cho phép tôi được gửi đến quý vị đại biểu, quý thầy cô giáo và các em học sinh lời chúc sức*

khỏe, hạnh phúc và thành công!

译:在全国庆祝第三十二个越南教师节的欢庆气氛中,今天,在这隆重的节日里,我非常荣幸代表阮必成中学全体教师说说自己的感想。首先,请允许我向各位代表、老师们、同学们致以节日的问候,祝你们身体健康、生活幸福、事业和学业有成!

在庆祝教师节大会上的讲话一般免不了要提到节日氛围以及对学校师生的祝福话语。

⑦ Tại buổi Lễ trọng thể này, một lần nữa chúng ta chân thành cảm ơn các nước xã hội chủ nghĩa nhất là Liên Xô, Trung Quốc; các Chính phủ, các phong trào, các tổ chức và nhân dân yêu chuộng hòa bình, tiến bộ trên thế giới đã nhiệt thành ủng hộ, dành những tình cảm và sự giúp đỡ quý báu cả về tinh thần, vật chất cho cuộc đấu tranh chính nghĩa, giành độc lập dân tộc, thống nhất đất nước của Việt Nam chúng ta. (越南总理阮晋勇在2015庆祝越南南方解放40周年大会上的讲话)

译:在这隆重的大典上,我们再一次真诚感谢社会主义国家,尤其是苏联和中国,感谢世界上爱好和平和进步的各国政府、运动风潮、组织和个人对我们越南争取民族独立、祖国统一的正义战争所给予的热诚支持,以及在精神和物质上所给予的宝贵帮助和情感。

在纪念胜利日的庆祝大会上表达对有功之人的感恩之情是其语言特色之一。

2. 口译听解中的积极预测

李学兵(2005)认为口译听解中的预测包括语言预测和非语言预测。(参见,王斌华,2006)

(1) 语言预测,即根据语言知识,包括词的搭配、句子结构、交际语境等来预测将要听到的信息和内容,如“中国政府将采取一切措施来解决这个问题”,当听到“采取”时译员会预测到“措施”或“办法”,听到“解决”时能预测到“问题”。

●根据词语的搭配习惯进行语言预测。每种语言的动词搭配都有一定的习惯,即什么样的动词一般跟什么样的宾语。如:

⑧ chúc hội nghị 一般紧接着便是 thành công tốt đẹp; chúc tình hữu nghị giữa hai nước 之后经常出现的是 đời đời bền vững, mãi mãi xanh tươi 等话语;

⑨ Gửi tới...lời chào mừng 紧接着便是 nồng nhiệt nhất; lời cảm ơn 紧接着便是 chân thành nhất; lời chúc 之后一般为 tốt đẹp; lời hỏi thăm 之后一般为 thân tình/thân thiết。

⑩ 汉语中:某领导“发表了”紧接着一般是“重要讲话”;“人民生活水平”一般都“得到明显改善/显著提高”;“会议”一般都“胜利召开/闭幕”;跟客户“干杯”时,一般都“祝合作愉快”;祝新婚夫妇通常是“白头偕老,早生贵子”等。

⑪“面临”的一般是“问题/挑战”;“弘扬”的是“精神/文化”;“缩小”的是“差距”;“吸取”的是“精华/经验教训”;等等。

⑫ Để quốc Mỹ đã ngang nhiên áp đặt chế độ thực dân kiểu mới, biến miền Nam Việt Nam thành căn cứ quân sự của Mỹ, đàn áp tàn bạo Cách mạng miền Nam và tiến hành chiến tranh phá hoại khốc liệt ở miền Bắc. Chúng đã gây ra biết bao tội ác dã man, biết bao đau thương, mất mát đối với đồng bào ta, đất nước ta. (越南总理阮晋勇在2015庆祝越南南方解放40周年大

会上的讲话)

译: 美帝国主义公然给我们强加新的殖民制度, 把越南南方变成美国的军事基地, 残酷镇压南方革命, 并对北方展开残暴的破坏战争。美帝国主义犯下了无数的野蛮罪行, 给我们的同胞和国家带来了无数的伤痛和牺牲。

在上例中, 听到 *tội ác* 应该能预测到 *dã man*, 听到 *biết bao đau thương* 应该能预测到还有 *mất mát*; 结合话题语境, 听到 *gây tội ác và mất mát* 应该能预测是 *cho/đối với nhân dân và đất nước*。

●根据句子的逻辑关系进行语言预测, 包括关联词的结构关系, 如:

⑬ *Không có gì quý hơn độc lập tự do. Thà hy sinh tất cả chứ nhất định không chịu mất nước, nhất định không chịu làm nô lệ.* (转折关系: *thà... chứ không ...*)

译: 没有什么比独立自由更可贵。宁可牺牲一切也绝不能亡国, 决不当亡国奴。

⑭ *Làm con phải nhớ công ơn cha mẹ, làm học trò phải nhớ đến công ơn của thầy cô! Đó là một bổn phận, đó cũng là một nghĩa vụ.* (并列关系)

译: 身为入子就要牢记父母的恩情, 身为学生就要铭记老师的恩义。这是本分, 也是义务。

⑮ 五千年中华文明所凝结的道德和智慧, 属于中国, 也属于世界。(递进关系)

译: *Những đạo đức và trí tuệ được ngưng kết trong năm nghìn năm văn minh Trung Hoa, thuộc về Trung Quốc, cũng thuộc về thế giới.*

⑯ 中国的稳定和发展, 有利于建设和平的国际环境, 有利于建设民主的国际秩序, 有利于建设繁荣的世界经济, 也有利于建设和谐的文明世界。(排比关系)

译: *Sự ổn định và phát triển của Trung Quốc, có lợi cho việc xây dựng môi trường quốc tế hòa bình, có lợi cho việc xây dựng trật tự quốc tế dân chủ, có lợi cho việc xây dựng nền kinh tế quốc tế phồn vinh, cũng có lợi cho việc xây dựng một thế giới văn minh hài hòa.*

⑰ 我们既不妄自菲薄, 也不妄自尊大, 更加注重学习吸收世界各国人民创造的优秀文明成果, 同世界各国相互借鉴、取长补短。

译: *Chúng tôi không tự coi nhẹ mình, cũng không tự cao tự đại. Chúng tôi càng chú ý học tập và tiếp thu những thành quả văn minh ưu tú mà nhân dân các nước trên thế giới đã sáng tạo, và cùng chung với các nước trên thế giới, học hỏi lẫn nhau, lấy cái hơn của người khác bù cho cái kém của mình.*

在此句中, 通过“既不……也不……”的对比关联结构, 再结合“妄自菲薄”, 一般能联想到“也不”后边是“妄自尊大”; “相互借鉴”之后一般能想到“取长补短”。

●根据上下文语境进行语言预测, 包括古典诗词美句、成语俗语等上下文, 如:

⑱ 当听到“大学之道”就应该能想到接下来听到的将是“在明明德, 在亲民, 在止于至善”; 听到“学而不思则罔”, 就会想到“思而不学则殆”; 听到“天下兴亡”, 就会预测到“匹夫有责”; 听到“天行健”, 就知道有“君子以自强不息”; 听到“临渊羡鱼”, 就会想到“不如退而结网”等。

⑲ 越南语中, 听到 *Công cha như núi Thái Sơn*, 就会知道下句: *Nghĩa mẹ như nước trong nguồn chảy ra*; 听到 *Muốn sang thì bắc cầu kiều*, 就能预测下句是 *Muốn con hay chữ phải yêu*

lấy thầy; 听到bán anh em xa, 就知道下句是mua láng giềng gần; 听到gần mực thì đen, 会知道下句是gần đèn thì sáng等。

●根据话题的主题背景进行语言预测, 如:

②通过“在第七届中国—东盟博览会农村先进适用技术暨高新技术展中越科技合作签约仪式上的讲话”这个主题背景, 就可以对下面这句话进行很好的预测, 划线部分是预测的:

A.大家下午好! 秋风送爽, 绿城南宁迎来了第七届中国—东盟博览会农村先进适用技术暨高新技术展。今天, 我们在此举行中越科技合作签约仪式。

译: Xin chào tất cả quý vị. Gió thu mát mẻ, thành phố xanh Nam Ninh đã được đón chào Triển lãm công nghệ cao và công nghệ ứng dụng tiên tiến trong khu vực nông thôn thuộc khuôn khổ Hội chợ triển lãm Trung Quốc — ASEAN lần thứ bảy. Hôm nay, chúng ta tổ chức lễ kí kết các văn bản hợp tác khoa học công nghệ Trung — Việt tại đây.

B.尊敬的越南各科技代表团, 各位来宾, 女士们, 先生们, 大家晚上好! 应广西科技厅邀请, 越南科技部区域研究发展中心以及谅山区、广宁省、河静省、河江省、胡志明市、岘港市的科技代表团前来南宁参加中国—东盟博览会农村先进适用技术暨高新技术展。

译: Kính thưa các đoàn đại biểu khoa học công nghệ Việt Nam, thưa các vị khách quý, các ông các bà, nhận lời mời của Sở khoa học công nghệ Quảng Tây, các đoàn đại biểu khoa học công nghệ đến từ Trung tâm nghiên cứu phát triển khu vực thuộc Bộ khoa học công nghệ Việt Nam, các tỉnh Lạng Sơn, Quảng Ninh, Hà Tĩnh, Hà Giang, TP Hồ Chí Minh, TP Đà Nẵng đã đến Nam Ninh tham gia Triển lãm công nghệ cao và công nghệ ứng dụng tiên tiến trong khu vực nông thôn thuộc khuôn khổ Hội chợ triển lãm Trung Quốc —ASEAN.

③通过“越南总理阮晋勇在2015庆祝越南南方解放40周年大会上的讲话”这个主题, 可以对下句划线部分进行预测:

Hôm nay, trong không khí hào hùng của những ngày tháng Tư lịch sử, toàn Đảng, toàn dân, toàn quân ta phấn khởi, tự hào tổ chức trọng thể Lễ kỷ niệm 40 năm Ngày giải phóng hoàn toàn miền Nam, thống nhất đất nước.

译: 今天, 在这具有历史意义的四月里, 在庄严而隆重的气氛中, 我们全党、全民、全军怀着无比兴奋而自豪的心情在这里隆重举行南方解放祖国统一40周年庆祝大会。

④通过“阮富仲出席第十五届中越青年友好会见活动并发表讲话”这个主题, 可以对下句划线部分进行预测:

Hôm nay, tôi rất vui mừng cùng đồng chí Tập Cận Bình gặp gỡ các bạn thanh niên tiêu biểu, đại diện cho thế hệ trẻ hai nước tham gia chương trình Gặp gỡ hữu nghị thanh niên Việt-Trung lần thứ 15, diễn ra trong năm kỷ niệm 65 năm ngày thiết lập quan hệ ngoại giao giữa hai nước chúng ta.

译: 值此两国建交六十五周年之际, 我同习近平同志共同会见参加第十五届中越青年友好会见活动的两国青年代表, 感到十分高兴! 我谨向在场所有的朋友们, 并通过你们向中越两国青年致以真挚和亲切的问候! (越通社汉语译稿)

●根据百科常识进行语言预测,如:

②③越南国家主席陈德良、副总理范加谦,泰王国诗琳通公主,老挝总理波松等东盟国家政要都曾到我校参观访问。

译: Nhiều nhà lãnh đạo cấp cao của các nước ASEAN như chủ tịch nước Việt Nam Trần Đức Lương, Phó thủ tướng Phạm Gia Khiêm, công chúa vương quốc Thái Lan Slin-ton, thủ tướng Lào Pó-sóng đã đến thăm trường ĐHDT Quảng Tây.

此例中,通过有关“国家主席”“总理”“泰国公主”等的基本常识就能对“东盟国家政要”作出预测。

②④欢迎大家来到成都旅游,我先给大家介绍一些成都的基本情况吧。成都是四川省省会,国宝熊猫的故乡,是中国西南地区的政治、经济、文化、科技、商贸、金融中心和交通通讯枢纽。它位于四川盆地的西部、成都平原的中部,东西长192千米,南北宽166千米。

译: Hoan nghênh các bạn đến du lịch Thành Đô. Tôi xin giới thiệu với các bạn một số tình hình cơ bản về Thành Đô nhé. Thành Đô là thủ phủ của tỉnh Tứ Xuyên, là xứ sở quốc bảo gấu mèo, là đầu mối giao thông và trung tâm chính trị, kinh tế, văn hóa, khoa học kỹ thuật, thương mại và tài chính tiền tệ của miền Tây Nam Trung Quốc. Thành Đô nằm ở miền tây của bản địa Tứ Xuyên và miền trung của đồng bằng Thành Đô, đông tây dài 192 km, nam bắc rộng 166 km.

此列中,按照中国人的常识,听到四川就能预测到“国宝熊猫的故乡”;听到“……地区的……中心和枢纽”一般能大致预测到“政治、经济、文化、科技、商贸、金融、交通”等。

②⑤越南是中国的邻邦,中越两国山水相连,裙带相依,两国人民的传统友谊源远流长。

译: Việt Nam là láng giềng của Trung Quốc, hai nước Trung-Việt sông núi liền một dải, mối tình hữu nghị truyền thống giữa nhân dân hai nước có từ lâu đời.

根据常识,说到中越两国是邻邦时,一般能预测到“山水相连,裙带相依”“传统友谊源远流长”等内容。

●根据讲话者社会背景及其与听众之间的关系进行语言预测,如:

②⑥中国国家领导人讲话时代表的一般是“党中央、国务院”等,越南国家领导人讲话时代表的一般是Đảng, Nhà nước, Mặt trận tổ quốc Việt Nam等;学校校长讲话时代表的一般是“全体师生员工”;公司经理代表讲话时代表的一般是“公司全体员工”等。

②⑦根据讲话者面对的听众成分,也可以预测。

Thay mặt lãnh đạo Đảng, Nhà nước, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Tôi thân ái gửi tới các đồng chí Lão thành cách mạng, các Mẹ Việt Nam Anh hùng, các Anh hùng lực lượng vũ trang; Cán bộ chiến sỹ Quân đội Nhân dân, Công an Nhân dân; các vị khách quốc tế, quý vị đại biểu và đồng bào, đồng chí trong cả nước lời thăm hỏi thân thiết và lời chúc tốt đẹp nhất.

译: 我代表党、政府和越南祖国阵线向老一辈革命同志、越南英雄母亲、战斗英模,向人民军指战员、公安干警,国际宾客、各位代表,以及全国同胞、同志们致以亲切的问候和最美好的祝愿。

越南总理阮晋勇在2015庆祝越南南方解放40周年大会上的讲话,面对的听众有:老一辈革

命家、获得“越南英雄母亲”称号者、战斗英模等功臣，人民军指战员、公安干警，国外宾客，民众代表以及越南全国人民等。根据对观众成分的了解，可预测讲话中所涉及的这些人物对象。

(2) 非语言预测，根据非语言知识（百科知识、专业知识、背景知识）预测讲话的目的、内容和结论等。例如：

⑳2012年10月美国教育代表团来渝访问了解该市的现代外语教育技术概况，该市教委高教处领导发表了一篇集欢迎与介绍于一体的讲话。

在这一特定的语境中，译员在讲话发表前就可预测到以下内容：a.讲话人将代表市教委向代表团表示欢迎；b.重庆市高等院校简介；c.重庆市高校现代外语教育技术运用情况；d.对代表团的良好祝愿。

㉑根据“张晋创任越南国家主席的就职演讲”这个主题背景，一般能预测到以下内容：a.对推举者或支持者表示感谢；b.表示职位光荣并感到责任重大；c.表决心，努力完成使命等。

Tôi xin chân thành cảm ơn Quốc hội đã tin nhiệm bầu tôi giữ trọng trách Chủ tịch nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam nhiệm kỳ Quốc hội khóa XIII. Tôi nhận thức sâu sắc rằng đây là vinh dự lớn, đồng thời cũng là trách nhiệm nặng nề mà Đảng, Nhà nước và nhân dân tin cậy giao phó. Tôi xin hứa với Quốc hội, đồng bào, đồng chí nguyện đem hết sức mình phục vụ Tổ quốc, phục vụ nhân dân, thực hiện nghiêm túc, đầy đủ nhiệm vụ và quyền hạn của Chủ tịch nước (张晋创任越南国家主席的就职演讲)

译：非常感谢国会代表的信任并选举我担任第十三届国会越南社会主义共和国主席，我深感到这是一个莫大的荣幸，同时也是党、国家和人民交付的重大责任。我谨向国会代表、向全国同胞及同志们保证，我愿竭尽全力为祖国服务，为人民服务，严格履行国家主席的职责。

非语言预测另一方面含义是：通过了解讲话者的身份背景、讲话特点等预测其讲话的目的、观点，以及讲话的思路等，以便更好地理解其讲话的内容；通过对话语主题的了解，译员还可以在有关术语及习惯表达等方面进行译前准备。这样在口译过程中，即使有漏听、听不懂或陌生语词，译员仍可以根据语境、主题、交际环境等因素进行非语言方面的预测和分析，进而确定讲话者表达的意义内容。

三、口译听解的具体操作

任文在《交替传译》一书中提出口译听词取意的具体操作要点，包括抓意义单位、抓关键词、抓时态、确定主语、谓语最小化、领会四字词组和富含文化底蕴的表述的实际意义、听出句群的逻辑关系等七个方面。结合汉越口译的实际特点，简要介绍如下：

1. 抓住意义单位。每个句子都有一个或几个意群或意义单位，识别这些意义单位可以帮助译员正常断句，找到可以切入和理解的最小翻译单位，也可帮助译员在翻译时用更简单、更直接、更易懂的目的语句法结构进行翻译，如：

⑳胡德越在致辞中表示，越中青年大联欢是两国共同纪念建交60周年和庆祝越中友好年过程中最具有历史和现实意义的活动之一，是越中同志加兄弟情谊的生动写照。越南党、政府高度重视和支持两国青年开展友好往来，相信青年的友好交往必将为增进两国人民间的相互理解和

信任,确保越中世代友好作出积极贡献。

译: Trong bài phát biểu, đồng chí Hồ Đức Việt bày tỏ, Đại liên hoan thanh niên Việt-Trung là một trong những hoạt động có ý nghĩa lịch sử và hiện thực nhất trong quá trình hai nước cùng chung kỉ niệm 60 năm thiết lập quan hệ ngoại giao và triển khai năm hữu nghị Việt-Trung, đây là sự thể hiện sinh động của mối tình hữu nghị vừa là đồng chí vừa là anh em của hai nước Việt-Trung. Đảng và Nhà nước Việt Nam coi trọng cao độ và ủng hộ thanh niên hai nước triển khai giao lưu qua lại hữu nghị, tin rằng sự giao lưu hữu nghị của thanh niên ắt sẽ góp phần tích cực cho nhân dân hai nước tăng thêm hiểu biết và tin cậy lẫn nhau, đảm bảo cho hai nước Việt-Trung đời đời hữu hảo.

意义单位包括:大联欢是庆祝建交60周年和中越友好年的一项活动,体现了中越情谊。越南重视、支持青年交往,相信交往会增进理解和信任,促进中越世代友好。通过这些意义单位,我们就可以比较方便地了解 and 把握话语信息并转换成译语。

③希望通过本次中越青年大联欢活动,进一步加深中越两国青年之间的沟通交流,增进中越两国青年的友谊;同时,也希望各位领导、嘉宾和越南青年朋友关心和支持我校的发展,成为中越两国文化传播的文明使者,成为中越合作友谊的传承接班人!

译: Chúng tôi hy vọng thông qua hoạt động Đại liên hoan thanh niên Trung—Việt lần này, tăng thêm hơn nữa sự trao đổi và giao lưu giữa thanh niên hai nước, tăng thêm tình hữu nghị giữa thanh niên hai nước. Đồng thời cũng hy vọng các vị lãnh đạo, các vị khách quý và các bạn thanh niên Việt Nam quan tâm và ủng hộ sự phát triển của trường ĐHDT Quảng Tây, làm sứ giả văn minh truyền bá văn hóa hai nước Trung—Việt, làm người kế thừa và tiếp nối tinh thần hữu nghị và hợp tác giữa hai nước Trung—Việt.

意义单位包括:希望本次活动加深交流,增进友谊,希望客人关心支持学校,成为文明使者和友谊接班人。

③Thay mặt đoàn Việt Nam, tôi xin nhiệt liệt chúc mừng Đảng, Nhà nước và nhân dân Trung Quốc nhân sự kiện tên lửa Thần Châu-6 đã được phóng thành công, một sự kiện rất quan trọng trong quá trình chinh phục vũ trụ của Trung Quốc, và chân thành chúc nhân dân Trung Quốc tiếp tục giành được nhiều thắng lợi hơn nữa trong sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước Trung Quốc vĩ đại。(阮晋勇在第二届中国东盟博览会上的讲话)

译:我代表越南代表团向中国党、政府和人民表示热烈祝贺,祝贺神舟六号飞船发射成功,此次发射成功是中国探索宇宙征程中的一个重要事件。也真诚祝愿中国人民在建设伟大中国的事业中继续取得更大的胜利。

意义单位包括:祝贺神六发射成功,祝中国人民取得更多新成就。

2. 抓住关键词。关键词语包括动宾结构和介宾结构的宾语成分、主语、谓语和句子中出现的数字,如:

③今天,在美丽的广西民族大学,我们与300名越南青年朋友们欢聚一堂,共同举行联欢活动。首先,我代表广西民族大学全体师生员工,对远道而来的各位青年朋友们表示热烈的欢迎和

诚挚的感谢!

译: Hôm nay, tại trường ĐHDT Quảng Tây tươi đẹp, chúng ta cùng với 300 bạn bè thanh niên Việt Nam sum họp một nhà, cùng chung tổ chức hoạt động liên hoan, lời đầu tiên tôi xin thay mặt toàn thể giáo viên và sinh viên trường ĐHDT Quảng Tây gửi tới các bạn thanh niên đến từ phương xa lời chào mừng nhiệt liệt và lời cảm ơn chân thành nhất.

此例中关键性的语词有: 300青年, 联欢, 代表师生员工, 表示欢迎和感谢。

③④今年, 是中越两国建交60周年和中越友好年, 在这样具有特殊意义的历史时刻, 广西民族大学作为本次中越青年大联欢活动的主要活动地点之一, 我们感到很自豪。

译: Năm nay là năm kỉ niệm 60 năm thiết lập quan hệ ngoại giao giữa hai nước Trung—Việt và năm hữu nghị Trung—Việt, trong thời điểm lịch sử có ý nghĩa đặc biệt này, trường ĐHDT Quảng Tây được chọn là một trong những địa điểm hoạt động chính của Đại liên hoan thanh niên Trung—Việt, chúng tôi lấy làm rất tự hào.

此例中关键性的语词有: 建交60周年, 中越友好年, 作为活动地点, 感到自豪。

③⑤Ngày khai giảng luôn là một dấu mốc khó quên thời đi học. Đối với các tân sinh viên nó đánh dấu một bước ngoặt lớn trong đời, cánh cửa đại học đã mở ra trước các em, cơ hội nghề nghiệp đã mở ra với các em.

译: 开学的日子总是学生时代难忘的印记。对于新生来说, 这一天为自己的人生刻下了一个重要的标记, 大学的大门已向你们敞开, 职业的机遇已向你们招手。

此例中关键性的语词有: Ngày khai giảng, dấu mốc khó quên, Đối với tân sinh viên, một bước ngoặt, cánh cửa đại học, cơ hội nghề nghiệp。

③⑥Nhìn lại lịch sử quan hệ hai Đảng, hai nước, chúng ta rất đỗi tự hào và hết sức trân trọng truyền thống quan hệ “vừa là đồng chí, vừa là anh em” giữa hai Đảng và nhân dân hai nước do Chủ tịch Hồ Chí Minh và Chủ tịch Mao Trạch Đông cùng các thế hệ cách mạng tiền bối hai nước dày công vun đắp. (阮富仲出席第十五届中越青年友好会见活动的讲话)

译: 回顾两党两国关系史, 我们十分珍惜由胡志明主席、毛泽东主席等两国老一辈领导人精心培育的两党两国人民同志加兄弟的传统友谊和友好关系, 并对此倍感自豪。(越通社汉语译稿)

此例中关键性的语词有: Nhìn lại lịch sử, tự hào và trân trọng, quan hệ “vừa là đồng chí, vừa là anh em”, Chủ tịch Hồ Chí Minh và Chủ tịch Mao Trạch Đông, các thế hệ tiền bối, vun đắp。

3. 注意表达时间的词, 如:

③⑦中华民族历来爱好和平与自由。

译: Dân tộc Trung Hoa vốn yêu chuộng hòa bình và tự do.

③⑧党的十八大提出了“两个一百年”奋斗目标。我说过, 现在, 我们比历史上任何时期都更接近实现中华民族伟大复兴的目标, 比历史上任何时期都更有信心、更有能力实现这个目标。(习近平主席在北京大学师生座谈会上的讲话)

译: Đại hội XVIII của Đảng đã nêu ra mục tiêu “hai một trăm năm”. Tôi đã từng nói, so với bất kì thời kì nào trong lịch sử, hiện nay, chúng ta càng gần với mục tiêu thực hiện phục

hưng vĩ đại dân tộc Trung Hoa hơn bao giờ hết, và chúng ta càng có lòng tin, có năng lực thực hiện mục tiêu này hơn bao giờ hết.

③⑨多年来, 广西民族大学坚持把“民族性、区域性、国际性”作为办学定位, 办学特色鲜明。建校以来, 学校已为国家培养了近10万名各民族干部和各类专门技术人才。

译: Nhiều năm nay, trường ĐHDT Quảng Tây luôn kiên trì định vị xây dựng hướng tới tính chất dân tộc, khu vực và quốc tế, đặc sắc phát triển rõ rệt. Từ khi thành lập, Trường đã đào tạo gần 100 nghìn cán bộ các dân tộc và nhân tài chuyên môn cho nước nhà.

④⑩去年夏天, 东方大学派遣首批学生到广西民族大学学习, 其中一些人成为广西民族博物馆第一批外国实习生。

译: Hè năm ngoái, trường Đại học Phương Đông lần đầu tiên cử sinh viên đến học tập tại trường ĐHDT Quảng Tây, trong đó một số sinh viên đã trở thành thực tập sinh nước ngoài đầu tiên của Viện bảo tàng dân tộc Quảng Tây.

4. 确定主语。汉语为语义性语言, 其中主语的重要性相对较低, 有的句子甚至无主语, 翻译中需要确定。主语的确定有三种方法: 使用原主语、重新确定主语及增补主语。例如:

④⑪必须看到, 中国尽管取得了巨大的发展成就, 但仍是世界上最大的发展中国家, 人均国内生产总值仍排在世界100名之后, 中国人民的生活还不富裕, 中国的发展还面临不少突出的矛盾和问题。要彻底改变中国的面貌和改善中国人民的生活, 需要继续持之以恒地艰苦奋斗。

“必须看到”的主语应该是“我们”(chúng ta)。“需要继续”的主语是“我们”(chúng tôi)。

译: Chúng ta phải nhìn thấy rằng, Trung Quốc mặc dù đã giành được thành tựu phát triển to lớn, nhưng vẫn là nước đang phát triển lớn nhất trên thế giới, GDP bình quân đầu người vẫn xếp sau hạng 100 trên thế giới, cuộc sống nhân dân Trung Quốc vẫn chưa sung túc, sự phát triển của Trung Quốc vẫn gặp không ít mẫu thuẫn và vấn đề nổi bật. Muốn thay đổi triệt để diện mạo của Trung Quốc và cải thiện cuộc sống của nhân dân Trung Quốc, chúng tôi cần phải tiếp tục phấn đấu gian nan và bền bỉ.

④⑫具体来说, 就是要使中国国内生产总值到2020年达到40 000亿美元左右, 人均达到3 000美元左右, 使经济更加发展、民主更加健全、科技更加进步、文化更加繁荣、社会更加和谐、人民生活更加殷实。

“要使”的主语应该是“我们”(chúng tôi)。

译: Cụ thể mà nói, tức là chúng tôi phải làm cho GDP Trung Quốc đạt khoảng 4000 tỉ USD vào năm 2020, GDP bình quân đầu người đạt khoảng 3000 USD, kinh tế càng phát triển, dân chủ càng kiện toàn, khoa học kĩ thuật càng tiến bộ, văn hóa càng phồn vinh, xã hội càng hài hòa, cuộc sống nhân dân càng sung túc.

④⑬广大青年对五四运动的最好纪念, 就是在党的领导下, 勇做走在时代前列的奋进者、开拓者、奉献者, 以执着的信念、优良的品德、丰富的知识、过硬的本领, 同全国各族人民一道, 担负起历史重任, 让五四精神放射出更加夺目的时代光芒。

译: Kỷ niệm tốt nhất đối với Phong trào Ngũ Tứ, chính là đông đảo thanh niên chúng ta

dưới sự lãnh đạo của Đảng, dũng cảm đi trước thời đại, hăm hở tiến lên, làm người khai thác, người hiến thân cho thời đại, với niềm tin vững chắc, phẩm chất tốt đẹp, kiến thức phong phú và bản lĩnh vững bền, cùng với nhân dân các dân tộc cả nước, gánh vác trách nhiệm lịch sử, để cho tinh thần Ngũ Tứ càng tỏ ra tia sáng thời đại chói lọi hơn.

5. 领会四字词组富含文化底蕴的表达方式的实际含义,尤其是古文、成语、俗语等熟语。例:

④④民之所忧,我之所思;民之所思,我之所行。

译: Nỗi lo của dân chính là những gì tôi suy nghĩ; Những điều dân suy nghĩ chính là những gì tôi phải thực hiện.

④⑤光阴荏苒,物换星移。时间之河川流不息,每一代青年都有自己的际遇和机缘,都要在自己所处的时代条件下谋划人生、创造历史。(习近平,2014)

译: Ngày tháng trôi qua, vật đổi sao dời. Thời gian trôi đi như dòng chảy cuộn cuộn, mỗi thế hệ thanh niên đều có cảnh ngộ và cơ duyên của mình, đều cần phải trù hoạch cuộc đời, sáng tạo lịch sử trong điều kiện thời đại mà mình đang sinh sống.

④⑥实现我们的发展目标,实现中国梦,必须增强道路自信、理论自信、制度自信,“千磨万击还坚劲,任尔东南西北风”。而这“三个自信”需要我们对核心价值观的认定作支撑。(习近平,2014)

译: Để thực hiện mục tiêu phát triển của chúng ta, thực hiện ước mơ Trung Quốc, chúng ta nhất thiết phải tăng cường lòng tự tin về đường lối, tự tin về lí luận và tự tin về chế độ. “Trải qua muôn vàn thử thách vẫn vững vàng, tùy người gió thổi nam bắc hay tây đông.” Trong khi đó, “Ba tự tin” này cần sự nhận định của chúng ta đối với giá trị quan cốt lõi xã hội chủ nghĩa để làm chỗ dựa.

6. 听出句群的逻辑关系

常见句群关系:

(1) 因果关系: 因为……所以……; 因此; 由于等;

bởi vì...cho nên...; vì vậy; do...

(2) 转折关系: 虽然……但是……; 然而等;

tuy...nhưng...; song; chứ; ...

(3) 条件关系: 如果……; 假如……; 只要……就……;

nếu...thì...; giả như...; chỉ cần...thì...; chỉ có...mới...

(4) 让步关系: 尽管; 就算……也……; 即使……也……;

dù; dù...cũng...; có...cũng...

(5) 时间先后关系: ……之后; 接着……

sau...; sau khi...; tiếp đến là...

(6) 结果关系: 从而……; 导致……;

dẫn đến...; dẫn tới...

(7) 递进关系: 不但……而且……; 不仅……还……;

không những...mà còn...; đã...lại

④⑦一个制度更加完善、社会充满活力、持续稳定发展、对外更加开放的中国,不仅有利于增加13亿中国人民的福祉,而且必将对世界和平与发展作出更大的贡献。

译: Một nước Trung Quốc với chế độ hoàn thiện hơn nữa, xã hội tràn đầy sức sống, phát triển ổn định bền vững và cởi mở hơn nữa với bên ngoài không những có lợi cho việc tăng thêm phúc lợi cho 1,3 tỉ nhân dân Trung Quốc, mà ắt sẽ góp phần cống hiến to lớn hơn nữa cho sự phát triển và hòa bình của thế giới.

④⑧只有这样,经济体制改革才能最终成功,现代化建设才能不断发展。

译: Chỉ có như thế, công cuộc cải cách thể chế kinh tế mới đạt được thành công cuối cùng, công cuộc xây dựng hiện đại hóa mới có thể phát triển không ngừng.

④⑨我为什么要对青年讲讲社会主义核心价值观这个问题?是因为青年的价值取向决定了未来整个社会的价值取向,而青年又处在价值观形成和确立的时期,抓好这一时期的价值观养成十分重要。(习近平)

译: Tại sao tôi lại bàn vấn đề giá trị quan cốt lõi xã hội chủ nghĩa với thế hệ thanh niên? Đó là vì khuynh hướng giá trị quan của thế hệ thanh niên sẽ quyết định khuynh hướng giá trị quan của cả xã hội, trong khi đó, tuổi thanh niên lại là thời kì hình thành và xác lập giá trị quan, việc vun đắp cho tốt giá trị quan ở thời kì này là hết sức quan trọng.

⑤⑩Đối với gan vàng dạ sắt của đồng bào, toàn thể quốc dân không bao giờ quên, Tổ quốc không bao giờ quên, Chính phủ không bao giờ quên.

译: 同胞们的赤胆忠心,全体军民绝不会忘记,祖国绝不会忘记,政府也绝不会忘记。

⑤⑪Tuy nhiên, cũng cần thẳng thắn thừa nhận rằng, trong nhiệm kỳ vừa qua, hoạt động của Hội Liên hiệp Thanh niên và phong trào thanh niên còn không ít hạn chế.

译: 然而,也必须诚恳承认,在上一个任期,青年联合会的活动和青年运动还存在许多不足。

第三节 口译听解技能的训练

口译听解技能训练提高的方法是因人而异的,但多听多练几乎被认为是唯一的窍门。总的来说,听解训练的方式包括泛听和精听相结合。精听是指在听的时候要理解每个词、每个句子的意思;泛听是指要听取不同内容、不同语音、不同语速的材料。下面介绍听解训练的几个具体操作。

一、精听训练

精听就是要在精力高度集中的状态下听懂每个词、每个句子、每段话以及说话人的口吻、语调和目的。练习可以从单句训练和语段训练开始,步骤如下:

1. 单句训练

单句训练可以遵循“三步走”的原则。第一步,先听单句,然后用译语翻译原语的内容。第二

步是听单句,先用原语把听到的内容复述出来,然后再用译语进行翻译。第三部是听单句并进行同步跟读,听完句子后将听到的信息翻译出来。这三个步骤可以保证听力的准确度,同时也能提高短时记忆的能力。

【练习】

① Cái ngày đầu tiên các bạn cấp sách đến trường, ai là người đã dang tay ra đón các bạn?

② Hôm nay, tại Thủ đô yêu dấu, chúng ta long trọng tổ chức Đại lễ kỷ niệm 1000 năm Thăng Long-Hà Nội.

③ Tôi xin phép cùng với Bộ trưởng Vinh chào đón tất cả các quý vị đại biểu tham dự Hội nghị các nhà tài trợ cho Việt Nam 2015.

④ 中国党和政府高度重视就业问题,把促进就业放在经济社会发展的优先位置。

⑤ 今天,我很高兴出席在我的母校清华大学举行的“世界和平论坛”开幕式。

2. 语段训练

语段训练也是采用单句训练的三个步骤,只是把单句换为具有关联关系的多个句子。第一步先听完完整的一段话,然后用译语把原语信息译出。第二步先听语段,然后用原语把语段内容复述出来,然后再用译语进行翻译。第三步听语段的同时进行跟读,听完之后用译语译出原语信息。语段训练的句子应该逐步增多,并且相互之间有一定联系,这样可以增强训练者的逻辑分析能力和记忆能力。语段分析的重点应该放在要点信息的把握上,这样需要训练者能够在短时间内对感知的信息进行分类和整理。

两种训练的第三个步骤要求在听取信息的同时进行跟读,这实际上也培养了分配注意力的能力,这也是同声传译训练中常用的方法。

① 我相信,通过越南科技代表团的此次来访,以及今天我们大家相互间的沟通和交流,今后必将绽放出更多绚丽多彩的中越友谊与科技合作之花。

② 各位嘉宾,朋友们、同志们:今天,我们在美丽的崇左,高兴地迎来了我们的友好邻居越南谅山省、高平省的各位嘉宾、各位朋友,共同参加中越(崇左市)临时入境车辆管理启动仪式,这是中越边境友好往来的一件盛事,也是崇左开放合作的一件盛事。

③ 尊敬的各位领导,青年朋友们,大家下午好!我很荣幸能够作为中国大学生代表在今天的中越青年友好论坛上发言,和各位越南青年朋友一起交流大学生就业创业的经历和感受。

④ Trái qua bao thiên tai, binh lửa nhưng đồng bào các dân tộc vẫn một lòng sắt son yêu nước, ngày càng đoàn kết và gắn bó mật thiết với nhau trong một tình yêu thương vững bền và sâu sắc.

⑤ Hãy hiểu rằng đối với các thầy cô, từng học sinh đều như những đứa con nghịch ngợm cần rèn giũa, uốn nắn từng chút một và chính thầy cô sẽ là một trong những người hạnh phúc nhất khi nhìn các bạn nên người.

二、泛听训练

泛听训练是没有限制的多听,任何材料都可以成为泛听的对象,任何时候都可以进行泛听,目的只有一个,那就是培养语感、扩大知识面、增加词汇量。泛听的语料来源是开放的。越南语

方面可以收听越南之声广播电台、中国国际广播电台对越广播、北部湾之声广播节目,也可以在网11上收看越南电视节目。总之,有越南语发声的节目都可以作为泛听的材料。汉语的语料来源就更加多了,这里不赘述。

泛听的时候,不用刻意追求听懂每个句子每个词的意思,只要泛泛听过,明白大体意思即可。当然,有时也需要有意识地记下一些自己感兴趣的东西或者陌生的概念、说法等。

三、复述训练

复述训练是指听各种主题不同的材料,然后复述内容。复述训练包括原语复述和译入语复述,可以采用相同的语言(即纯粹原语复述,或纯粹译入语复述),也可以采用不同的语言(即原语加译入语)。初期的练习可以先从汉语复述汉语内容开始,随后转到用越南语复述越南语信息,最后再进入越南语复述汉语内容或是用汉语复述越南语原文的阶段。汉语的复述相对简单一些,可以适当增加材料的长度和难度。越南语的难度相对较大,可以增加复述的次数,进一步熟悉材料,以达到确切理解原文内容的目的。用不同语言复述有利于培养双语转换能力,为随后的口译训练打下基础。

复述训练的重点应该放在信息理解上,着重听出内容的信息点和主题,而不是具体的措辞和表达。进行复述训练的时候最好不用进行记笔记,避免养成记笔记的习惯,但可以适当的记下一些重要的数字、人名、地名和专有名词。

【复述练习】

①Nhân ngày Nhà giáo Việt Nam, chúng ta hãy nhìn lại quãng đường đã qua! Hãy phấn đấu hơn nữa! Phấn đấu vì tương lai, hạnh phúc của bản thân, gia đình và sự phồn vinh của Xã hội, để xứng đáng với tình yêu thương, những kì vọng của thầy cô, cha mẹ, để đáp ứng những hoài bão, khát khao mà mỗi chúng ta cần phải có.

②Tôi xin chúc mừng Chính phủ đã đạt được những kết quả ấn tượng về ổn định kinh tế vĩ mô trong năm 2012. Kết quả này là nhờ có việc nhận định rằng ổn định kinh tế vĩ mô là ưu tiên quan trọng, nhờ có cam kết chính trị mạnh mẽ đã giúp tạo ra những hành động quyết đoán.

③Trong một thế giới phẳng hơn và trước thực trạng kinh tế thế giới phục hồi chậm, tiềm ẩn nhiều rủi ro cũng như các thách thức toàn cầu gay gắt, việc đẩy mạnh liên kết khu vực càng trở nên cấp thiết.

④应中国共产党中央委员会总书记、中华人民共和国主席习近平的邀请,越南共产党中央委员会总书记阮富仲于2015年4月7日至10日对中华人民共和国进行正式访问。

⑤访问期间,中共中央总书记、国家主席习近平与阮富仲总书记举行会谈。中共中央政治局常委、国务院总理李克强,中共中央政治局常委、全国人大常委会委员长张德江,中共中央政治局常委、全国政协主席俞正声分别会见阮富仲总书记。

四、概述训练

概述训练是指选择不同主题和体裁的内容来听,专注于抓住内容的大意和线索。概述训练也

可分为同一语言概述(即原语概述或译入语概述)和用不同的语言概述。初期的训练可以在听完材料之后用同一语言对所听内容进行概括,将要点说出来,并把其中的逻辑关系阐述清楚,随后可以加大难度,用不同的语言概述听到的信息。后一种方式更有助于提高两种语言之间的转换能力。

复述训练和概述训练的目的都旨在增强口译听解的能力,复述训练对细节信息的完整性要求更高,在听懂的前提下,还要将细节信息还原出来。概述训练则对逻辑分析和概括理解能力的要求更高,其重点在于对篇章整体意思的把握和要点的提取。

【练习】

①Hiện nay hầu hết các đối tác phát triển đã có những cam kết và thảo luận ODA riêng và chức năng huy động nguồn lực của Hội nghị các nhà tài trợ đã không còn phù hợp. Điều cần thiết hiện nay là cần có một diễn đàn đối thoại mở rộng và hợp lý giữa Chính phủ và các đối tác về phát triển của Việt Nam.

②Tôi chân thành cảm ơn các vị khách quốc tế đã mang đến cho Đại lễ những tình cảm ấm áp của bạn bè bốn phương. Sự hiện diện của quý vị làm cho Đại lễ kỷ niệm 1000 năm Thăng Long càng thêm ý nghĩa. Chúng tôi trân trọng tình hữu nghị quý báu của quý vị và nguyện cùng các dân tộc trên thế giới phấn đấu cho cuộc sống hòa bình của nhân loại, sự phồn vinh của mỗi dân tộc và hạnh phúc của mỗi con người.

③Tôi rất vui mừng tham dự Hội nghị Thượng đỉnh Doanh nghiệp APEC năm nay cùng các Quý vị và các bạn. Tôi đánh giá cao nỗ lực của Hội đồng xúc tiến thương mại quốc tế Trung Quốc và các doanh nghiệp trong việc tổ chức Hội nghị lần này với chủ đề và những nội dung thảo luận rất thiết thực.

④在刚刚结束的中越科技合作签约仪式上,广西壮族自治区科技厅与胡志明市科技厅签署了科技合作备忘录,这是广西壮族自治区科技厅继与越南谅山省、广宁省、河静省和岷港市等省市科技厅签署科技合作协议之后又一个新的科技合作协议,这将为促进两地间的研究机构、大学和企业双方在双方感兴趣的领域开展科技交流与合作奠定良好基础。

⑤崇左与越南凉山、高平两省一衣带水,中越(崇左市)临时入境车辆管理的启动,顺应了中国东盟自由贸易区大环境下中越边境交往日益密切的趋势,满足了两国边民扩大经贸往来的愿望,对于繁荣边境贸易、促进中越友好合作具有十分重要的意义。

⑥众所周知,中国是一个人口大国。18—35岁的青年人口将近3亿,每年轻大学毕业生就超过600万。包括大学生在内的所有青年都面临着就业带来的压力。面对压力,我们曾经一度不知所措,但在党和政府的关心和支持下,我们现在对未来充满信心。

思考与探讨

1. 口译听解与日常听力有何不同? 为什么?
2. 汉越口译中的听解困难主要表现在什么地方? 原因是什么? 如何克服?
3. 对于语段中的“意义单位”和“关键词语”你是怎么理解的? 请举例说明。

第四章 口译中的记忆

口译是一种高强度的信息处理活动,很大程度上依赖于译员的记忆能力。一方面译员要利用自己的长时记忆来积累储备各种知识、经验;另一方面在进行口译工作时要使用听觉和视觉等感觉器官接收并识别各种信息,同时利用短时记忆对正在理解和已经理解,但尚未翻译的信息进行短暂的储存。尽管译员在工作状态时通常可以借助笔记来减轻记忆的压力,但仍需依赖短时记忆将简单的笔记符号与其对应的大量内容联系起来。故笔记训练前最好先进行短时记忆力的训练。

口译记忆的本质不是对原语语音和字词符号的记忆,而是在理解基础上对原语所表达的意义记忆。因此口译理解是口译记忆的基础,而长时记忆是口译理解的基础。

第一节 口译记忆的运作机制

一、口译中的三种记忆机制

记忆是人脑对过去经验的保持和提取,是头脑中积累并保存个体经验的一种心理过程。心理学根据信息保持时间的长短,将记忆分为瞬时记忆(也称感觉记忆、感官记忆)、短时记忆和长时记忆。

瞬时记忆主要存储人的感官前沿(主要是听觉和视觉)所获取的感性信息,这种记忆保持的时间短,但容量很大,并以原语的形式储存。有研究表明,瞬时记忆只能使语言信息保持0.25~2秒,之后记忆的信息便会消失。瞬时记忆是最短暂的记忆,因此要求译员一开始就要立刻进入工作状态,并始终保持警觉性,全神贯注,不分心,这样才能及时捕捉接收到的信息,保证信息可以从瞬时记忆转入短时记忆进行进一步的加工处理。口译时,要求译员反应迅速,其实就是强调译员要有瞬时获取信息的能力。

短时记忆只是暂时储存刚刚接收到的信息,随后有的信息可能进入长时记忆得以保存,有的则很快被忘记。短时记忆就像电脑中被打开的当前文档,处于被激活的状态,具有很大的局限性,不仅容量有限,一般仅为7±2个左右的信息单位,而且信息在此保留的时间非常短暂,不超过1分钟。值得一提的是,根据个人的不同情况,一个信息单位的容量也是可大可小的,例如,对于“广西

民族大学是中国教育部确定的‘国家外语非通用语种本科人才培养基地’‘支持周边国家汉语教学重点学校’‘海外汉语教师来华培训资助项目’执行学校、中国汉语水平考试(HSK)定点学校、中国‘汉语作为外语教学能力证书’认证考点、中国政府奖学金留学生接收学校。”这个语段,对于不熟悉广西民族大学情况的译员来说,单单“国家外语非通用语种本科人才培养基地”就已经代表了5个或6个信息单位,将全部塞满其短时记忆空间,而对于熟悉广西民族大学情况及这些项目名称的译员来说,整个语段也就是6~7个信息单位。另外,由于短时记忆存储时间很短,如果新信息不被重复的话,将很容易消失。因此,口译中有经验的译员会分配一定的精力一边听一边在脑子里瞬间“回放”讲话者刚刚讲过及较早前讲过的话语,或者借助笔记的提示减轻记忆的负担。

虽然信息保持的时间短,但对译员来说,短时记忆是“工作记忆”,是相当重要的,是译员进行高强度脑力活动的关键时刻。口译实践证明,对于发言中出现的数字、术语、缩略语、专有名词等,译员都必须在几秒钟内想到对应的词语,并迅速地表达出来,否则,这些具体的信息将在短时记忆中自行消失。

长时记忆里储存的是平时积累的百科知识、专业知识及各种经验等,其容量是无限的,信息在此储存的时间相对较长,有的甚至终身不忘。长时记忆是大脑长期保持信息的主要手段。长时记忆对口译的影响很大,人们听过、看过和经历过的事情都可以留在长时记忆中,随时可以提取出来与正在听到的信息相结合,从而帮助人们更透彻地理解信息。大脑储存的知识越多,经验知识越丰富,就越能在口译时发挥出最佳水平。

口译中的记忆不是简单的上述某一种记忆,它是译员将刚刚接收到的信息暂时储存在短时记忆中,同时激活长时记忆中的相关部分,使其参与译员的在线记忆运作。口译中的这种处于活跃状态的记忆被称为工作记忆,它是短时记忆和长时记忆的一种结合,以短时记忆为主,加上长时记忆中被激活的部分。也就是说译员在口译时并不是被动地记忆接收到的语音信息,而是需要从长时记忆中提取相关的语言和背景知识对信息进行理解,然后将其意义储存在短时记忆中。如果所听到的词汇、信息和话题是译员平时反复使用且非常熟悉的,那么这些内容在长时记忆中处于一种活跃状态,口译中这部分内容就很容易被激活,提取速度快,理解也会更容易更透彻,记忆储存效果也会相应更好。反之,如果碰上平时很少接触或使用的词汇和题材,即这些内容在长时记忆中处于不活跃状态,译员的理解就会更费时费力,记忆效果也会大打折扣。

二、口译记忆的运用

口译中,上述三种记忆机制需要紧密地配合:译员听到讲话者发布原语信息时,声音信息以未经处理的原始状态存储在瞬时记忆中。与此同时,长时记忆调出相关信息,这些信息被暂时储存在短时记忆里,帮助处理不断接收到的新信息。随着新信息持续进入短时记忆,较早接收到的部分信息就要通过“组块”划分成更大的单位,以便接受进一步处理。由于时间紧迫,短时记忆在整个口译活动过程中起着更为重要的作用,而长时记忆的任务主要是帮助短时记忆更加高效地运转。具体地讲,口译时,译员的部分精力用于从长时记忆中调出相关信息,比如所听话语的相应背景知识、信息解码和编码所需的语法、语义、语用知识等以促进对瞬时记忆信息的理解,增加短时记忆的效率。

一般来说,口译任务开始之前,译员往往需要一定的时间准备,收集大量与口译主题相关的资料,并将相关的主题知识存入到大脑里的长时记忆中。除此之外,译员的长时记忆还存有百科知识、常识和社科知识等。这些知识在译员的记忆中一般处于休眠状态,在得到提示的情况下,就会被自动唤起,并被熟练运用。在口译的记忆过程中,长时记忆配合短时记忆共同完成大脑的记忆工作。长时记忆中所储存的语言文化知识和外部语言信号的互动交流能够帮助译员对所面对的口译活动作出预测,并引导译员有效地理解所接收的信息。在口译过程中,译员对不断输入的信息进行即时的听辨解析,然后将所听到的语音存入瞬时记忆中,同时从长时记忆中提取相关的语言信息进行比较、理解 and 交流。长时记忆中的有关背景知识可以帮助译员减轻信息负荷,加快对信息的理解和分析,避免语句的字面障碍。输入的信息经过瞬时记忆的过滤筛选之后就进入短时记忆。由于短时记忆容量的有限性,并非所有经过瞬时记忆筛选的信息都会进入短时记忆,只有那些得到关注的信息才能被短时记忆接收加工。一般来说,短时记忆加工储存的是表达语篇主题思想的“关键词”和体现语篇逻辑关系的关联词。也就是说短时记忆的主要对象是讲话人的主题词、关键词和逻辑线索,因为这三者综合起来就构成了原语语篇的意义框架。口译中,译员主要依赖短时记忆中所存储的关键词和信息逻辑关系来再现原语的语言意义和篇章意义,依据所记录的信息逻辑关系将句子和段落加以重组,既能保证信息的完整明确,又能去伪存真。

可见,这三种记忆机制在口译过程中各司其职:瞬时记忆有瞬间感知信息、接收信号的作用,所以通常与原语听辨有关;短时记忆与长时记忆都有一定的持续时间,所以与译员对原语信息的储存有关;长时记忆持续时间最长,有积累和相互重叠的特点,所以与译员长期以来的语言学习和知识积累有关。换句话说,三种记忆机制相互配合,分工合作,瞬时记忆帮助译员快速捕捉原语信息,译员依赖长时记忆来理解瞬时记忆捕捉到的原语信息的意义,译员的短时记忆可能要存储讲话者发布的讲话内容。

就记忆而言,瞬时记忆是口译的前提,短时记忆是关键,长时记忆是基础。在这三者之中,短时记忆是最重要的,它是关系到口译成败的关键因素,它的效率对口译效果产生巨大的影响。因此口译人员应该有意识地根据三者各自的特点来训练对信息的贮存和加工,提高记忆能力,尤其是短时记忆的能力。

三、影响口译记忆的因素

一般而言,短时记忆的局限性是影响口译记忆的最大因素。然而就口译过程而言,影响口译记忆的因素总体上可以归结为主观和客观两个方面的原因(参见,望治国,2002):

1. 主观上,译员的自身素质是影响口译记忆的一大原因。译员的自身因素包括:

①听辨力因素:译员是否适应不同主题、不同语音、不同语速、不同信息量大小、不同音量、词法与句法方面难度不一的口译材料;

②理解力因素:译员对原语的理解是否准确、完整、清晰,是否具有逻辑性等;

③记忆力因素:译员是否具备良好的短时记忆力、记忆与理解、表达的时间分配是否恰当、记忆方法是否科学、能否有效地做口译笔记等;

④译前准备因素:译员对口译主题是否感兴趣、主题和相关背景知识的准备是否充分、语言知

识是否扎实、知识面是否宽广等;

⑤心理素质因素:译员心理压力的大小、是否充满自信心、情感是否稳定、注意力是否集中、头脑是否冷静、思维是否敏捷、是否具备良好的应变能力等;

⑥身体状况因素:译员是否精力充沛、是否用脑过度等。

2. 客观上,口译现场的许多外部因素也会影响译员的记忆,具体包括:

①发言者的语速快慢和单位时间内信息发布的密集度;

②发言者的口音、声音大小与外界干扰因素等;

③发言者的语言特点(如语法是否规范、句法是否复杂、词汇是否多样化、逻辑是否紧密、讲话是否具有高度概念化和概括化的特点等);

④口译内容难度大小(发言主题及相关专业术语是否与译员所储备相关知识相一致);

⑤口译任务的性质因素(如导游口译、礼仪口译、宣传口译、会议口译、谈判口译等)以及随之决定是否具备做口译笔记的条件因素;

⑥口译现场的气氛对译员造成的心理压力(沉闷、严肃、热烈、随和等气氛对译员造成不同的心理压力)和工作环境(有无视觉支持、是否有其他译员的协助等)。

客观因素对口译记忆的影响不在译员的控制范围之内,译员也无法通过自身的努力去改变,只能尽量去适应并让这些影响降低到最小。而对于主观因素,译员可以通过自身的不断学习和训练提高或改善。比如,译员可以从以下几方面提高自身的口译记忆素质:

A. 积极进行译前准备,努力提高背景知识及语言水平:包含双语知识、关于某学科或领域的专业知识、百科知识及个人的社会和文化积淀等。这些背景知识构成了译员的原有图式,当译员的大脑中已有完整、清晰的相关图式时,新输入的信息就能比较轻松地与原有的图式结合,记忆负荷就会减轻,信息就会以更有效的方式表征出来。也就是说,背景知识有助于译员在口译过程中快速准确地理解说话者的话语,加速对信息的分析和加工,从而提高记忆的效率。反之,如果译员对于相关的口译主题没有建立一个完整的图式,即没有相应的背景知识,那么就会感觉新输入的信息很陌生,理解起来也会比较费力,记忆的难度就会加大。

B. 掌握记忆方式及技巧:根据心理学原理,形象记忆和语言记忆是分开贮存的。形象记忆区域多在右半脑,语言记忆多在左半脑。所以,在口译过程中,译员需要尽量多地运用形象记忆去减轻记忆的负担,从而提高记忆的效率。另外,根据释意派的理论,口译是译员通过语言符号和自己的认知补充对原文意思所作的一种解释,因而译员在听解时不是试图去抓住一个个孤立的音节或单词,而是脱离原语语言形式的外壳,抓住说话者所表达信息的意义,然后对原语信息进行重组,用译语将之再现出来。因此记忆的内容要尽量避免原来的语言形式,而重点强调话语的意义单位、层次和逻辑关系。

C. 养成熟练的口译笔记技巧:口译笔记能有效地减轻译员大脑的信息负荷,弥补其短时记忆不足的缺陷。口译笔记不同于学生的课堂笔记,也不同于会议记录,更不同于使用一定的速记符号的“速记”。口译笔记只是译员为了完成某一特定的翻译任务,把精力集中在理解原语和抓住关键信息上,边听边思考,只记下能辅助自己记忆的关键词或符号。

D. 提高对待记忆材料的处理水平:塞莱斯科维奇认为,理解是把听到的声音转换成自己思想

的一个过程。透彻的理解是记忆的基础。这也就意味着在同等动机条件下,口译者如果能养成相对固定的程式化的原语理解方式并对原语进行一定的组织,也就是对待记忆材料的特点有充分的理解,就可以增强记忆效果。

第二节 口译记忆的方法

一、口译记忆的基本原则

(1) “有意识”地筛选信息,缩小记忆量。在对原语的听辨过程中,译员有意识地对原语信息进行加工和分析,而且在进行言语理解时,有意识地去粗取精,把认为有意义的信息留存下来,而对发言者口语中冗余和重复的信息做丢弃处理。记忆的内容经过初步地有意识筛选,需要记忆的量已有所减少。

(2) “条块化”处理信息,扩大记忆的容量。心理语言学认为,言语的记忆主要采取以命题为单位的意义模块,而不是将每句话一字不漏地记下来。而且,这种意义模块是可以通过关键词来记忆的。因此,译员记忆时应有意识地对记忆的信息进行“条块化”处理,注意扩大每个条块的容量,使之成为意义模块。

(3) 进行理解记忆及意义记忆。口译理解是口译记忆的基础。口译过程中,译员对原语意义进行分析、整合,并有意识地分析讲话者的思路,从而建立记忆中各个意义模块之间的联系。可以说,理解记忆及意义记忆是口译记忆的核心。

二、提高短时记忆的方法技巧

1. 组块化信息组合记忆

信息组块是克服短时记忆局限性的有效方法。所谓“组块”就是对凌乱的信息进行联想,从有层次的原语信息中提取关键词并理清其逻辑关系,成为人们熟悉的有意义的较大单位。简单地说就是把相关信息集中归类到一个信息或意义单位,以便于储存记忆并扩大短时记忆的容量,以提高短时记忆效率。

例如,在一段关于中国地形的讲话里,我们可能会听到“青藏高原、云贵高原、东北平原、华北平原、长江中下游平原、四川盆地”等一长串名字,如果不加分析肯定会觉得十分复杂,但经过信息组块化处理后,就会发现这段话其实只包括了三个主要的信息单位,即“高原、平原和盆地”,其余的信息都是包含在这三个信息单位下的具体内容和细节之中。

进行信息组块的重要条件就是,在听取信息的过程中,尽可能迅速地找出信息内容的组织方式和上下文之间的逻辑关联。掌握话语信息的组织方式将大大提高信息组块的效率。一般来说,信息组织方式有以下几种:

- A. 顺序法: 时间顺序、因果顺序、渐进顺序、从问题到解决办法的顺序。
- B. 方位法: 东西南北、前后左右、从上至下、从下至上等。
- C. 过渡法: 常通过连接词表示逻辑关系的变化,如汉语的“尽管、然而、此外、再者”越语的

“mặc dù, trong khi đó, bên cạnh đó, về phần mình”等。

D. 成分法: 常为整体与部分的关系, 即根据种类和概念进行分类, 常有“包括、分为几类”等语言标志。

E. 关联法: 话语内容围绕某个中心话题展开, 抓住了中心话题, 相关联的话语内容也更易于被记住。

F. 对比法: 以对比、比较为线索, 先说相似之处, 再说不同之处。

G. 逻辑法: 以逻辑论证为线索, 先陈述观点, 再细说理据; 或先列出若干原因, 再得出结论。

例如:

① Một ngày ở Sa Pa có cả bốn mùa: Buổi sáng là mùa xuân, buổi trưa là mùa hạ với trời trong xanh và nắng vàng nhưng vẫn mát dịu, buổi chiều mây và sương xuống làm cho trời trở nên se lạnh, cái lạnh của mùa thu, vào đêm khuya thì thời tiết lạnh và rét như mùa đông. (时间顺序法)

② Cách thị trấn Sa Pa khoảng 8 km về phía tây là Thác Bạc, đây là thượng nguồn của suối Mường Hoa; cách Thác Bạc không xa là cầu mây, gọi là cầu mây là bởi xưa kia, cây mây ở hai bên bờ suối mọc ra rất nhiều, dây mây dài đến nỗi người dân ở đây có thể lấy dây mây cuốn được vào nhau thành một chiếc cầu qua suối; Cách thị trấn Sa Pa khoảng 8 km về phía đông bắc là làng Tả Phìn, làng của người Hmông với nghề thổ cẩm, một nghề truyền thống nổi tiếng; nằm ngay trong vùng thị trấn Sa Pa là núi Hàm Rồng, trèo lên từng bậc thang đá, bạn như lạc vào một thiên đường với vườn hoa lan trăm nghìn màu sắc, với những rừng đá muôn hình. (方法法)

③ Cũng có những ngôi nhà tuy có cửa mà quanh năm không cần đóng cửa bởi khu vực ấy quá yên bình, hơn nữa nhà quá nghèo, không có gì đáng giá mà phải đề phòng quân kẻ trộm. (过渡法)

④ 当前, 国际形势继续发生着日益复杂的深刻变化。发达国家经济出现了一些积极迹象, 新兴市场国家和发展中国家市场拓展的潜力巨大, 这是有利的积极因素。同时, 世界经济正处于深度调整中, 全球经济复苏过程还存在很多不确定、不稳定因素。国际金融危机的深层次影响尚未消除, 债务失控、增长失调、南北失衡等结构性矛盾突出。解决各国面临的困难和挑战, 归根到底还是要靠发展。(李克强在中国—东盟博览会和商务与投资峰会上致辞, 2013) (逻辑法)

2. 形象化和视觉化信息组合记忆

信息视觉化是最直观而形象的一种有效记忆方法, 就是通过在脑海中再现感知过的、熟悉的事物的具体图像, 从而帮助记忆。根据短时记忆的特点, 如果我们忽略语言的形式, 减少材料中的符号, 就能大大增加短时记忆的容量。亦即把原语信息以某种形象贮存起来, 即对语篇所描述的世界建立起了一个心理或情景模型, 这样就能忽略掉材料的语言形式, 而保持原文的意义和内容。这样的方式符合短时记忆的特点, 因此能增大短时记忆的容量, 使其保持的时间延长。比如下列关于南方园林的语段, 通过视觉化的处理, 将大大提高记忆的效果:

⑤ 南方私家花园中的桥、溪、山、亭, 小巧玲珑, 布局巧妙, 尽显其自然美, 令人赏心悦目。桥大多为石桥, 有直桥、曲桥、拱桥。直桥其实是一块不加装饰的石板, 通常与河岸和河水齐高, 给人一种临水的感觉。曲桥设有低栏杆, 西湖上的九曲桥就属此桥。拱桥可以分为单拱桥和多拱桥两种。园内的小溪虽占地不多, 却同小桥与石屿相得益彰, 浑然一体。

这篇语段给人们展示了一幅南方园林的图景,译员接触这一语段信息时在脑中再现南方园林的景象。设想刚进入园林,必定给人一种小巧玲珑的印象;然后在游览园林过程中,依次走过石桥、曲桥和拱桥;最后溪水和小桥相得益彰。大多数译员对这样的景象并不陌生,所以都可以比较轻松地回忆起文章的内容。

⑥站在万吨级游轮的甲板上远眺,天际处三两朵白色的沙洲和几处绿色的小岛围成一圈,岛与岛之间、船与岛之间,橘色的快艇满载游客往来穿梭,在碧蓝的海面激起一条条白色的浪花。
(西沙旅游记)

游轮、沙洲、海岛、快艇、碧蓝的海面等元素很容易让译员勾勒出海上旅游的图景,这些明媚的景象可以帮助译员比较轻松地记忆起语段的内容。

⑦Cửu Trại Câu nổi tiếng với biệt danh “thiên đường nơi hạ giới” bởi những ngọn núi tuyết phủ trắng xóa, rừng thông xanh trùng điệp, những nét văn hóa phong phú đa dạng của Tây Tạng, hàng trăm hồ đa sắc quyến rũ và 100 hải tử (ghềnh, thác nước) nhiều tầng đẹp như tranh vẽ.

雪山、松林、藏文化、五彩缤纷的海子勾勒出的九寨沟的景象构成了上述语段的语义内容,这些景象可以大大帮助译员提高记忆的效果。

⑧Đến Thụy Sĩ, bạn sẽ thấy đất nước này không chỉ nổi danh về các ngành công nghiệp chế tạo đồng hồ tinh xảo và hệ thống ngân hàng - tiền tệ phát triển bậc nhất thế giới cũng như phong cảnh núi non kỳ thú, mà bạn sẽ ngạc nhiên vì mảnh đất nhỏ bé này vô cùng sạch sẽ.

对瑞士手表、银行、奇丽的山峦以及干净整洁的环境构成的图景印象将大大减轻译员对该语段的记忆负担。

可见,信息视觉化的处理方法对描述性、叙述性语篇的记忆尤其有效。

3. 提纲化信息组合记忆

一般说来,口译材料都有一个明确的**主题**,内容都是围绕其主题展开的,具有一定的连贯性和条理性。如果口译人员将材料中的**信息归纳成提纲**或者将**信息进行逻辑分层**,抓住信息的意义及相互联系,再用新的信息去激活长时记忆,就可以提高信息记忆的完整性。提纲式记忆就是指译员充分利用语篇的基本结构及其主要意义间的联系,把原语材料内容按提纲或框架来处理。在此提纲或框架里,译员所“记”的内容是原语材料的主要意义及其联系。在随后所“忆”和“译”的阶段,译员则在所记的基本提纲的基础上,完整地归纳包括其他次要意义在内的全部意义。这种记忆方式正是利用了短时记忆的特点,减少了负载信息的符号,增加了短时记忆的容量。提纲式记忆常用于那些讲话内容相对有条理性、主次意义较清楚的讲话材料,如论证类、介绍类讲话等。例如:

⑨媒体援引联合国艾滋病联合计划署和世界卫生组织公布的数字,在1998年度全球新感染上艾滋病病毒的580万人中,撒哈拉以南非洲国家占400万。截至1998年年底,全球艾滋病病毒携带者人数已达3 340万,其中,非洲占了2 250万。艾滋病已成为严重影响和制约非洲撒哈拉以南国家发展的不利因素,对这些国家的经济建设和人们生活起到了极大的破坏作用。分析专家指出,非洲受艾滋病侵害严重的主要原因是当地贫苦百姓难以负担昂贵的药物治疗费用以及缺乏有效的预防措施。

如果我们将这段材料归纳成提纲,就能更好地把握材料的整体结构和意义:

撒哈拉以南的非洲是全球艾滋病最严重的地区。

- 数据证明: a. 1998 年, 全球感染艾滋病病毒者达 580 万人, 非洲占 400 万。
b. 1998 年底, 全球感染爱滋病病毒者达 3 340 万人, 非洲占 2 250 万。
- 后果: 影响撒哈拉以南国家的发展, 破坏当地经济建设和人民生活。
- 原因: 药费昂贵和缺乏预防措施。

⑩澳大利亚和中国在生态环境上有很大的差别, 我认为原因很多。首先是由于中国的人口密度较大, 其次是经济情况不同。澳大利亚的经济主要依靠第一和第三产业, 比如农业、旅游业, 它们对环境的污染相对较小; 而中国的经济更依赖于第二产业(工业), 第二产业对环境污染最大。另外, 澳大利亚是一个发达国家, 在经济上有能力制定比较严格的环境保护法规。第三是历史的原因。虽然澳大利亚的土族居民有六万多年的历史, 但是他们是游牧民族, 所以对生态环境没有重大影响。澳大利亚重要的人类活动只有两百年的历史。在中国, 重要的人类活动已有几千年之久。第四, 中国的环境保护还没有受到应有的重视。第五个原因是澳大利亚人和中国人的社会文明意识有所不同。

上述语段的提纲式处理如下:

澳、中生态环境差别原因:

- 人口密度
- 经济情况:
 - 澳: 第一、三产业(两例、结果)
 - 中: 第二产业(结果)
 - 此外, 澳: 发达国家(环保法规)
- 历史:(重要人类活动史比较)
- 环保重视程度
- 文明意识

⑪金福实业有限公司从一个打火机五金塑料作坊起步, 发展成为现在相当规模的实业公司, 这个过程确实来之不易, 是经过十余年艰苦努力, 不断开拓, 广聚人才和发展积累而成的。

我们近几年新发展的塑料包装瓶盖, 拥有世界最先进的注塑系统及成型模具。我们先进的技术、舒适洁净的工作环境、科学的管理方法、勇于开拓进取和至诚待客的精神, 受到所有客户的一致好评。在这里我代表公司全体员工向曾经给予过和即将给予我们关心和支持的人们表示诚挚的感谢! 我们将秉承一贯以诚待人的经营作风, 戒骄戒躁, 在愈演愈烈的经济大潮中与您携手共进。同时, 欢迎你们莅临指导工作。谢谢!

上述语段提高包括以下主要概念:

- 小五金作坊经过十余年创业发展成为金福实业有限公司;
- 新研发的瓶盖技术先进;
- 在技术、工作环境、管理方法、客户服务方面受到好评;
- 代表员工表示感谢;
- 坚持诚信理念、共同进步;
- 欢迎光临。

⑫Hà Nội có nhiều loại chợ, mỗi loại một đặc trưng riêng nhưng tất cả đều có những nét độc đáo rất Hà Nội mà không loại siêu thị hiện đại nào thay thế được.

Đầu tiên, phải nói đến những chợ nổi tiếng từ xưa như chợ Đồng Xuân-Bắc Quan, chợ Hôm-Đức Viên, chợ Hàng Bè, chợ Hàng Da, chợ Cửa Nam, chợ Âm Phủ...Không ai ở Hà Nội mà không biết những chợ này. Đến đây, bạn có thể mua cho mình tất cả mọi thứ cần thiết cho sinh hoạt hàng ngày, từ những thứ đắt tiền nhất đến những thứ bình dân nhất. Bạn sẽ rất ngạc nhiên về sự phong phú của hàng hóa ở đây, đặc biệt là thực phẩm, bạn có thể tìm thấy bất cứ thứ gì bạn cần cho việc chế biến các loại món ăn từ khắp năm châu bốn bể.

Loại chợ thứ hai có ở tất cả các khu tập thể trong thành phố và vì thế mà người ta lấy tên khu làm tên chợ như chợ Kim Liên, chợ Thành Công, chợ Thanh Xuân...Những chợ này chủ yếu bán các loại thức ăn và hàng tiêu dùng phục vụ việc sinh hoạt của những cư dân trong khu.

Loại chợ thứ ba là chợ trong các ngõ của những khu phố đông người và thường chỉ họp một lúc buổi sáng. Dân phố rất thích đi những chợ này vì các thứ ở đây vừa ngon vừa rẻ. Tuy không phong phú như các chợ lớn nhưng rất tiện lợi cho sinh hoạt của người dân.

上述语段的提纲归纳如下:

Hà Nội nhiều chợ

—Những chợ nổi tiếng truyền thống (hàng hóa phong phú, cung cấp mọi thứ cho sinh hoạt, nhất là thực phẩm)

—Loại chợ trong khu tập thể (tên khu là tên chợ, bán các loại thức ăn và hàng tiêu dùng)

—Loại chợ trong các ngõ phố (chỉ họp lúc buổi sáng, bán những thứ vừa ngon vừa rẻ, rất tiện)

⑬Chính quyền Thụy Sĩ rất chú trọng công tác giáo dục bảo vệ môi trường cho công dân nước mình, coi đó là một khâu cơ bản trong giáo dục. Các trường trung học, tiểu học đều có môn học “Con người và môi trường”, học sinh bắt buộc phải học. Thiếu niên khi đến tuổi trưởng thành đều được tặng một món quà là cuốn sổ hướng dẫn cách gìn giữ môi trường xanh sạch. Trong hệ thống lớp học ban đêm giáo dục người lớn cũng có giáo trình bảo vệ môi trường, học suốt một năm.

上述语段的提纲可以归纳如下:

——瑞士政府重视环保教育

——中小学必修环保课

——青少年获赠环保手册

——成人夜校也有环保课程

4. 推理式信息组合记忆

那些信息量大的长句或内容相对枯燥、话语连贯性较差的材料常常给译员带来非常大的困难。对于这样的材料,译员可以在理解的前提下,以话语所呈现的信息位为基础,分清信息主次,结合逻辑推理,将信息单位按主次关系逻辑性地组合成更大的信息单位,以增加短时记忆的量。例如:

⑭Việt Nam là một nước phương Đông, gia đình từ xưa đến nay có một vai trò hết sức quan

trọng. Người Việt Nam rất coi trọng việc kết hôn chính thức của đôi nam nữ (có đăng ký kết hôn tại chính quyền địa phương và làm đám cưới theo phong tục truyền thống). Những đôi nam nữ tự nguyện chung sống với nhau mà không kết hôn (gọi là “kết hôn thử”) rất ít và thường bị bố mẹ, họ hàng, xã hội chê trách.

上述语段经过译员的推理式记忆,大致有以下信息单位依次进入译员的记忆:

Đất nước phương đông/coi trọng gia đình/coi trọng hôn nhân chính thức/đăng ký kết hôn/đám cưới/kết hôn thử bị khinh bỉ

⑮Bản làng của người Mường ít khi lộ rõ để người ngoài dễ phát hiện vì được bao bọc bởi lũy tre và cây ăn quả. Đường vào bản thường là những con đường mòn nhỏ quanh co tạo cảm giác dễ nhầm, dễ lạc. Và đối với người Mường, họ không coi trọng việc dựng nhà lập bản sao cho thuận tiện giao thông đi lại.

上述语段可以进行如下推理式记忆:

芒族村寨隐秘,原因是隐藏在竹林和果树林中,进村道路曲折幽秘,可见芒族人选宅址时不注重交通因素。

⑯我们的人民热爱生活,期盼有更好的教育、更稳定的工作、更满意的收入、更可靠的社会保障、更高水平的医疗卫生服务、更舒适的居住条件、更优美的环境,期盼着孩子们能成长得更好、工作得更好、生活得更好。人民对美好生活的向往,就是我们的奋斗目标。(习近平,2012)

人民对生活的向往能让我们联想到教育、工作、收入、社保、医疗、住房、环境、子女等方面,通过这些联想和推理将大大提高记忆的效果。

⑰不同民族、不同国家由于其自然条件和发展历程不同,产生和形成的核心价值观也各有特点。一个民族、一个国家的核心价值观必须同这个民族、这个国家的历史文化相契合,同这个民族、这个国家的人民正在进行的奋斗相结合,同这个民族、这个国家需要解决的时代问题相适应。(习近平,2014)

上述语段的主要概念包括:

价值观有民族个性和时代特性

因此必须与民族文化、民族事业、时代特征相适应

5. 大脑重复

上述1—4点介绍的提高短时记忆的手段是针对话语的意义内容的,也就是根据话语内容的组织形式而采取不同的信息组合方式,以提高短时记忆的效果。心理学研究表明,对同一信息的重复可以延长其在短时记忆中的存储时间。可见,口译中提高短时记忆效果最有效的途径就是采用上述方式进行信息组合之后分出部分精力在大脑中重复经过组合处理后的信息。因此,许多有经验的译员在工作时会在大脑快速重复一遍讲话人刚讲过的话,把重要的信息点联系起来。比如,如果讲话人一口气讲了四点内容,在讲到第三点时,译员可在心里瞬间回忆一下第一和第二点的主要内容,这样即使在无法作笔记的情况下,也不会忘记主要内容,同时还能把上下文顺利地串联起来。

总之,短时记忆的效果是口译活动成败的关键,如何提高短时记忆的效果成为口译员尤其是初学者的一大难题。以上介绍的只是针对话语的内容进行的信息组合方式,目的是减少话语中信

息单位符号,减轻短时记忆的负担。而正如前所述,短时记忆有赖于瞬时记忆和长时记忆,这些记忆技能的获得须得靠平时的强化训练。记忆中信息检索和提取的速度和可能性取决于记忆的激活程度,而激活程度又取决于记忆使用的频率和使用的新近程度。强化口译记忆练习,提高信息的提取速度成为了提高短时记忆效果的不二法宝。

第三节 口译记忆的训练

一、口译记忆的训练方法

口译中听解和记忆是两个紧密相连的环节,有效听解是有效记忆的前提。因此,口译记忆的训练有时是可以和听解同时进行的,一些训练方法也是共享的。一般来说,口译记忆的训练可以采用以下几种方法:

1. 视觉化训练

亦即第二节所述形象化视觉化信息组合记忆的训练,是将听到的内容以图像或者画面的形式呈现在大脑中进行记忆的方法。这种方法形象生动,对大脑的刺激更强烈,记忆的效果也更好。初学者进行记忆训练可能会把精力更多的集中在词汇上,设法记住每个词,但通常无法在复述中将所有内容都表达完整。视觉化训练可以帮助初学者摆脱语言结构的束缚,让记忆更为深刻。初期的视觉化训练可以选取一些时间或空间逻辑较明显的材料,如短小的故事、对某个地点的描述或某个新闻事件,还可以选择视频材料进行练习。例如:

①Đoạn phim cho thấy một người đàn ông trông như ông Kim Jong-chul (金正哲) đến Hội trường Hoàng gia Albert. Đoạn phim chiếu cảnh một chiếc ô tô đậu trên đại lộ ở tây London, một người phụ nữ mặc áo khoác da màu xanh, đeo kính đen bước ra ngoài. Người quay phim đi theo người phụ nữ này không lâu trước khi một người đàn ông ăn mặc tương tự và cũng bước ra từ chiếc xe. Các phóng viên đặt nhiều câu hỏi nhưng người này không nói gì. BBC đưa tin, người này chỉ đến dự như một người hâm mộ, nhưng có nhiều người đi theo bảo vệ.

②Theo người dân có mặt tại hiện trường vụ tai nạn cho biết vào thời điểm trên nơi đây đang có mưa, lúc này xe khách BKS 51B-127.97 và xe ô tô 7 chỗ BKS 95A-012.48 đang lưu thông cùng chiều hướng từ Miền Tây về TP.HCM bất ngờ va chạm nhau. Tiếp đó, xe ô tô 7 chỗ ngồi lại va chạm vào xe ô tô khách BKS 84L-3640 đang dừng trước một quán cơm bên đường. Vụ tai nạn xảy ra trong lúc trời mưa khiến giao thông qua lại khu vực này ùn tắc hơn 1 km.

2. 影子跟读训练

就是以落后几秒的速度用原语跟读发言人的讲话。这个练习方法的目的就是训练听说同步技巧和注意力的分配。通常可以先从汉语跟读汉语材料开始,对初学者来说比较简单,有助于其了解具体的操作步骤和树立自信心。在掌握了要领之后可以转入用越南语跟读越南语材料的方式,逐步加大难度。刚开始学员只是依赖听觉记忆做语音跟读,复述所听到的每一个发音,而不是一个完整的意义单位或单词。一段时间练习后,学员可以开始短语跟读,尽量落后于发言人,直到和他

达到一个意义单位的距离。在这个练习过程中学员不是被动地鹦鹉学舌,而是让所有器官都参与其中,耳朵负责接收原语,嘴巴负责复述,大脑负责处理信息,尽量抓住单词所表达的信息,而不是局限于单个的音节。在进行影子训练的时候,译员集中注意力听播放的录音材料,在听完材料的半句话或一句话便开始复述,这一训练方式可以培养分散精力的能力,即听、记、说同时进行的能力。

应该明确的是,尽管影子跟读训练要求将所有内容都复述出来,但是重点在于材料多包含内容的意思,而不是表面的文字信息。只是机械地复述听到的每个词而没有心思听和说的同时理解听到的内容,也无法达到预定的效果。记忆训练是建立在良好的听力理解基础之上的,这就需要平时坚持听力训练,做到精听与泛听结合。练习:

③应中国共产党中央委员会总书记、中华人民共和国主席习近平的邀请,越南共产党中央委员会总书记阮富仲于2015年4月7日至10日对中华人民共和国进行正式访问。

访问期间,中共中央总书记、国家主席习近平与阮富仲总书记举行会谈。中共中央政治局常委、国务院总理李克强,中共中央政治局常委、全国人大常委会委员长张德江,中共中央政治局常委、全国政协主席俞正声分别会见阮富仲总书记。在友好、坦诚的气氛中,双方相互通报了各自党和国家的情况,就新形势下进一步加强两党两国关系及共同关心的国际和地区问题深入交换了意见,达成广泛共识。除北京外,阮富仲总书记还前往云南省参观访问。

双方一致认为,访问取得了圆满成功,为推动中越关系稳定健康发展,维护两国人民根本利益作出了重要贡献,也对促进本地区和世界的和平、稳定、合作与发展产生了积极影响。

④Kính thưa đồng chí Tập Cận Bình, Tổng Bí thư Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Trung Quốc, Chủ tịch nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, Thưa các đồng chí Trung Quốc và Việt Nam, Thưa các bạn đại biểu thanh niên hai nước, Hôm nay, tôi rất vui mừng cùng đồng chí Tập Cận Bình gặp gỡ các bạn thanh niên tiêu biểu, đại diện cho thế hệ trẻ hai nước tham gia chương trình Gặp gỡ hữu nghị thanh niên Việt-Trung lần thứ 15, diễn ra trong năm kỷ niệm 65 năm ngày thiết lập quan hệ ngoại giao giữa hai nước chúng ta. Trước hết, tôi xin gửi đến các bạn và qua các bạn, đến toàn thể thanh, thiếu niên hai nước Trung Quốc và Việt Nam, lời chào thân ái và những tình cảm nồng nàn, thắm thiết nhất.

3. 归纳分析训练

亦即对组块化信息组合、提纲化信息组合及推理式信息组合记忆的训练。就是要求听完一些缺乏语篇连贯性或语言顺序颠倒的材料后,将之梳理成一段主题明确、语义连贯的发言。主要目的是培养逻辑思维能力。可以选择一些条理混乱或是缺乏逻辑性的材料来听,在听的同时理解内容、分析信息,找出其中的逻辑关系,然后再将信息重新进行整理归纳,再进行内容完整、逻辑清晰的复述。在这一训练中,可根据材料的内容和语体,按事件的演变顺序、要点重要性程度排序等逻辑顺序归纳内容。练习:

⑤随着数字化技术的迅速发展,互联网正在对包括电视在内的传统媒体产生深远的影响。截至2009年6月底,中国网民的规模已经达到了3.38亿,手机用户突破7亿。2008年,中国互联网信息中心所做的一次调研显示,互联网是网民获取奥运信息最主要的渠道之一。2006年,中国网民平均每周上网时间是16.1小时,2007年是16.2小时,到了2008年,这个数字提高到16.6小时。尽管每人每周

平均上网时间提高的幅度不高,但考虑到互联网用户总量的增长速度,因此中国网民使用互联网时间总量的速度增长是非常惊人的。2007年末,中国网民每周上网总时间是33.8亿小时,2008年末是48.8亿小时,2009年6月底,每周上网的总时间是51.1亿小时。

⑥2014年是令人难忘的。这一年,我们锐意推进改革,啃下了不少硬骨头,出台了一系列重大改革举措,许多改革举措同老百姓的利益密切相关。我们适应经济发展新常态,积极推动经济社会发展,人民生活有了新的改善。12月12日,南水北调中线一期工程正式通水,沿线40多万人移民搬迁,为这个工程作出了无私奉献,我们要向他们表示敬意,希望他们在新的家园生活幸福。这一年,我们着力正风肃纪,重点反对形式主义、官僚主义、享乐主义和奢靡之风,情况有了很大改观。我们加大反腐败斗争力度,以零容忍的态度严惩腐败分子,显示了反腐惩恶的坚定决心。这一年,我们加强同世界各国的合作交往,主办了北京亚太经合组织领导人非正式会议,我国领导人多次出访,外国领导人也大量来访,这些活动让世界更好认识了中国。(习近平,2015)

4. 原语及译入语概述

原语和译入语概述是在影子跟读基础上的进一步练习。原语概述是学员跟读完一段讲话内容以后,根据自己的记忆对刚刚跟读的内容用同种语言进行概述,总结该段讲话内容的主要思想。译语概述则是在原语概述训练一段时间以后对所跟读的内容用译语进行概述。学员先练习原语概述,刚开始跟读的内容稍微短一点就开始概述,在掌握要领之后就逐步拉长。该练习的目的是训练学员在边听、边说、边抓主要大意的能力。在熟练掌握了原语复述的技巧之后,学员即可开始译语概述的练习,通过该练习即可逐步过渡到同声传译。在进行原/译语概述时,学员无须过度强调句式结构和细节内容,而是学会用简练的语言传达原语的主要思想和核心信息。该练习有助于学员学会抓住所听讲话的层次和逻辑关系。练习:

⑦林业具有巨大的经济功能,关系着国家的经济安全。这可以从以下五个层面来理解。第一,木材是与钢铁、水泥并列,世界公认的三大传统原材料之一,林产品是经济社会发展和人们生活一刻也离不开的必需品。第二,土地是重要的经济资源,是财富之母。中国有43亿亩林地,还有8亿亩可治理的沙地和近6亿亩湿地,三者合计是耕地面积的3倍多。第三,森林是一种战略性的能源资源,而且具有可再生、可降解的特点。就能源当量而言,森林是仅次于煤炭、石油、天然气的第四大能源。发展森林生物质能源已成为世界各国能源替代战略的重要选择。第四,林业对于维护国家粮油安全具有重要意义。中国木本粮油树种十分丰富,有适宜发展木本粮油的山地1.6亿亩。其中,油茶就是一种优良的油料树种,茶油的品质比橄榄油还好。第五,林业是国民经济的重要基础产业,横跨一、二、三产业,产业链条很长,能够生产上万种林产品,而且国际国内市场空间很广,就业容量很大。

⑧Việt Nam đánh giá cao những thành tựu vĩ đại mà Trung Quốc đã giành được trong sự nghiệp cải cách, mở cửa và xây dựng chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc, tin tưởng rằng dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Trung Quốc, nhân dân Trung Quốc nhất định sẽ thực hiện được mục tiêu hùng vĩ xây dựng toàn diện xã hội khá giả và đẩy nhanh hiện đại hoá xã hội chủ nghĩa.

⑨Sau ba ngày làm việc, từ ngày 8 đến 10-9 tại TP Đà Nẵng, Hội thảo lần thứ sáu giữa Đảng CS Việt Nam và Đảng CS Trung Quốc với chủ đề "Đẩy mạnh xây dựng văn hóa trong điều kiện kinh tế thị

trường, hội nhập quốc tế - kinh nghiệm Việt Nam, kinh nghiệm Trung Quốc" đã kết thúc thành công.

Trong phiên khai mạc, đồng chí Tô Huy Rứa, Trưởng Đoàn đại biểu Đảng CS Việt Nam đọc báo cáo đề dẫn: "Những vấn đề lý luận và thực tiễn về đẩy mạnh xây dựng văn hóa trong điều kiện kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế của Việt Nam" đồng chí Lưu Văn Sơn, Trưởng Đoàn đại biểu Trung Quốc đọc báo cáo đề dẫn: "Tìm tòi thực tiễn và tư duy lý luận xây dựng văn hóa xã hội chủ nghĩa đặc sắc Trung Quốc".

Gần 30 bản báo cáo khoa học và 21 tham luận tại hội thảo đã phân tích sâu sắc nhiều vấn đề lý luận và thực tiễn trong quá trình xây dựng, phát triển văn hóa trong điều kiện kinh tế thị trường, hội nhập quốc tế của Việt Nam và những tìm tòi thực tiễn, phát triển tư duy lý luận để xây dựng văn hóa xã hội chủ nghĩa đặc sắc Trung Quốc.

长期的知识积累和充分的译前准备对于提高译员的长时记忆效果比较有帮助,而有效的笔记、影子跟读练习和原语和译入语概述练习则有助于改善译员的短时记忆能力。总而言之,记忆是口译过程中非常关键的一部分。通过科学合理的训练方法,译员的记忆能力能够得到有效的提高。

二、口译记忆自我训练的具体操作

(1) 听一段原语材料,可由老师或练习伙伴朗读,也可听录音,材料的长度和难度逐渐增加;对于初学者来说,最好选择母语材料或自己能够适应的外语材料进行训练,在早期训练时材料长度最好在分钟左右,以后随着能力的增强再适当延长记忆时间;

(2) 凭短时记忆存储材料内容,尽量运用上述提到信息组织、大脑重复、信息组块、信息联系等记忆方法,不做笔记;

(3) 进行原语复述,先要求记住大意,再要求细节;材料内容大约200个词,复述期间不准记笔记;

(4) 分析遗漏信息的性质和遗忘的原因;

(5) 按以上步骤重复练习,直至能较好地完成原语复述,即基本做到内容完整、准确,所花时间一般不超过原语发布时间;

(6) 转入听原语,用译语复述阶段,步骤同上。大约200个词的文章,听的过程中允许记笔记。

思考与探讨

1. 汉越口译实践中记忆的要点是什么?

2. 在汉越口译实践中你遇到的最大的记忆困难是什么? 你是怎么解决的?

3. 请在搜集有关能依靠视觉化、组块化、提高化、推理化等方法进行记忆的语料,并进行记忆训练。

思考一下口译记忆中是否都能采用这些记忆方式? 为什么?

4. 汉越口译中数字和专有名词的记忆困难体现在什么地方? 请试提出一种较为可行的解决办法。

第五章 口译中的笔记

通过前面的学习我们知道,口译人员必须具备出色的短期记忆能力。但短期记忆的容量是有限的,正式口译现场的发言至少是几句话,持续一两分钟,长的甚至是一段话,持续好几分钟。记忆力再好,也难免会遗漏一些信息,特别是那些无法依靠逻辑或分析来回忆的具体细节,如数字、地名、人名、罗列的一长串例子等。俗话说好记性不如烂笔头,在口译过程中借助辅助工具帮助记忆尤为必要,这一辅助工具就是口译笔记。

第一节 口译笔记的概念与特点

一说到口译笔记,很多人就会想到速记,因为口译的现场性和时效性决定了口译笔记的“速战速决”。但口译笔记不同于速记。速记是一门用特殊符号系统记录语音的快写实用技术。经过专业训练的速记员可以用专门的速记符号系统把口头发言几乎一字不漏地记录下来,然后再对符号进行解码转换成语言文字。传统的手写速记,记录后的稿件是一个个类似蝌蚪的符号,没有汉字,也没有缩略的外文,且记录下来后需要一段时间把速记符号转化成文字。现在兴起的电脑速记,则需借用速记记录仪器进行文字记录。口译笔记之所以不采用速记,主要是因为如果用速记,记录下来以后,记录者必须对速记符号进行解码才能看懂,这相当于增加了一道翻译程序,对时间紧迫的口译是不现实的。

口译笔记也不同于课堂笔记。课堂笔记是为了课后复习查看,所以记录得比较完整、详细、有条理。口译笔记只是应一时之需,为满足短时间内的翻译需要而做的记录,受到时间的限制,不可能像听写那样一字不漏地记录下来,翻译结束后也无须保存。

那么什么是口译笔记?口译笔记是在口译过程中,译员为辅助记忆,用最简洁明了的语言符号,记录原语关键信息的笔记形式。

口译笔记具有以下的特点:

(1) 口译笔记具有时效性。前文提到,口译笔记只是应一时之需,为满足短时间内的翻译需要而做的记录,翻译结束后笔记也无须保存。往往几天后,译员再翻看自己的笔记,也不一定能

看得懂。

(2) 口译笔记具有选择性。做口译笔记是为了辅助记忆,对记忆起提示作用。译员在口译现场时间紧迫,既要听辨理解又要做笔记,不可能也没有必要把所有信息都完整记录下来。因此,必须有选择性地记录一些有利于提示和辅助记忆的关键信息。

(3) 口译笔记具有简洁性。口译笔记如果杂乱无章,不利于译员对信息的提取和转换,会影响到翻译的速度和准确度。因此,口译笔记应该简洁明了,令译员一目了然。

(4) 口译笔记具有个性。口译笔记因人而异,没有标准化的记录方法,每个译员都有自己的记录方式和风格,使用的缩略书写和符号也都不尽相同。译员做的口译笔记一般只有译员自己才能看得懂,要想根据别人做的笔记来翻译是不现实的。

第二节 口译笔记的记录技巧

一、口译笔记的内容

口译笔记记些什么?早在1956年,口译专家罗赞(Rozan)就专门出版过一本关于连续传译笔记的小册子,总结了一些口译笔记的原则和方法,其中不少至今仍然被业界广泛认同。关于口译笔记应该记什么,罗赞提出的原则是“记意,而不是词”。所谓“记意”,是指记录下意义的要点,包括主题词、关键词和逻辑线索。后来,口译专家塞莱丝柯维奇(Seleskovitch)等人又提出,除此之外,还要记录需要作代码转换的信息,包括数字、专有名词和列举的项目等。由此可见,口译笔记的内容包括两类:一类是对原语进行听辨理解的结果——主题词、关键词以及逻辑线索词;第二类是不需要理解的内容,包括数字、专有名词和列举的项目等。

口译笔记具有鲜明的个人色彩,记忆力较强或对原语内容较为熟悉的译员,他的笔记会相对简短;反之,如果记忆力较弱或对原语内容不熟悉,译员记录的要点就会多一些。

二、口译笔记的语言选择

口译笔记用什么语言做记录?选用原语还是译入语,或是两者并用?在口译实践中,译员可有多种选择。

如上所述,口译的基本过程主要包括听解(听和理解)—转换—表达等步骤。直接用原语记录,可以省去听解时对信息的解码转换过程,为记录赢得更多时间,从而最大限度地减少笔记对听解的影响。但这个信息转换的过程并没有真正省去,而是留到了表达之前。用原语做笔记,上述口译步骤为:听解—笔记—转换—表达。

用译入语记录,上述步骤变为:听解—转换—笔记—表达。有学者认为:有经验的译员趋向于使用自己所要译出的语言进行笔记,因为这样可对自己作出强迫性的暗示,使自己在听辨到原语的同时立即搜觅译入语,从而形成听辨、理解过程中的译语第一次加工。但这种记录法对初学者来说难度较大,因为要一边听解,一边转换信息,还要同时做笔记,如果在听解的过程中遇到难译的关键词,难免会去思索,这样势必会影响对下文的听解。

还有一种记录方法就是原语与译入语并用,具体到汉越语翻译就是既用汉语又用越南语。初学口译者做笔记时,可以以原语记录为主,译入语记录为辅。用原语记录,有利于提高记录的效率,减少关键信息丢失的可能性,降低对听解的影响。同时,对一些非常熟悉的词句,如果一听到脑海中就条件反射般地浮现出译入语,则可以用译入语来记录,为信息转换减轻负担。

译员不管采用什么语言来记录,只要是最高效的就是最适合自己的。

三、口译笔记的工具

口译有时候需要站着进行,因此,译员应选用开本窄、便于手握、可上下翻动的笔记本。笔记本不宜过大,大了不方便携带和手握,小了会导致频繁翻页,影响口译记录。用上下翻页而非左右翻页的笔记本,是为了方便译员站着翻译时能顺利地翻页,不会左右手互相干扰。笔记本上的行间宜宽,两边多留空间,这样便于信息的增补和信息层次的辨读。在做笔记时,只使用笔记本纸张的正面,反面不用,一是为了方便翻页,而是避免正反面文字透射,给阅读带来困难。

此外,还应选用书写流畅的笔具。笔记字体的大小可在一定程度上影响控制书写的脑神经系统运作速度。若字体过大,则手的运动速度必然会因移动距离大而相应减慢,但如果字体太小,大脑则需花更多的注意力来控制书写动作,因而影响笔记速度,并且字小也不利于即席迅速辨认。因此,笔记字体大小应适度。

四、符号及缩略语的使用

由于受到时间的限制,口译笔记应该越简短越好,这样可以提高笔记的速度,减少对听解的影响,还可以留出一定的时间思考译文。译员可以借鉴一些简单且常用的符号,还可根据自己的需要创造符号。笔记中使用符号是为译员本人服务的,因此,译员无须照搬别人的笔记模式,可以创造出自己独特的体系,许多专业口译员都选择了自己惯用的记录符号来简化笔记。初学者可以充分发挥想象力,创造出既形象又易记的符号,运用到口译笔记中。口译符号不在多,而在精。不需要每个词,都创造一个符号。以下是一些符号,可供参考借鉴。

符号:

增长、增加、提高、进步等: ↗

减少、降低、退步等: ↘

突出、显著: Λ

深入、深化: V

推动、促进: →

还有、和、而且、以及: +

等于、相当于: =

大约、左右: ≈

超过、大于、优越于: >

少于、小于、比不上: <

国内: ⊙

国外: ○

注意: !

疑问: ? 或访问: ?

赞成、同意、正确: √

不对的、错误的: ×

不: Ø

因为: ∴

所以: ∴

高兴: :))

此外,做口译笔记时,还可以采用缩略语进行记录。做交传的译员永远觉得时间紧迫。要一边听,一边对讲话进行分析,不能因为记笔记而耽误了听。所以用缩略的形式记笔记,是一种很实用的方法。但很多需要记的字和词却没有约定俗成的缩略形式。需要注意的是,不要把缩写搞得无法辨认,不要用同一种缩略形式代表多个字词。缩略语可以是汉语和越南语中固有的,也可以是译员自己创造的。译员在平时的训练中应注意多积累和熟记一些常用的缩略语,在翻译时才能做到得心应手。

缩略语:

东盟: ASEAN

世贸组织: WTO

中国: TQ

越南: VN

北京: BK/PK

河内: HN

广西: GX/QX

城市: TP

政府: CP

经济: Kt

文化: Vh

社会: Xh

政治、经济、文化: C-K-V

科学: KH

农业: NN

工业: CN

共产党: ĐCS

发展: ptr

合作: HT

交流: Glru

问题: Vdè

满意: Hlòng

十六字方针: 16字

山水相连、文化相通、理想相同、利益相关: 4相

好邻居、好朋友、好同志、好伙伴: 4好

五、口译笔记的格式要领

既然口译笔记具有个性化的特点,那么笔记的格式也因人而异,但笔记的一些要领却是具有共性的。在做其他的笔记时,大多数人都养成了从行首写至行末、一行接一行的书写习惯,在口译实践中应该按照意群或分句层次纵向记录,也就是从上往下记。这种方法做出来的笔记逻辑清楚,一方面可以缩短译员的记忆链;另一方面可以方便译者增补笔记中未能记全的信息。通常在记笔记时不应从左至右横着记到行尾,而应一行只记一句话,下一句另起一行,层层叠加起来。另起一行也可比上一行横向缩进几个字符,使笔记看起来更具层次感。例如:

①中越两国山水相连,在两国老一辈革命家精心培育的传统友谊的基础上,两国开展了全方位、多领域、深层次的合作,成为了手拉手、肩并肩的好邻居、好朋友、好同志、好伙伴。

笔记1: 纵向书写

T - V 山~
在 2 革 友 基-
T - V 开 全 多 深 HT
成 手 肩 的 4好

笔记2: 纵向书写, 横向缩进

T - V 山~
在 革 - 上
合作
四好

译: Hai nước Trung Việt sông núi liền nhau, trên cơ sở mối tình hữu nghị truyền thống do các nhà cách mạng tiền bối dày công vun đắp, hai nước đã triển khai hợp tác toàn diện, đa lĩnh vực và đi vào chiều sâu, trở thành láng giềng tốt, bạn bè tốt, đồng chí tốt, đối tác tốt kẻ vai sát cánh.

②过去一年,我国经济运行稳中向好。国内生产总值达到56.9万亿元,比上年增长7.7%。居民消费价格涨幅控制在2.6%。城镇登记失业率4.1%。城镇新增就业1 310万人,创历史新高。进出口总额突破4万亿美元,再上新台阶。

笔记:

去年 KT 好
 GDP 56.9万亿, ↗7.7%
 CPI <2.6%
 失业 4.1%
 就业 1 310万, cao
 XNK 4万亿, ↑台

译: Trong năm vừa qua, nền kinh tế nước ta có sự chuyển biến tốt trong sự ổn định. GDP đạt 56.900 tỷ Nhân Dân Tệ, tăng 7.7% so với năm trước. Chỉ số giá tiêu dùng khống chế ở mức 2.6%. Tỷ lệ thất nghiệp đăng ký ở thành thị là 4,1%. Tạo việc làm mới cho 13.1 triệu người, đạt mức cao kỷ lục. Tổng kim ngạch xuất nhập khẩu vượt 4.000 tỷ USD, đạt mức cao mới.

③各位代表!我们将坚定不移地贯彻“一国两制”“港人治港”“澳人治澳”、高度自治方针, 严格依照宪法和基本法办事。

笔记:

代!
 Ta 贯 102
 HK人
 Macao 人 } 方针
 自治 }
 宪 基法

译: Thưa các quý vị đại biểu, chúng ta sẽ kiên định bất di bất dịch quán triệt phương châm “Một nước hai chế độ”, “Người Hồng Kông quản lý Hồng Kông”, “Người Ma-cao quản lý Ma-cao” và tự trị cao độ, nghiêm túc làm việc theo Hiến pháp và Luật Cơ bản.

④Kính thưa các thầy giáo, cô giáo,

Kính thưa các đồng chí lãnh đạo, nguyên lãnh đạo Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, Thưa tất cả các đồng chí,

Hôm nay tôi rất vui mừng và cũng rất cảm động được đến dự Lễ Kỷ niệm Ngày Nhà giáo Việt Nam 20-11 của Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh. Tôi xin phép trước hết được gửi tới các thầy giáo, cô giáo lời chúc mừng với lòng biết ơn, kính trọng và tình cảm chân thành nhất. Xin chúc toàn thể cán bộ, học viên, sinh viên của Học viện sức khỏe, hạnh phúc và thành công.

笔记:

—thầy, cô
 —lãnh đ HV
 —ĐC
 vui dự
 thầy, cô chúc- ơn kính-
 chúc C bộ - SV sức --

译: 尊敬的各位老师:

尊敬的胡志明国家政治学院领导及老领导:

同志们:

今天我很高兴也很感动前来出席胡志明国家政治学院教师节庆祝大会。首先我谨向各位老师表示衷心的祝贺并表达最诚挚的谢意和敬意。祝学院的全体师生身体健康、生活幸福、事业有成。

有时发言人的讲话段落较长,段落中又含有很多长句,为避免混淆句群,分不清哪里是句首,哪里是句尾,在句与句之间可用符号“/”或“//”隔开,或用横向缩进的方法区分。此外,在发言人讲完一段话之后,应划一条长横线作为分隔符,否则在为一段较长的讲话做完记录后,很容易找不到本段的开头进行翻译。例如:

⑤中越两国山水相连、文化相通、理想相同、利益相关,两国人民在历史上互相怀有深厚的感情,相互尊重、相互理解、相互支持、相互信任、相互合作始终是加深两国人民友谊、推动两国关系不断向前发展的动力。(发言停,开始翻译)

在古代,我们两国人民密切交往、和平相处,共同推动了两国的发展。在近代和现代,我们两国人民在争取民族独立和人民解放的斗争中相互同情、并肩战斗,相继走上社会主义的发展道路。在社会主义革命和建设事业中,我们在实践中共同探索、彼此借鉴,不断丰富和发展各自社会主义建设的理论和实践。(发言停,开始翻译)

笔记1:

T-V 4相
 2人 情
 尊 理 支 信 合 是
 V友 → 关 动力

古 2人 交 和平
 → PT /
 近现 2人 斗争中 同情 并肩
 Xā 路 /
 革 建中, 探 借
 丰 Xā 理 实

笔记2:

T - V 4相
 2人 情
 5互 是 动力

古 2人 交
 →2 PT
 近现 2人 在 并肩
 Xã 路
 Xã中 探 借
 丰 理 实

译: Hai nước Trung Việt núi liền núi sông liền sông, văn hóa tương thông, lý tưởng tương đồng, lợi ích tương quan, trong lịch sử nhân dân hai nước sẵn có tình cảm nồng thắm, tôn trọng lẫn nhau, thông cảm lẫn nhau, ủng hộ cho nhau, tin cậy lẫn nhau và cùng nhau hợp tác luôn là động lực tăng thêm mối tình hữu nghị giữa nhân dân hai nước, thúc đẩy quan hệ hai nước không ngừng phát triển tiến lên.

Ngay từ thời cổ, nhân dân hai nước chúng ta đã đi lại mật thiết, chung sống hòa bình, cùng thúc đẩy sự phát triển của hai nước. Bước sang thời kỳ cận đại và hiện đại, trong cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc và giải phóng nhân dân, nhân dân hai nước chúng ta lại đồng tình với nhau, kề vai sát cánh cùng chiến đấu, và lần lượt tiến lên trên con đường phát triển xã hội chủ nghĩa. Trong công cuộc cách mạng và xây dựng chủ nghĩa xã hội, chúng ta cùng tìm tòi và học hỏi lẫn nhau trong quá trình thực tiễn, không ngừng làm phong phú và phát triển lý luận cũng như thực tiễn về mặt xây dựng chủ nghĩa xã hội của nước mình.

⑥ Xin cảm ơn Thanh Hóa cùng các tỉnh, thành phố đã cùng Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch đóng góp thiết thực vào sự nghiệp phát triển văn hóa, du lịch cũng như chuẩn bị tổ chức sự kiện có ý nghĩa này. (发言停, 开始翻译)

Xin cảm ơn các tổ chức và bè bạn quốc tế đã luôn dành cho Việt Nam, cho sự nghiệp phát triển văn hóa, du lịch của Việt Nam những tình cảm tốt đẹp và sự hợp tác, giúp đỡ quý báu. (发言停, 开始翻译)

笔记:

Cảm THóa t TP Bộ
 đóng góp Ptr VH-DL + tổ chức

Cảm tổ chức bạn
 cho VN + ptr VH-DL
 tình HT giúp

译:感谢清化省、各省市、文化体育及旅游部为文化与旅游事业的发展,为筹备此次富有意义的活动作出了贡献。

感谢国际组织和友人一直以来给予越南及越南文化旅游事业宝贵的关心、合作与帮助。

第三节 口译笔记的常见问题

一、记录内容过多

初学口译的学员,总是希望所有的信息都听到、都记下,不分主次,听到什么记忆什么。往往听到录音或发言后,马上就开始动笔,分秒必争。有些人甚至在整个原语发言期间,奋笔疾书,一头扎进了笔记的海洋中,头也不抬一下。其实由于书写占据了大量的精力,给听辨和记忆带来了沉重负担。反映在笔记上,就是眉毛胡子一把抓,笔记写了不少,却总觉得记笔记的速度跟不上发言人说话的速度。

口译笔记不是记录全部信息,而是记关键词和主干。很多发言人说话本来就快,笔记要记本来就难。手写的速度永远比不上说的快。口译笔记只不过是记几个关键词,记得太多自然会跟不上发言人的速度。在口译过程中,永远是脑记为主、笔记为辅。笔记不可取代脑记,很多信息都要靠大脑来处理 and 记忆,不能完全依赖笔记。做口译关键是要集中精力,记住发言人说的话,笔记起的是辅助记忆的作用。笔记不是记录越多越好,而应是简而精。

因而口译训练中的听解和短期记忆是基础,练习时应把首要精力放在听解和记忆上,其次才是笔记。练习时,需要加强自己的主次信息分辨能力,学会抓大放小,培养选择性听辨思维。选择性听辨和记录,可以从单句开始,识别关键词,然后扩展到听段落,识别主干意群或中心句。对于篇章,在听完篇章后,说出或写出该段落的中心思想,然后再用一句话进行浓缩。在记笔记的时候,不要面面俱到,而是要记录关键信息及逻辑关系以及容易忘记的信息(数字、日期、地名、人名、专业术语等)。

二、记笔记干扰听解和记忆

初学口译者,往往陷入一记笔记就无法听或听得懂就没法做笔记的困境。记笔记干扰了听解和记忆,究其原因,除了听辨能力不过关和笔记技巧不熟之外,最主要的就是不能合理分配精力,只能将注意力放在听或者写上面,无法找到听和记之间的平衡。简而言之,就是没能做到一心多用。

口译笔记,不是单纯的机械记录,更不是简单的速记,它是融合听、分析、记忆、记录等多个环节的多任务作业。口译员需要做到“一心多用”,要学会将精力在各个任务间进行合理的调配。当听到难点和主要信息点,需要分析时,可以放慢记录的节奏,把更多的精力放在听辨上。当听辨内容难度较低时,精力则向记录倾斜,加快书写的节奏,做到总体平衡,适度调配。通过合理的方法,进行有效的练习,可以提高精力协调能力,实现听、写和记忆同步。

练习“一心多用”的方法,可在听一段话的同时,相对匀速地写数字(按一定顺序书写,如从

1到100或从100到1), 听完后, 复述该段内容。要注意书写的速度, 保持匀速, 不能忽快忽慢, 不可几秒钟写一个数字, 也不能一秒钟写多个数字。当听到主要信息, 需要更多精力记忆的时候, 可适当放慢一点写的速度。信息相对次要的时候, 可以适当加快书写速度。

三、笔记起不到提示记忆的作用

自己的笔记自己看不懂, 笔记起不到提示记忆的作用, 主要有三个原因, 一是笔记记得太潦草, 无法阅读。笔记过程中, 时间的压力, 信息的压力, 使得译员会下意识地加快书写节奏, 字体潦草, 结果导致无法辨认, 影响翻译的效果。笔记的使用对象是译员个人, 只需自己可以阅读即可。但是, 不管写得多快, 看得懂是前提, 要选用自己习惯的熟悉而简单的字符。

原因二是, 笔记缺乏逻辑性和层次感。笔记中记录大量的信息, 却没有记录相关的逻辑关系, 笔记的层次感很差。逻辑是口译的生命线, 无逻辑, 不口译。如果只有单个信息, 没有逻辑联系, 在输出时就会出现前不搭后语, 凌乱不堪的现象。口译笔记, 是译员对发言内容逻辑结构的分析和整理。口译学习者, 应提高自己的逻辑思维能力, 在听的过程中理清逻辑关系, 记录下表示顺序、因果、转折、承接等逻辑关系的词语, 如“首先、其次、因为、所以、虽然、但是”等, 以及意群和段落间通过语气停顿、语境变化等因素表达出来的逻辑关系。口译笔记还应具备层次感, 通过纵向书写、横向缩进、对齐叠加等有效布局来呈现。口译笔记中, 不仅符号可以传达信息, 同时纸张上的空间和布局也可以传达相关的信息。

原因三是, 笔记记下的是听不懂或听不清的词语或内容, 解读笔记时, 无法读出其含义。口译笔记, 是在理解基础上的记录, 反映的是译员对原文的理解。笔记中每一个符号, 都肩负着传达信息的目的, 有其存在的意义。没有听懂, 胡乱记下几个符号和词语, 这样的笔记没有任何意义。听不懂时, 需要把精力集中到听辨上, 进行理解。在做笔记练习时, 要记录听懂的内容, 听懂后, 开始下笔, 记下所理解的内容。应养成不理解, 不动笔; 没听懂, 不记录的习惯。

思考与探讨

1. 口译中笔记更重要还是脑记更重要? 如何同时运用好笔记和脑记?
2. 你在做口译笔记的过程中遇到过什么问题? 该如何解决?

第六章 口译中的语言转换与表达

第一节 口译语言转换的基本原则与方法

口译中的语言转换一般是随着译员在听到第一个意群的时候开始的。译员在听到原语信息的同时，在脑海中搜索相对应的目的语信息，然后经过加工、润色，通过口头表达出来。可见，口译语言转换实际上贯穿了整个口译过程，始于听解，一直持续到口译表达结束。因此，口译语言转换的过程至关重要，语言转换是否有效，直接关系到口译表达的成败。

本书第二章所述口译基本原则中的“传讯不传词原则”是口译语言转换应遵循的最基本原则。所谓“传讯不传词”亦即释意学派的“脱离语言外壳”现象。如前文所述，脱离语言外壳并非意味着完全脱离语言载体，只是意义的升华，使用更浓缩、更抽象和跳跃性的语言来把握实质信息，是建立在原语基础上的重新表述。

如第二章所述，“去繁就简”及“顺、补、加、减”原则是口译语言转换的具体操作原则。汉越口译常用翻译方法亦即口译语言转换的策略，包括直译和意译。所谓直译，是指翻译时在译文语言条件许可时，在译文中既保持原文的意义内涵，又尽可能保持与原文语言结构相对应的形式。直译适用于原文与译文词汇意义、语法结构、表达顺序相一致的情况。换言之，直译比较容易看出词对词、短语对短语的痕迹。典型的直译主要体现在短句的翻译上。例如：

①我很高兴能到访广西。

译: Tôi rất vui được sang thăm Quảng Tây.

②1986年，越南开始革新开放。

译: Năm 1986, Việt Nam bắt đầu đổi mới mở cửa.

直译不同于硬译和死译，硬译和死译往往拘泥于单个字词和语法结构的一一对应，译文或欠通顺流畅，或生涩难懂。请看以下这组例子：

—Tôi đến thành phố Hồ Chí Minh để tìm hiểu thị trường và tiếp cận dự án đầu tư đã ba tháng, ông có thể giới thiệu một tổ chức đầu mối cung cấp mọi thông tin cần thiết cho tôi không?

—Ông có thể tìm đến Trung tâm Xúc tiến Thương mại Đầu tư.

硬译/死译:

——我到胡志明市以便了解市场和接近投资项目已经3个月,你可以介绍一个枢纽组织提供一切必要的信息给我吗?

——你可以找到商业投资促进中心。

改译:

——我到胡志明市考察市场和了解投资项目已经3个月了,你可以给我介绍一个中介机构全面提供必要的信息吗?

——你可以找贸易投资促进中心。

所谓意译是指译文注重传达原文的意义内涵,而不拘泥于保持与原文结构相对应的语言形式。不拘泥于原文形式,也就是不受原文结构、表达顺序的羁绊,达意重于保形。例如:

③当局者迷,旁观者清。

译: Chuyện mình thì quáng, chuyện người thì sáng.

④Bán anh em xa, mua láng giềng gần.

译: 远亲不如近邻。

⑤Ở Việt Nam sáng mồng một Tết có thói quen xông nhà. Đây là một việc hết sức trọng đại, vì thế hầu như nhà nào cũng kiêng kị rất cẩn thận.

译1: 在越南大年初一有冲年喜的习惯。这是一件非常重大的事,因此几乎每家都很谨慎地遵守禁忌。

译2: 在越南大年初一有冲年喜的习俗。这件事情非常重要 / 此事关系重大,因此几乎每家都很谨慎,避免犯忌。

例③和④是完全的意译。例⑤中的译1过多迁就了原文的语法结构,译2则在直译与意译结合的基础上,更多地采用了意译策略。

⑥ASEAN hiện là thị trường xuất khẩu hàng hóa lớn thứ ba và là nguồn cung cấp hàng hoá lớn thứ hai cho các doanh nghiệp Việt Nam, sau Trung Quốc.

译: 东盟目前是越南第三大出口市场和第二大进口来源地,仅次于中国。

前文提到,口译是一个脱离语言外壳的过程。由于口译过程的即时性,口译中的语言转换必须在瞬间完成,译员没有时间过多的考虑译文是否与原文的结构、用词一一对应,而是在理解原文意义的基础上进行再表达。因此,口译更多地采用意译策略。经验不足的译员在遇到翻译难点时,如不会采用意译的方法,很容易卡壳,或者走入硬译或死译的误区。

第二节 口译表达的基本要求

口译表达是口译活动的最终步骤,是口译目的最终实现的环节。口译表达作为口译活动的最后一个环节,直接影响着说话方和听话方之间的交流,是检验口译质量的关键。

一、语言表达的基本要求

1. 语音清晰

“好的开始是成功的一半”，译员的成功，很大程度上就取决于一开口的那几句话给听众所带来的感受。译员对于听众而言就是一个发言者，要让听众听得清楚，便于理解，因此口译表达应该要吐字清晰、发音标准。这里的语音包括发音、音量、语速等方面。译员的发音要准确、清晰，如发音不准，会让人费解甚至误解。语音训练可以通过朗读、演讲和绕口令来进行。译员要及时发现自己的发音含糊、吐字不清等问题并作针对性的纠正。

译员的声音应该清晰洪亮，让在场的所有听众都能听得到。但并不意味着要扯着嗓子喊话。初学者往往会因为紧张、不够自信而导致音量过低或忽高忽低，或逐渐减弱，直至末尾模糊带过，这些都是不可取的。要学会用丹田发音，而不是用喉音。音质尽量柔和悦耳。译员保持足够的音量和合适的音质，既是自信的表现，又有利于克服紧张情绪。这种声音训练可以通过大量的朗读练习来进行。译员在发声方面还应注意麦克风的使用。由于译员工作时大多通过麦克风传递声音，因此一定要注意合理控制发声，嘴巴与麦克风要保持一段距离，避免紧张的喘气声和其他附加声音通过麦克风传递出去，影响译文的表达。

2. 语速节奏合理

译员讲话的速度和节奏应该适中，不能太快或太慢。太快了别人听不清楚，太慢了不仅显得拖沓，还会耽误会议或交谈的时间。初学者在开场的几分钟里往往由于紧张而不由自主地加快语速，或是在翻译的过程中对自己熟悉的部分脱口而出、语速很快，对不熟悉的部分则迟疑不决、吞吞吐吐，这些忽快忽慢的现象都是应该避免的。译员在表达时要做到断句合理。适当的停顿能帮助听众更好地理解 and 把握说话人的意图，更积极地聆听，所以译员在平时说话和口译时都要注意节奏的变化，合理地停顿。这种能力可以通过朗读练习来培养，朗读时以意群为单位，注意断句的位置和停顿时间，并邀请同伴做听众，以检查自己朗读的效果，帮助发现问题。

3. 通顺流畅

通顺流畅是检验口译质量的标准之一。通顺是指译员传递的译文应该通顺易懂，自然地道，不生硬，不令人费解，符合目的语的表达习惯。流畅是指表达流利、连贯，话一出口，必须说完，不应断断续续、半途而废、声音减弱甚至消失，也不应回头重说或回头修正。通顺是为了让人听得明白，流畅是为了让人听得舒服。

4. 逻辑清楚

在口译现场，有些发言人讲话条理极为清晰，但也有一些讲话者思路较乱，前后重复，表述不清。发言者的发言虽然逻辑不清，但译员的译文应该逻辑清楚。这就要求译员具备较强的理解能力和逻辑表达能力，在准确把握发言人所希望传达的真实话语意义的前提下，整理出发言的要点和逻辑，然后将译文有条不紊地表达出来。

5. 干净简洁

这里的干净，指的是语言表达干脆利落，不拖泥带水。译员发言时，应该语言简洁，尽量避免自我重复或修正，也不应该添加一些“嗯、呃”“这个、那个”“那么”“就是说”之类的口头禅或思考时无意识的口头词语。这要求初学者无论在母语表达还是译入语表达中都养成良好的习

惯,力求语言干净简洁,连贯表达,思考的时候不添加无意识的口头禅。

二、口译非语言表达的注意事项

译员的基本任务就是要准确传达讲话人的意思,使交流效果达到最佳。要达到这个目标,译员除了要达入口译语言表达的基本要求外,还要注意口译非语言表达的部分,即译员的个人仪表、身体动作、站姿或坐姿、面部表情和眼神接触等。

1. 穿着

译员的穿着要整洁大方,素雅得体,并根据工作的场合调整,切不可过于招摇花哨或暴露,有损职业形象。在正式的谈判、会议、宴会等场合,译员需要着正装,但无须过于夸张;另外一些较为轻松的场合,如导游、参观、便饭等,可以着比较休闲一些的服装。如果不肯定如何着装,一定要向组织者询问。重要的是,良好的着装绝不等同于昂贵新潮的品牌服饰,而应是整洁、大方、得体的衣着。

2. 姿态和手势

译员翻译时身体动作的多少要视其工作环境而定,不必一味模仿讲话者的动作。作为译员,过多使用手势会给人抢风头的感觉。在非正式的日常工作口译中,译员可以适当在交流中辅以手势;参观考察时可参照讲话者的手势或视现场环境加入动作进行指引;在会议、会见、会谈等庄重场合的翻译中,译员一定要保持端正持重,应少用或不用手势,切忌手舞足蹈。译员无论是站着还是坐着,都应大方沉着、精神抖擞,切忌弯腰驼背、无精打采,甚至跷二郎腿,有失礼貌。无意识地抖动双腿、在翻译欠佳时挠头搔耳或吐舌咂嘴都是应该避免的。

3. 眼神

尽管译员工作时主要精力集中在听解、记忆和表达上,但好的译员会时不时跟讲话者和听众进行眼神交流,使沟通更顺畅、交流更融洽。不过,译员和来自不同国家和文化背景的人接触,应注意不同文化对于目光接触的禁忌。例如:欧美、阿拉伯国家的人在交谈时习惯直视对方的眼睛,而亚洲和非洲一些国家的人交谈时则避免直接目光接触,特别是不同性别、不同身份层次的情况下。如果是正式场合的演讲,译员则应和不同方位的听众进行目光交流,而且目光在某一方位停留的时间应相对延长一些,否则会给人飘忽不定、缺乏自信的印象。

4. 表情

译员的面部表情应该放松自然,如是友好的会谈,还应面带微笑以传达善意。即使在翻译过程中有困难出现时,译员也不应该皱眉、瞪眼或流露出其他沮丧、无奈的表情。译员的面部表情需要表现出对听众的善意,也应展现自己对所翻译的话题的兴趣和把握。同时,译员不是演员,夸张做作的面部表情只会适得其反。

第三节 汉越口译表达中应注意的问题

口译是一种跨文化的语言活动。除了在口译理解和转换环节中要注意文化信息和意义以外,在口语表达中也应注意文化和礼貌问题。不同民族有不同的表达方式和习惯,如果不注意这些

差别,就容易给交际带来不好的影响。

一、注意越南语的表达习惯

同一句话,在汉语中表达的是好意,直译成越南语可能却会有不同的理解,引起双方误会。如,中国人在饭桌上常常会对客人说“请慢用”,或在送别客人的时候说“您慢走”,这些都是表示客气的礼貌用语。如果直译成越南语“Mời anh ăn từ từ”“Anh đi từ từ”,则非常让人费解甚至误解,客人会误以为是自己吃饭、走路的速度太快,失了礼节,所以受到主人提醒。如果译为“Anh cứ ăn tự nhiên”,“Anh đi cẩn thận nhé”,则符合越南人的心理和表达习惯。

二、注意人称代词的使用

越南人与别人交谈时忌讳使用无人称代词的无主句(nói trống không),认为说话没有人称代词是很没有礼貌的行为,尤其晚辈与长辈对话更需注意。相反,在对话中,中国人常常会省略主语。因此,在翻译时译员应该注意添加主语。请看以下对话:

⑦A: Anh đã đi thăm những thành phố nào của Việt Nam?

译:你去过越南的哪些城市?

B: 河内、海防、胡志明市。

译: **Tôi đã đi** Hà Nội, Hải Phòng, TP. Hồ Chí Minh.

⑧A: Anh định tham quan gian hàng nào trước?

译:您打算先参观哪个展厅?

B: 越南展厅。

译: **Tôi muốn đi** gian hàng Việt Nam trước.

⑨A: 请问会议室在哪?

译: **Chị ơi**, xin hỏi phòng họp ở đâu?

B: Dạ, phòng họp ở tầng ba ạ.

译句:会议室在三楼。

⑩A: 这张镶壳画多少钱?

译: **Cô ơi**, bức tranh khảm trai này bao nhiêu tiền ạ?

B: 600 nghìn đồng.

译: 60万盾。

以上两例的译员都注意到了添加主语的问题,避免了交流中因表达习惯差异产生误解。

此外,越南语人称代词的使用是非常复杂多变的,而汉语人称代词则相对简单。口译初学者往往会在人称代词的翻译上遇到困难。需要注意的是,在会谈、谈判、会议等正式场合,译员应时刻谨记自己作为翻译者的角色,始终站在发言人的角度选择人称代词。在非正式的翻译场合,译员也要根据具体交谈的情况灵活更换合适的人称代词。请看以下一段对话,注意人称代词的使用:

⑪王处长:请问您是河内工贸厅的阮厅长吗?

译员: Xin hỏi **ông** có phải là Giám đốc Sở Công thương TP. Hà Nội không ạ?

阮厅长: Vâng, tôi là Nguyễn Văn Hùng.

译员: 是的, 我是阮文雄。

王处长: 阮厅长您好! 我是广东省商务厅国际合作处的处长, 我叫王东。欢迎你们来广东参加此次展览会。

译员: Xin chào **Giám đốc! Tôi** là Trưởng phòng Hợp tác quốc tế của Sở Thương mại tỉnh Quảng Đông, **tôi** tên là Vương Đông. Hoan nghênh **các ông** tới Quảng Đông tham dự hội chợ lần này.

阮厅长: Chào anh! Rất vui được gặp anh.

译员: 你好! 很高兴认识你。

王处长: 这是我们国际合作处的越南语翻译, 小李(手势指向小李)。此次他将全程陪同您在广东的活动, 您有什么要求可以直接跟他说。他会反馈给我。

译员: Đây là **Lý**, (tức là **cháu**). **Cháu** là phiên dịch tiếng Việt của Phòng Hợp tác quốc tế. Lần này **cháu** sẽ đi cùng **Giám đốc** tham dự tất cả các hoạt động ở Quảng Đông. **Giám đốc** có yêu cầu gì có thể nói trực tiếp với **cháu**, **cháu** sẽ báo cáo cho **trưởng phòng**.

阮厅长: Vâng, cảm ơn các anh.

译员: 好的, 谢谢你们!

王处长: 阮厅长一路辛苦了! 请大家先上车吧, 我们边走边聊。

译员: **Giám đốc** đi đường chắc vất vả lắm! Xin mời **các ông** lên xe ạ, **ta** vừa đi vừa nói chuyện.

阮厅长: Vâng.

译员: 好的。

(上车后)

阮厅长: Cháu ơi, cháu hỏi Trưởng phòng Vương Đông giúp chú chiều mai có chương trình gì không?

译员: Dạ, vâng ạ! 王处长, 阮厅长问您明天下午有什么行程安排吗?

王处长: 明天下午有一个越南产品推介会, 按照会议安排, 您在会上有发言。

译员: **Thưa Giám đốc**, chiều mai có một cuộc họp giới thiệu sản phẩm Việt Nam, theo chương trình, **Giám đốc** sẽ phát biểu trên cuộc họp ạ.

阮厅长: Nhưng tôi không có phiên dịch đi cùng, cháu Lý có thể dịch cho tôi không?

译员: 可是我没有带翻译, 小李可以替我翻译吗?

王处长: 可以, 小李的越南语很好, 他可以给您做翻译。

译员: Dạ, được ạ. (Trưởng phòng vừa nói:)Tiếng Việt của **cháu** khá tốt, **cháu** có thể dịch cho **Giám đốc** ạ.

三、注意使用礼貌用语

在口译过程中还应注意用词的礼貌问题，这点在汉译越的过程中尤其需要谨慎。越南语中有很多的敬词，如thưa, kính thưa, xin, làm ơn等。汉语里发言人讲话时可以说“各位同志、各位朋友”，但译成越南语则要加上敬词，译为“thưa các đồng chí, thưa các bạn”。越南语口语中使用很多表示尊敬的应诺语和语气词，如vâng, dạ, ạ等，在晚辈与长辈说话时更是必不可少。翻译时要注意添加使用这些敬词和语气词。例如：

⑫各位同志，今年是中越建交60周年。

译句：**Thưa** các đồng chí, năm nay là 60 năm thiết lập quan hệ ngoại giao Trung – Việt.

⑬老师，祝您教师节快乐！

译句：**Thưa** cô, em **xin** chúc cô Ngày Nhà giáo vui vẻ **ạ!**

⑭首先，我做一下自我介绍。

译句：Trước hết, tôi **xin** tự giới thiệu.

⑮我给大家通报一下昨天的会议情况。

译句：Tôi **xin** thông báo với các anh chị tình hình hội nghị hôm qua.

⑯A: Chị ơi, chị làm ơn đặt cho tôi một cái vé máy bay từ Bắc Kinh đến Hà Nội hôm nay.

译句：你好！请帮我订一张今天北京飞往河内的机票。

B: 抱歉，今天飞往河内的机票售完了。

译句：Xin lỗi, vé máy bay đi Hà Nội hôm nay hết rồi **ạ.**

A: Thế vé ngày mai có không ạ?

译句：那明天的票有吗？

B: 明天的有。

译句：**Dạ**, vé ngày mai thì có **ạ.**

第四节 口译表达技能的训练

一、语言训练

译员能否熟练运用两种语言并做到表达自如，是口译成功与否的关键。因此口译学员应加强双语表达技能的训练，持之以恒地提升自己的语言表达能力。口译工作者应该是属于语言敏感型的人，对语言的感应能力要强。对于新生事物要感兴趣并及时记住一些新词新语的表达。同时译员在工作中是没有过多时间可以考虑的，因此平时的语言积累对造就一个成功的译员至关重要。平时语言积累的途径很多，译员可以阅读世界名著和期刊报纸，也可充分利用互联网，浏览中外文网页。只有坚持每天阅读，不断更新和积累新的知识，才能从量变达到质变，提高语言水平。

除了要有扎实的双语能力外，译员还要有较强的口头表达能力。一般发言人的讲话语速为150字/分钟，为了能紧跟发言者，同传译员的讲话速度一般在250字/分钟左右，普通译员的讲话速度也要达到200字/分钟。因此，译员一定要“伶牙俐齿”，同时要做到言之有序、言之有物，吐字

清晰, 语音语调流畅、利落。语速训练和复述训练对培养译员的口语表达能力必不可少, 译员可以在平时的训练中, 快速高声朗读并复述原语及译入语文章, 尽量做到吐字清晰, 字正腔圆, 语音语调流畅、利落。

二、技巧训练

口译是一个脱离语言外壳的过程。由于口译过程的即时性, 口译中的语言转换必须在瞬间完成, 译员没有时间过多的考虑译文是否与原文的结构、用词一一对应, 而是在理解原文意义的基础上进行再表达。经验不足的译员在遇到翻译难点时, 如不会采用变通的方法, 很容易卡壳, 或者走入硬译或死译的误区。口译比笔译具有更多的灵活性, 只要能够表达讲话者的意思, 可以不拘泥于某一种表达方式。口译学员在平时的练习中可加强“变译”和“释译”等口译技巧的训练。

“变译”, 指在遇到较难翻译的词汇、结构复杂或冗长的句子时, 采用词语替换、语法结构变换、语序调整(参看第七章口译中长句的处理之顺译、倒译、拆译)等方法变通翻译。译员变译的本领越强, 说明翻译技能越娴熟, 工作时的应变能力越强。以下是词语替换和语法结构变换的例子。

①7 开创21世纪中越关系更加美好的未来, 离不开两国青年的共同努力。

译句: Việc mở ra một tương lai tốt đẹp hơn cho quan hệ Trung - Việt trong thế kỷ XXI, gắn liền với sự nỗ lực chung của thanh niên hai nước.

原句中的“离不开”可以直译为“không thể tách rời khỏi”, 但如果译员想不起该词语, 或想要表达得更简洁, 可以采用词语替换的方式用“gắn liền”来表达, 意思基本一致。

①8 我相信, 当代中国青年一定能够担当起党和人民赋予的历史重任, 在激扬青春、开拓人生、奉献社会的进程中书写无愧于时代的壮丽篇章!

译句: Tôi tin rằng, thanh niên Trung Quốc thời nay nhất định có thể đảm nhiệm trọng trách lịch sử do Đảng và nhân dân giao cho, viết nên trang mới tráng lệ xứng đáng với thời đại trong tiến trình hăng hái tuổi xuân, khai thác cuộc đời, cống hiến xã hội.

原句中的“无愧于”可直译为“không hổ thẹn với”, 此处用“xứng đáng với”替换, 更符合越南语表达习惯。

①9 Với đặc điểm “núi liền núi, sông liền sông”, Việt Nam và Trung Quốc có lịch sử gắn bó lâu đời.

译句: 越南和中国山水相连, 有着紧密相连的悠久历史。

原句中“Với”是“凭借着、通过”的意思, “Với đặc điểm núi liền núi, sông liền sông”是一个状语成分, 翻译时将其变为谓语, 通过变换语法结构, 使译句更通顺简洁。

②0 Với hàng nghìn năm lịch sử, Việt Nam có trên bảy nghìn di tích lịch sử.

译句: 因为有上千年的历史, 越南拥有七千多处历史遗迹。

“Với hàng nghìn năm lịch sử”是一个状语成分, 翻译时加入关联词“因为”将整句话语法结构调整为一个表示因果关系的复句, 使译句更符合汉语表达习惯。

“释译”, 即解释性翻译, 是指在遇到不熟悉的专业术语时, 进行解释性的翻译。在专业性

很强的涉外口译中,熟悉基本专业知识和大量专业术语是口译人员能够进行精确口译所需具备的一项基本功。术语的精确运用能让内行人一听即明,对顺利完成口译任务起到极为重要的作用。但是在执行口译任务中仍然难免碰到一些不曾知道的术语,这个时候又不能像笔译一样求助于字典,该如何是好?遇到这种情况,口译人员通常采取释译的方法,对该专业术语进行解释和形容。例如:在翻译化学药品奎宁(quinine/kí-ninh)的名称时,如不知道怎么准确翻译,可以解释为“một loại vật chất hóa học, có thể dùng làm thuốc”。翻译青霉素/盘尼西林(penicillin)、阿莫西林(amoxicillin)、头孢菌素(cephalosporins)等药品名称时,可以译为“một loại thuốc kháng sinh”。

此外,在翻译一些涉及特定文化和国情的词汇和习语时,也可以采用解释性的翻译方法,以便听众明白词语的内涵,避免误解。

②今年是“十二五”收官之年。

译: Năm nay là năm cuối cùng của Quy hoạch 5 năm lần thứ 12.

原句中的“收官”一词是围棋用语,在现代汉语中常引用该词表示到了最后阶段,已接近结束,故可译为“năm cuối cùng”。

③落实农民工随迁子女在流入地接受义务教育政策,完善后续升学政策。

译: Thực thi chính sách con em lao động nông dân tiếp tục giáo dục nghĩa vụ tại nơi nhập cư, hoàn thiện chính sách học tập tiếp theo.

原句中“农民工随迁子女”和“流入地”都是具有中国国情特色的词语,解释性的翻译有利于听众的理解。

④青年是标志时代的最灵敏的晴雨表,时代的责任赋予青年,时代的光荣属于青年。

译: Thanh niên là tấm biển nhanh nhạy nhất phản ánh sự thay đổi của thời đại, trách nhiệm của thời đại trao phó cho thanh niên, vinh quang của thời đại thuộc về thanh niên.

原句中的“晴雨表”本义是“反映天气晴雨变化的表格”,汉语中常用来比喻“反映情况变化的事物”,因此此处采用解释性翻译,使读者/听众一目了然。

思考与探讨

1. 口译语言转换一般应遵循哪些原则?
2. 汉越口译语言转换常有哪些策略?
3. 口译表达中常见的问题有哪些?
4. 怎样提高口译表达的质量?

第七章 汉越口译中长句的处理

长句是指语法结构复杂、句子成分较多的句子。口译中遇到长句，首先应当理解全句的意思，迅速地对长句的主干做出分析和判断。句子的主干，即句子的主语、谓语和宾语成分，如什么人做什么事或什么地方发生什么等。确定了句子的主干，也就明确了所要表达的主要信息，之后再加上定语、状语等成分，采用合适的翻译方法来表达。长句的翻译有以下几种方法：顺译法、倒译法、拆译法、摘译法、编译法等。

第一节 长句口译的常用处理方法

一、顺译法

前文提到，顺译作为一种翻译技巧，在口译中尤其是同声传译中被认为是一种极其必要的技巧和手段。在长句翻译中采用顺译法，是指按所听到的原句的顺序，把整个句子分割成若干个意义单位或信息单位逐一译出，再用增补，删减等手段把这些单位自然衔接，形成完整的意思，即尽可能按照原句中意群出现的语序来翻译。在处理长句的翻译时，顺译法能够减轻记忆负担，便于及时处理信息，因而是口译译员的首选良策。如：

①我们愿与世界各国携手并肩，维护更加持久的和平，建设更加繁荣的世界。

译：Chúng tôi sẵn sàng chung tay và sát cánh với các nước trên thế giới, giữ gìn hoà bình lâu dài hơn, xây dựng thế giới phồn vinh hơn.

②今天的绿城南宁，处处激荡着青春的旋律，真诚的笑脸汇聚成欢乐的海洋。万名中越青年欢聚一堂，参加第二届中越青年联欢大会，共同谱写中越友谊的新篇章。

译：Trên thành phố màu xanh Nam Ninh hôm nay khắp nơi chan hòa trong giai điệu tuổi trẻ, vô vàn những nụ cười hồn nhiên hội tụ thành biển cả của niềm vui. Hàng chục nghìn bạn trẻ hai nước Trung-Việt sum họp, tung bừng tham dự Liên hoan Thanh niên Trung-Việt lần thứ 2, cùng nhau viết nên một trang mới trong mối tình hữu nghị Trung-Việt.

③以微观活力支撑宏观稳定,以供给创新带动需求扩大,以结构调整促进总量平衡,确保经济运行在合理区间。

译: Lấy sức sống vi mô để nâng đỡ sự ổn định vĩ mô, lấy cung cấp sáng tạo để thúc đẩy mở rộng nhu cầu, lấy điều chỉnh cơ cấu để thúc đẩy cân bằng về tổng lượng, bảo đảm kinh tế vận hành trong phạm vi hợp lý.

④Chính phủ Việt Nam sẽ tiếp tục nỗ lực cao nhất nhằm cải cách kinh tế, hoàn thiện hệ thống pháp luật, cải thiện môi trường kinh doanh và đầu tư, tạo điều kiện thuận lợi, bình đẳng và minh bạch cho các nhà đầu tư.

译: 越南政府将继续尽最大的努力,改革经济、完善法律体系、改善投资经营环境,为投资者营造便利、平等、透明的环境。

⑤Việt Nam đã tham gia nhiều Hiệp định tự do thuế quan (FTA), có hợp tác kinh tế song phương với nhiều nước và hiện nay, đang tham gia đàm phán Hiệp định Đối tác kinh tế xuyên Thái Bình Dương (TPP), Hiệp định Đối tác kinh tế toàn diện khu vực (RCEP), FTA song phương với EU và một số đối tác lớn khác để mở rộng thị trường, tăng cường hơn nữa chuỗi cung ứng, chuỗi giá trị trong khu vực và trên thế giới.

译: 越南参与了多项自由贸易协定、与多国有双边贸易往来,目前,越南正参与跨太平洋伙伴关系协议、区域全面经济伙伴关系协议、与东盟等多个大合作伙伴的自由贸易谈判,旨在扩大市场,进一步增强地区乃至世界的供应链和价值链。

二、倒译法

所谓倒译,也称为逆译,就是译文意群出现的顺序与原语相反。在汉语中,定语和状语往往位于中心词之前;在越南语中,许多定语和状语常常位于中心词之后,因此翻译时往往要把原文的语序颠倒过来。在长句翻译中采用倒译法,即将长句中的一些定语、状语等成分进行调序,前后倒置,按照译入语的表达习惯排序。由于一个长句中往往有多个成分,并不是每一个成分在译文中的顺序都与原语相反,因此倒译法也可以看作一种结构重组法,或称为调序法。

⑥广西是中越两国交流合作的前沿和窗口。

译: Quảng Tây là dải đất tiền duyên và cánh cửa sổ trong giao lưu hợp tác giữa 2 nước Trung-Việt.

⑦我希望通过此访,促进两国关系沿着习近平主席同总统先生一道确定的建设互相尊重、互利共赢的中美合作伙伴关系的正确方向不断向前发展。

译: Tôi hy vọng thông qua chuyến thăm lần này, thúc đẩy quan hệ hai nước không ngừng phát triển tiến lên theo phương hướng chính xác xây dựng quan hệ đối tác Trung - Mỹ tôn trọng lẫn nhau, cùng có lợi cùng thắng do chủ tịch Tập Cận Bình và ông Tổng thống cùng xác lập.

⑧中方希望本着平等协商、双向互利的原则继续以对话与合作而非保护主义的方式处理彼此经贸摩擦。

译: Phía Trung Quốc hy vọng tiếp tục xử lý cọ xát thương mại hai bên bằng phương thức đối

thoại và hợp tác trên nguyên tắc hiệp thương bình đẳng và hai bên cùng có lợi chứ không phải là chủ nghĩa bảo hộ.

⑨新加坡将围绕21世纪“海上丝绸之路”举办丰富务实的经贸交流活动。

译: Xin-ga-po sẽ tổ chức các hoạt động giao lưu kinh tế-thương mại phong phú và chú trọng thực tế xoay quanh chủ đề “Con đường tơ lụa trên biển” thế kỷ 21.

⑩举办中越青年大联欢活动,对于增进中越两国传统友谊,促进双方经济社会发展、对外开放合作具有重要而深远的意义。

译: Tổ chức hoạt động Liên hoan Thanh niên Trung-Việt có ý nghĩa sâu xa và quan trọng trong việc tăng cường mối tình hữu nghị truyền thống, xúc tiến phát triển kinh tế xã hội, tăng cường mở cửa hợp tác giữa 2 nước Trung-Việt.

⑪Tôi rất vui mừng đến dự và phát biểu khai mạc Hội chợ ASEAN-Trung Quốc lần thứ 10 (CAEXPO 10) và Hội nghị Thượng đỉnh về Thương mại và Đầu tư ASEAN-Trung Quốc (CABIS 2013) đúng vào dịp ASEAN và Trung Quốc kỷ niệm 10 năm thiết lập quan hệ đối tác chiến lược và hướng tới mục tiêu đưa kim ngạch thương mại ASEAN-Trung Quốc lên mức 500 tỷ USD trước năm 2015.

译: 在东盟与中国纪念东盟—中国战略伙伴关系建立十周年,并力争使双边贸易额在2015年以前达到5 000亿美元的背景下,我很高兴出席第十届东盟—中国博览会暨东盟—中国商务与投资峰会的开幕式并发表讲话。

⑫Về đầu tư, Việt Nam được đánh giá là một địa điểm đầu tư dài hạn và triển vọng nhờ có sự ổn định về chính trị xã hội, vị trí địa lý thuận lợi, nguồn tài nguyên thiên nhiên đa dạng, phong phú, nguồn lao động trẻ, cần cù, sáng tạo với chi phí thấp và đặc biệt là sự kết nối chặt chẽ của thị trường Việt Nam với thị trường khổng lồ của Trung Quốc và thị trường hơn 600 triệu dân của ASEAN.

译: 投资方面,越南因政治社会稳定,地理位置优越,自然资源丰富,劳动队伍年轻、勤劳、富于创新、成本低廉,尤其是越南市场与庞大的中国市场以及与6亿多人口的东盟市场密切关联而被评价为前景看好的长期投资目的地。

三、拆译法

拆译是将原语中一个长而复杂的句子拆分后译成若干个较短、较简单的句子,通常用于越译汉。口译过程中采用短句表达,更便于断句和节奏处理。汉语强调意合,结构较松散,因此简单句较多,而越南语中既使用简单句,也常使用长句。越译汉时常常要在原句的状语成分、定语成分、并列成分、转折连接处、后续成分与主体的连接处,以及意群结束处将长句切断,译成汉语分句。这样就可以基本保留越南语语序,顺译全句,顺应现代汉语长短句相替、单复句相间的句法修辞原则。同样,汉译越时,在处理一些结构较为复杂,定语、状语成分较多的句子时,也可采用拆译法。

⑬Đến nay đầu tư trực tiếp nước ngoài tại Việt Nam có 15.100 dự án với tổng số vốn đăng ký là 220 tỷ USD, đã giải ngân khoảng 50% (107 tỷ USD).

译: 目前,越南共有外国直接投资项目15 100项,预计投资总额2 200亿美元,约半数资金

(1 070美元)已到位。

⑭Ngày 13-11, với sự có mặt của hơn 100 nguyên thủ quốc gia và người đứng đầu chính phủ các nước cùng đại diện của họ, hội nghị thượng đỉnh thế giới về lương thực với mục đích tăng cường hợp tác trên phạm vi toàn cầu nhằm đối phó với những cuộc khủng hoảng hiện đại cũng như trong tương lai và đảm bảo an ninh lương thực cho tất cả dân tộc trên thế giới đã khai mạc trọng thể tại Rôma.

译: 11月13日, 100多个国家的元首、政府首脑及其代表出席了在罗马隆重开幕的世界粮食峰会。此次峰会的主题是“应对当前及未来危机, 确保世界各民族粮食安全”。

该句还可以进一步拆译为:

11月13日, 世界粮食峰会在罗马隆重开幕, 100多个国家的元首、政府首脑及其代表出席了峰会。此次峰会的主题为应对当前及未来危机, 确保世界各民族粮食安全。

⑮Năm 2002, Hiệp định khung về hợp tác kinh tế toàn diện ASEAN-Trung Quốc và sau đó, lần lượt các Hiệp định Thương mại hàng hóa, Thương mại dịch vụ, Hiệp định Đầu tư ASEAN-Trung Quốc được ký kết đã hoàn tất các trụ cột cho khu vực thương mại tự do ASEAN-Trung Quốc, đây là khu vực mậu dịch tự do sớm nhất mà ASEAN thiết lập với một nước đối tác.

译: 2002年, 东盟与中国签署全面经济合作框架协议, 之后又签署东盟与中国货物贸易协定、东盟与中国服务贸易协定和东盟与中国投资协定, 构筑了形成东盟—中国自由贸易区的各个支柱, 该贸易区是东盟与伙伴国设立的第一个自由贸易区。

⑯Hôm nay, Việt Nam và Trung Quốc kỷ niệm tròn 60 năm ngày thiết lập quan hệ ngoại giao(18/1/1950—18/1/2010) với cục diện quan hệ đạt được: đối tác hợp tác chiến lược toàn diện trong kỷ nguyên mới.

译: 今天是越中两国建立外交关系60周年纪念日(1950-01-18至2010-01-18)。在新纪元的这一历史时刻, 两国确立了全面战略合作伙伴关系。

⑰两国领导人曾确定的2010年贸易额达到100亿美元的目标可提前超额实现。

译: Lãnh đạo hai nước từng xác định mục tiêu đưa kim ngạch thương mại hai nước lên tới 10 tỷ USD vào năm 2010, mục tiêu này có khả năng thực hiện sớm.

⑱两国领导人对目前双方在政治、经济、文化等领域的交流与合作所取得的成就均表示满意。

译: Hiện nay, hai bên đã đạt được nhiều thành quả trong sự giao lưu và hợp tác trên các lĩnh vực chính trị, kinh tế và văn hóa. Lãnh đạo hai nước đều hài lòng về điều này.

四、摘译法

摘译是指从原语中摘取要点或主要内容进行翻译。口译中的摘译法主要用在发言人讲话篇幅冗长, 内容表述重复累赘, 或翻译时间有限等情况。摘译的总体原则是去粗取精、去伪存真。摘译的过程为: 听解—摘选—翻译, 应充分考虑听众的文化背景、价值取向等因素, 摘选适当的内容来翻译。如下例:

⑲大家好! 很高兴认识大家。首先允许我自我介绍, 我叫×××, 来自中国山东, 今年三十岁啦! 我很荣幸能来到这里参加这样意义非凡的一个交流活动。在这之前, 我的生活一直都比较漂。大学毕

业之后,我来到大连,第二年便随工程奔走于成都、重庆等地。

因我生长于山东,大学是在吉林上的,又在四川生活了四年,因此,我就谈谈东北、华北、四川三地的风土人情吧!先说说四川,提起四川先得讲川菜,饭馆吃的是火锅、水煮鱼,街头小摊吃的是串串香、小面,零嘴儿吃的是泡椒凤爪、豆腐干。总之,就是一个“辣”字。玩叫“耍”,多在晚上耍,白天天气太热了嘛!孩子分男娃、女娃,鞋分男孩、女孩,鸡分鸡公、鸡婆,就连买猪蹄,人家都问你“要猪手还是猪脚?”重庆把肉叫“牯牯(gǔ)”。我在那边时,有个小女娃常来宿舍玩,做饭的老大爷一见着就给她嘴里塞一块牯牯,那天小女娃的妈妈抱着她,远远地看见老大妈,妈妈问:“妹儿呀!那个是哪位?”娃说:“家家(gā)!”再说说鲁豫一带吧!以前在成都,东北的施工员和四川的施工员讨论东北菜、川菜哪个好吃,面红脖子粗地找我评定,我认真地说:“鲁菜好吃”,于是头挨两棒槌。没办法啊!谁叫咱是山东人。

其实呢,我觉得各地的美食都有其特别之处,最聪明的吃法,就是吃尽大江南北。最后说说东北吧!老东北人讲究,菜一上桌,扒、烤、熘、爆总得有吧!平时,酸菜总得积吧!酱总得下吧!咸菜总得腌吧!东北人实在,讨厌玩虚的,做朋友得够意思。当然,随着物质文明和精神文明的逐步提高,人的品位不同于以往,衣、食、住、行都讲求品质,各地域文化相互渗透,尤其像大连,你想感受哪种文化都能找到地方,而且不拘泥于国内,国外的更是多见。我能说的也就大概这些,本人真的不善言辞,一个月说的话加一起也没超过三分钟,今天全用完了,后半个月嘴就光用来吃饭了,就是不知道,说得还可以吗?说得如果不好,还望大家多给些谅解和鼓励。

摘选:大家好!很高兴认识大家。首先允许我做下自我介绍,我叫×××,来自中国山东,今年三十岁。我很荣幸能来到这里参加这样意义非凡的一个交流活动。

我曾经在中国的山东省、四川省和东北的吉林省生活过,在这里我给大家介绍一下这三个地区的风土人情。首先是四川,四川菜很辣。四川话和普通话也不太一样,有一些词语很有意思。接下来说说山东,有一次,有两个人在争论东北菜和川菜哪样好吃,我回答“山东菜好吃”,结果头挨两棒槌。没办法啊!谁叫咱是山东人。最后说说东北吧,东北人讲究,做菜方式多样,爱吃酸菜、咸菜,爱用酱料。东北人实在,做朋友得够意思。其实,我觉得各地的美食都有其特别之处。现在,各地域文化相互渗透,在大连能感受到国内外的多种文化。我不善言辞,说得如果不好,还望大家多给些谅解。

译: Xin chào các bạn. Rất vui được làm quen với các bạn. Trước hết xin cho phép tôi tự giới thiệu. Tôi tên là ×××, đến từ Sơn Đông Trung Quốc, năm nay 30 tuổi. Tôi rất hân hạnh được đến dự buổi giao lưu có ý nghĩa này.

Tôi từng sống tại tỉnh Sơn Đông, tỉnh Tứ Xuyên, và tỉnh Cát Lâm ở vùng Đông Bắc Trung Quốc. Tôi xin giới thiệu với các bạn về thói quen tập tục của ba nơi này. Trước hết là Tứ Xuyên, món ăn Tứ Xuyên rất cay. Tiếng Tứ Xuyên cũng khác với tiếng phổ thông, có một số từ rất thú vị trong tiếng Tứ Xuyên. Tiếp theo tôi xin nói về Sơn Đông, một lần có hai anh đang tranh luận món ăn Đông Bắc và món ăn Tứ Xuyên món nào ngon hơn, thì tôi đáp lại “Món ăn Sơn Đông ngon hơn”. Kết quả là tôi bị hai anh đó “đánh cho một trận”. Biết làm gì đâu! Ai bảo tôi là người Sơn Đông. Cuối cùng nói về vùng Đông Bắc, người Đông Bắc cầu kỳ, cách nấu ăn cũng nhiều kiểu nhiều loại, họ thích ăn

rau dưa, rau muối, thích chằm tương. Người Đông Bắc rất thật thà, thật lòng hết ý với bạn bè. Thực ra, tôi cảm thấy món ăn các nơi đều có đặc điểm riêng. Bây giờ, văn hóa các nơi hội nhập với nhau, ở thành phố Đại Liên có thể cảm nhận được tính đa dạng của văn hóa trong và ngoài nước. Tôi không hay nói nhiều, chỗ nào không ổn thì xin các bạn hãy thông cảm cho.

五、编译法

编译是指用调序、删减、添加等手段将原语进行加工整理后再进行翻译。口译中,有些发言人讲话逻辑混乱,表述不清,这就需要译员对原语进行加工整理,将逻辑理顺之后再翻译。例如:

⑳ 我校与多所越南高校有合作,每年都派很多留学生去越南留学,也有很多越南留学生在我们学校学习。到目前为止,我校已经接收了数百名越南留学生,有本科生,也有研究生。我们的学生在越南得到越方高校很好的照顾,无论在学习上还是在生活上。在这里我要感谢越南高校对我校学生的关心和帮助。希望我们继续加强交流与合作,我们也将继续为越南留学生提供更好的学习生活条件。

加工整理: 我校与多所越南高校有合作,每年都派很多留学生去越南留学,我们的学生在越南无论在学习上还是在生活上都得到越方高校很好的照顾。在这里我要感谢越南高校对我校学生的关心和帮助。每年,我校接收很多越南留学生来校学习,到目前为止,已经接收了数百名越南留学生,有本科生,也有研究生。我们将继续为越南留学生提供更好的学习生活条件。希望我校能够进一步加强与越南高校之间的交流与合作。

译: Trường chúng tôi có quan hệ hợp tác với nhiều trường đại học của Việt Nam, hàng năm chúng tôi đều cử nhiều sinh viên sang học tại Việt Nam, họ được các trường bạn chăm sóc rất chu đáo cả về học hành lẫn cuộc sống. Nhân đây tôi xin gửi lời cảm ơn tới các trường đại học của Việt Nam đã quan tâm và giúp đỡ sinh viên của trường chúng tôi. Hàng năm, trường chúng tôi đều tiếp nhận nhiều lưu học sinh Việt Nam, đến nay, đã có hàng trăm lưu học sinh Việt Nam sang học tập, trong đó có cả sinh viên và học viên cao học. Chúng tôi sẽ tiếp tục tạo điều kiện tốt cho các bạn lưu học sinh Việt Nam học tập và sinh sống tại đây. Tôi hy vọng sự giao lưu và hợp tác giữa trường chúng tôi với các trường đại học Việt Nam sẽ tăng cường hơn nữa.

第二节 长句翻译方法的选择

每一个长句的翻译方法并不是唯一的,同一个句子可以分别采用不同的方法来译。译员可以根据不同的场合和背景,选择最适合的方法。例如:

㉑ Thay mặt Chính phủ Việt Nam, tôi chân thành cảm ơn sự ủng hộ, hỗ trợ quý báu mà Chính phủ Trung Quốc đã dành cho Việt Nam trong quá trình tham gia vào các sáng kiến hợp tác khu vực, kể cả các Hội nghị CAEXPO, phần đầu thúc đẩy quan hệ ASEAN và Trung Quốc nói chung và quan hệ Việt Nam-Trung Quốc nói riêng.

顺译: 代表越南政府,我谨衷心地感谢中国政府提供的宝贵支持,帮助越南参与包括东盟—中

国博览会在内的区域合作,推动越中关系乃至东盟中国关系的发展。

倒译:我谨代表越南政府对中国政府为越南参与包括东盟—中国博览会在内的区域合作,推动越中关系乃至东盟中国关系所提供的宝贵支持和帮助表示衷心感谢。

拆译:中国政府为越南参与包括东盟—中国博览会在内的区域合作,推动越中关系乃至东盟中国关系提供了宝贵的支持和帮助,我谨代表越南政府对此表示衷心的感谢。

上述几种译法,顺译法更合同同声传译,倒译法和拆译法适合交替传译。当然,如果译员事先准备了译稿,同传中也可以采用倒译法和拆译法,使译文更加通顺、流畅。

翻译是一个复杂的思维过程,一个长句在翻译时常常会同时使用几种翻译方法。下列例子翻译时同时采用了顺译法、倒译法。采用顺译法,保持了分句的顺序;采用倒译法,将原句的定语、状语调整到译文中合适的位置。

②近些年来,广西与越南在各领域的交流合作特别是经贸合作取得了丰硕成果,越南在东盟各国中连续13年成为广西第一大贸易伙伴。

译: Những năm gần đây, giao lưu hợp tác trên các lĩnh vực nhất là về kinh tế thương mại giữa Quảng Tây với Việt Nam đã giành được thành quả to lớn, Việt Nam đã 13 năm liền giữ vai trò bạn hàng thương mại lớn nhất của Quảng Tây tại khu vực ASEAN.

③着力培育新的增长点,促进服务业加快发展,支持发展移动互联网、集成电路、高端装备制造、新能源汽车等战略性新兴产业,互联网金融异军突起,电子商务、物流快递等新业态快速成长,众多“创客”脱颖而出,文化创意产业蓬勃发展。

译: Tập trung yun đáp điểm tăng trưởng mới, thúc đẩy phát triển ngành dịch vụ, ủng hộ phát triển các ngành nghề mới nổi mang tính chiến lược như mạng In-tơ-nét di động, mạch điện tổng hợp, ngành chế tạo trang thiết bị cấp cao, ô-tô sử dụng năng lượng mới v.v., tài chính In-tơ-nét nổi lên như cồn, các loại hình mới như thương mại điện tử, chuyển phát nhanh v.v. phát triển nhanh chóng, đồng đảo các “kiếm khách” xuất hiện vượt trội, ngành nghiệp sáng tạo văn hoá phát triển bùng bùng.

④今年是“十二五”收官之年,我们要在完成“十二五”经济社会发展主要目标任务的同时,以改革的精神、创新的理念和科学的方法,做好“十三五”规划纲要编制工作,谋划好未来五年的发展蓝图。

译: Năm nay là năm cuối cùng của “Quy hoạch 5 năm lần thứ 12”, cùng với việc hoàn thành các mục tiêu và nhiệm vụ chính của Quy hoạch 5 năm lần thứ 12 về phát triển kinh tế-xã hội, chúng ta còn phải làm tốt công tác xây dựng cương yếu Quy hoạch 5 năm lần thứ 13, hoạch định tốt bức tranh phát triển trong 5 năm tới bằng tinh thần cải cách, quan niệm sáng tạo và phương pháp khoa học.

思考与探讨

1. 长句翻译方法的选择是唯一的吗?
2. 如果同一个句子可以用不同的翻译方法来译,如何选择最佳的翻译方法?

第八章 汉越数字口译

数字口译,即数字的口头翻译,在各种场合的口译中给译员带来很大的压力,因为译员对其翻译的准确性与快速性很大程度上直接影响到口译质量和对话双方的交流效果。因此,数字口译的重要性不言而喻。但数字口译又是相当困难的,考察和分析这一现象的原因对提高口译水平具有重要的意义。从信息论角度看,语义中各个信息之间的相关性 with 译员承受的信息压力成反比,即语义相关性越大,则译员的信息压力则变小;反之,语义信息间相关性越小,译员所需处理的信息压力则变大。与遵循某种语法、逻辑、语境规律及其他各种认知提示的语义信息不同的是,数字本身所代表的信息相对原语语境而言具有较强的独立性,它与其他信息的相关性很小。因此,译员往往很难根据上下文预测待译数字的信息,即使在某种特定情况下存在这种可能性,其预测的准确度也是很低的。此外,在一定的原语语境中,有时数字信息单位的变化具有跳跃性。它们有可能是个位、十位、百位、千位等较小数字单位的变化,也有可能是万、十万、百万、千万、亿或者是十亿等数字单位的变化,还有可能是小数点繁杂零琐的细微变化,抑或是几种可能兼而有之。数字口译的困难还缘于“数级差异”所带来的干扰。众所周知,汉语与越南语互译时存在数字换算问题。汉语中“万”(包括“万”在内)以上数字由四位一组进位组合,越南语中虽也偶尔会用到“万”(vạn)这一数字单位,但在进位组合方面却是三位一组。比如,“10 000”在汉语中读作“一万”,而在越南语中却读为“十千”(mười nghìn/mười ngàn)。这种双语或多语数字进位组合的差异往往会干扰译员的思路,导致数字口译错误的产生。在外贸、外事、对外金融或证券等谈判活动中,译员必须能够准确无误地处理数字翻译问题,如果译员错译或者漏译数字,会引起当事双方的误解,甚至会造成严重的后果。面对各种复杂的数字口译情况,虽然译员可以采用一定方法对数字信息进行巧妙地处理,减轻自己记忆负担和压力,但却难以做到像对原语语义信息那样进行有效的上下相连和组合。正因如此,数字口译对译员带来了较大的记忆负担、心理和工作压力。

第一节 汉越数字口译的基本技巧

说到数字口译,必须先了解数词。用来表示数目的词叫数词。如một, hai, ba, bốn, năm, mười, trăm, nghìn/ngàn, vạn, triệu, tỷ等。一般而言,数词具有如下语法特点:第一,表示数目多少并用作定语的数词置于名词之前,表示次序先后并用作定语的序数词置于名词之后,且序数词有固定的构词方式,它的前面一般加上thứ或số,以从语法上表示它是序数词。比如:năm bài指的是“五课书”,而bài thứ/số năm则指“第五课”。有序数词中的thứ或số可以省略,比如:bài thứ/số năm可写作bài năm, trang thứ mười sáu可写作trang mười sáu。第二,数词不受程度副词rất(很), quá(太), lắm(很)的限制和修饰。第三,除了一些成语或俗语之外,数词一般不能重叠。如汉语“万岁”翻译成越南语时一般可直译为vạn tuế!或译为纯越语muôn năm!

数字口译是口译基本技巧训练中的重点和难点之一。说它是重点,是因为数字信息反映的是客观、具体、重要的事实,要求译员必须如实、准确地进行翻译;说它是难点,是因为汉、越两种语言在数字表达上存在较大的差异。它们最主要表现是汉语和越语在数字上存在不同的单位、进位和分段方式。由于受到西方的影响,越南语像印欧语系一样以“个、十、百”每三位数为一个段位,每一个段位由低到高依次用“nghìn”(千)、“triệu”(百万)、“tỷ”(十亿)等词表示;而汉语则是以“个、十、百、千”每四位数为一个段位,每一个段位由低到高依次用“万”“亿”“万亿”等词表示。两者的异同情况如下表所示:

个	百	十	个	百	十	个	百	十	个	百	十	个
4	3	2	1	9	8	7	6	5	4	3	2	1
			tỷ			triệu			nghìn			
万亿	千亿	百亿	十亿	亿	千万	百万	十万	万	千			

从上面表格的比较可看出,汉语中的“万”“十万”“千万”“亿”“百亿”“千亿”在越南语中找不到直接对应的单位数词。因此,在口译中当涉及“万”或“亿”的数字时,就必须转成相应的越南语数字单位,而这种转换过程是比较容易出错的。基于上述原因,译员必须通过专门训练,方可了解数字口译的难点,掌握其中的规律,熟练运用数字口译技巧和方法。总之,由于数字口译的难度较大,准确性要求高,容易出错,因此即便是资深的译员对数字口译也不可掉以轻心。

实践证明,数字的汉越互译虽然有较大的难度,但是只要针对难点加强训练,掌握其中的规律、技巧和方法,就能熟而生巧。为了达到这样学习和训练的效果,必须熟练掌握汉越数字单位的相互转换技巧。

如前文所述,越南语以“个、十、百”每三位数为一个段位,每一个段位由低到高依次用“nghìn/ngàn”(千)、“triệu”(百万)、“tỷ”(十亿)等数字单位表示;而汉语则是以“个、十、百、千”每四位数为一个段位,每一个段位由低到高依次用“万、亿、万亿”等数字单位表示。在中越数字单位中,中国的“千”与越南的“nghìn”或“ngàn”相对应;“百万”与“triệu”相对应;“十亿”则与“tỷ”相对应。除此之外,中越两国之间的其他数字单位大都基本无法直接对应。在训练或口译实践中必须把碰到的数字进行相应的处理和转换,才能把它们准确翻译出来。比如,越语中的“100 000”直译到中文为

“一百千”，但这不符合中文的表达习惯，一般人听到“一百千”时往往较难准确理解其具体数值，因此口译时必须把它翻译为“十万”。只有这样才能符合中文的数字表述方法及中国人的表达方式和思维习惯。当然也有些例外的情况。例如，越南语数字单位“triệu”是中文“兆”^①的借汉词，在一般场合中把“triệu”口译为“兆”也是可以的，但严格来说“兆”已经不是现代汉语的通用数字单位，因此在正式场合中，应该把“triệu”口译为“百万”才是最合适的。

那么，如何才能在口译中熟练掌握汉越单位数字的相互转换呢？这需要译员牢记汉语和越南语的单位数字及其对应规律。一般来说，汉语的数字单位主要包括“百、千、万、十万、百万、千万和亿”等；越南语的数字单位则主要包括“trăm(百)、nghìn/ngàn(千)、triệu(百万)和tỷ(十亿)”。在某些具体的语境或约定俗成的俗语及成语中，越南语也还用到了“vạn”(万)这一数字单位，如汉语的“万事如意”，在越南语中只能译成“vạn sự như ý”；汉语的某些特定场合中，也会用“千”来表示“万”这一数字单位，目前我国国内各出版社往往用“千”来表示出版作品的字数，如五十万字的作品往往会被写成“500千字”。为了便于确立汉语和越南语数字单位的相互对应关系，可以把汉语和越南语的数字单位列成如下表格：

个	百	十	个	百	十	个	百	十	个	百	十	个
4	3	2	1	9	8	7	6	5	4	3	2	1
ngìn tỷ	trăm tỷ	mười tỷ	tỷ	trăm triệu	mười triệu	triệu	trăm nghìn	mười nghìn	ngìn	trăm	mười	một
万亿	千亿	百亿	十亿	亿	千万	百万	十万	万	千	百	十	个

从上述表格中可以看出，汉语和越南语真正能够对应的数字单位只有“千”(nghìn/ngàn)和“百万”(triệu)，而其他的数字单位都无法完全对应。正因如此，必须牢牢记住在越南语数字口译成汉语的过程中，“triệu”(百万)和“tỷ”(十亿)这两个数字单位的转换方式。具体而言，越汉口译过程中“triệu”(百万)以下都要根据具体情况而转换成汉语的“万”或者“千”等数字单位。“tỷ”转换成汉语是“十亿”，它专门用来表示“十亿”或“十亿”以上的数字单位。“triệu”与汉语的“百万”相对应，但由于越南语中没有与汉语“千万”和“亿”相对应的数字单位，因此这两个数字单位还是用“triệu”来表示。例如，越南语用“mười triệu”来表示汉语的“千万”，“trăm triệu”则表示“亿”。

为了更直观地了解汉越数字单位的对应和转换情况，举出如下例子：

năm trăm sáu mươi tám tỷ bảy trăm hai mươi ba triệu chín trăm mười bốn nghìn năm trăm ba mươi (568,723,914,530)，该数字译成汉语是：五千六百八十七亿两千三百九十一万四千五百三十。

在口译过程中如果碰到较大数字时，能否够熟练地处理数字分段和转换数字单位，对口译的准确性和快速性至关重要。一般来说，在越汉口译中听到很大数字时，先要迅速把它记录下来并以四位数为一个段位对它进行分段。比如，上述例子的数字可以分段为：“5687 2391 4530”，这样分段之后，从左到右的汉语数字单位分别是“亿、万和千”；反之，若将五千六百八十七亿两千三百九十一万四千五百三十(568 723 914 530)口译成越南语，则首先迅速将该数字记录下来并以三位数为一个段位对其进行分段，分段后的数字组合是“568 723 914 530”，从左到右的越南语数字

①注：“兆”在现代汉语数词中指“一百万”，而在古代汉语数词中则指“一万亿”。用“兆”译“triệu”时，仅指“一百万”，而非“一万亿”。

单位分别是“tỷ, triệu, nghìn/ngàn和trăm”。如此一来问题便迎刃而解。中越之间的数字口译难度比较大,主要的难点是两种语言之间的数字单位并非一一对应,由此造成了口译过程中数字单位转换的困难。具体而言即在数字单位方面,越南语的最大数字单位是“tỷ”(十亿),而“亿”则是汉语的最大单位数字;越南语中没有与汉语“亿”和“千万”相对应的数字单位,而是分别以“trăm triệu”(一百百万)和“mười triệu”(十百万)来表示汉语的“亿”和“千万”;汉语的“万”在越南语中必须转换成“mười nghìn/ngàn”(十千),“十万”则转换成“một trăm nghìn/ngàn”(一百千)。越南语与汉语在数字单位上的不完全对应的特点,也从一个侧面反映了中国人与越南人在认识世界和思维方式上的差异。要做好中越数字口译,必须深刻理解越南人在数字方面的思维特点,牢牢掌握口译时汉越数字单位的相互转换规律和技巧。

第二节 各种数字表达方式的翻译

一、基数词的翻译

基数是相对于序数而言的。它一般指普通整数,如1,2,3,4,5,6……100,2 000等,还可以作为计算标准或起点的数目。基数的翻译和译法均最为简单,一般只要按照数字的正常翻译来读或翻译即可。例如:

外婆养了5只母鸡。

Bà ngoại nuôi được 5 con gà mái.

我去超市买了3斤葡萄和4斤香蕉。

Tôi đi siêu thị mua 3 cân nho và 4 cân chuối.

他的月薪是6 500元人民币。

Lương của anh ấy là 6.500 Nhân dân tệ/tháng.

二、序数词的翻译

序数是表示顺序的数词,它通常在数词前加thứ, số, mồng, mùng。thứ表示按一定标准排列出来的先后顺序,其与汉语的“第”相似。在越南语中“第一”必须读作thứ nhất,而不能读作thứ một;“第二”通常读作thứ hai,但也可以读作thứ nhì;“第四”只能读作thứ tư,不能读作thứ bốn。其他表示“第”的翻译与一般数词的翻译一样,只是在数词之前加上thứ即可。比如“第二十一”读作thứ hai mươi mốt,“第十五”读作thứ mười lăm。越南语의 số表示为了识别而编排的号码,它与汉语的“号”相似。比如,“广西南宁市大学路188号”读作 số một trăm tám mươi tám đường Đại học TP. Nam Ninh Quảng Tây,“十九号房间”读作 số phòng mười chín。有些情况下, số与thứ可以互换使用,但需将数词进行相应的转换。如bài số bốn,可以写作bài thứ tư。mồng和mùng只用于表示每个月前十天的日期,它与汉语的“初”相似。比如“十月一日”读作 ngày mồng/mùng một tháng mười。

此外,有些场合中表示序数时只是把数词直接置于名词之后,无须在数词之前加thứ和số等。例如:

家族排行：“二姐”读作chị hai（注：越南南方chị hai不指“二姐”，而指“大姐”），“二哥”读作anh hai（注：越南南方anh hai不指“二哥”，而指“大哥”）

编号：tầng hai（二楼/第二层），lớp một（一班），tập sáu（第六集），quyển năm（第五册），hiệp hai（下半场），trang mười tám（第十八页）

提问十以下的序数时，一般用thứ mấy或số mấy；提问十以上的序数则用thứ bao nhiêu 或 số bao nhiêu。例如：

问：Các anh chị đã học đến bài thứ mấy rồi nhỉ？ 同学们学到第几课了呢？

答：Chúng em đã học đến bài thứ tư rồi ạ。 我们已经学到第四课了。

问：Hôm nay chúng ta sẽ học bài thứ bao nhiêu？ 今天我们将学习第几课呢？

答：Hôm nay chúng ta sẽ học bài thứ mười sáu。 今天我们将学习第十六课。

问：Xin hỏi, anh ở số phòng bao nhiêu？ 请问你住多少号房间呢？

答：Tôi ở số phòng 106。 我住106号房间。

但在实际生活的语言运用当中，thứ mấy和số mấy也可以提问十以上的序数。例如：

问：Nhà anh ở tầng thứ mấy？ 你家住几楼呢？

答：Nhà tôi ở tầng（thứ）22。 我家住22楼。

三、分数、百分数和小数的翻译

越南语分数、百分数和小数的翻译方式较为特殊，其中分数和百分数的翻译与汉语正好恰恰相反。在读汉语分数和百分数时，要先读分母，后读分子，越南语则是先读分子，后读分母。例如：

五分之三读作ba phần năm

三分之一读作một phần ba

百分之五十读作năm mươi phần trăm

百分之百读作trăm phần trăm

越语整数后带分数的翻译是先读整数，后读分数，如 $1\frac{1}{2}$ 读作một một phần hai。

汉语和越南语的小数点符号是有差别的。汉语小数点符号是“.”，越南语的小数点符号写成“,”，读作“phẩy”，而“.”则是数字的分段符号。小数的翻译与整数相同，但读完小数点前面的整数之后，必须将“,”读作“phẩy”，然后再以读整数的方法读小数点之后的数字。为了更直观地说明问题，请看下面的表格：

汉语		越南语	
数字和写法	翻译	数字和写法	翻译
0.08%	百分之零点零八	0,08%	không phẩy không tám phần trăm
0.015%	百分之零点一五	0,015%	không phẩy không mười lăm phần trăm
0.003%	百分之零点零零三	0,003%	không phẩy không trăm linh ba phần trăm
0.71%	百分之零点七一	0,71%	không phẩy bảy mươi một phần trăm
25.34%	百分之二十五点三四	25,34%	Hai mươi năm phẩy ba mươi bốn phần trăm
3.5	三点五	3,5	ba phẩy năm

四、倍数的翻译

越南语倍数常用“数词 + lần” “gấp + 数词”或“gấp + 数词 + lần”来表示。这些组合之前加“tăng”与否均指增加部分和原来部分的总和。例如：

Số sinh viên của trường chúng ta năm nay là năm lần so với mười năm trước.

今年咱们学校的学生人数是十年前的五倍。

Sản lượng của công ty năm nay gấp đôi năm ngoái.

今年公司的产量比去年增加了一倍。

So với kế hoạch năm năm vừa qua, tổng sản lượng nông nghiệp và công nghiệp của nước ta đều tăng gấp hai lần trong kế hoạch năm năm lần này.

与上个“五年计划”相比，我国工农业总产量在本次“五年计划”当中均增加了一倍。

关于倍数的表达方式，汉语和越南语既有相似之处，也有不同之处。需要指出的是，汉语可以用两种不同的方式表示倍数的增加，一种是只说出增加的部分，不包括底数在内；另一种是说出增加后的结果，包括底数部分。比如：“今年我们公司的营业额是去年的五倍。”与“今年我们公司的营业额比去年增加了四倍。”，这两句话在汉语中的意思是完全相同的。但是越南语只有汉语的第一种说法，即上述两句话只能翻译成“Năm nay mức tiêu thụ của công ty chúng tôi tăng gấp năm lần so với năm ngoái。”

在越南语中，除了以准确的数字表示倍数之外，还有较为模糊的表达方法。比如越南语中有gấp rưỡi的说法，其意思为“增加了0.5倍”或“为××的一倍半”；gấp bội是泛指倍数，有gấp nhiều lần的意思，近似汉语的“成倍”或“数倍”之意。例如：

Sản lượng lúa gạo năm nay tăng gấp rưỡi so với năm ngoái. 今年水稻产量比去年增加了0.5倍。

Sản lượng ô-tô tăng gấp bội so với năm ngoái. 与去年相比，今年汽车的产量有了成倍的增长。

此外，越南语gấp đôi相当于tăng hai lần或gấp hai lần，即比底数增加一倍或为底数两倍之意。

例如：

Lương của em đã tăng gấp đôi so với năm kia. 我的薪水比前年增加了一倍。（或我的薪水是前年的两倍。）

五、概数的翻译

表示大概数目的数词称为概数。越南语中表示概数的方式最常见的有如下几种：

(1) 将诸如“khoảng, độ, gần, chừng, hơn, hàng, non, già, ngót, trên dưới, vào khoảng, độ chừng”等表示“大约”的词或词组置于具体数词之前，以表示大概的数目。例如：

Tôi đã học tiếng Việt gần bốn năm rồi. 我学越语快四年了。

Khoảng một năm nữa nhà máy mới xây xong. 大约再过一年厂房才建完。

Anh ấy độ 20 tuổi. 他大约二十岁。

Chừng năm mươi chuyên gia và học giả đến dự hội thảo lần này. 大约五十位专家学者参与了此次研讨会。

Bố mẹ tôi đều đã hơn bảy mươi tuổi rồi. 我父母都七十多岁了。

Hàng triệu người đã bị chết trong cuộc chiến tranh này. 上百万人死于这场战争。

Túi gạo này non 100 cân. 这袋大米不足一百千克。

Từ Bắc Kinh đi xe lửa đến Nam Ninh mất gần một ngày. 从北京坐火车到南宁要花一天多时间。

Quân ta bắt được ngót 300 tù binh trong trận đánh này. 我军在这一仗中抓获了近三百名战俘。

Thị xã này có trên dưới 90,000 cư dân. 这座小城大概有九万居民。

Vào khoảng tám giờ sáng mai anh ấy sẽ về đến nhà. 他大概明天上午九点钟回到家。

Năm nay trường chúng tôi sẽ tuyển sinh độ chừng 1,500 sinh viên mới. 今年我校将录取约一千五百名大学新生。

在上述越南语所有表示“大概”的词语中,有些词或词组的使用方法具有其独特之处。一般而言,越南语中表示“大概”的词语或词组需置于数词之前,但如果用hơn来表示时间概数,且是整点时间概数时,将其置于数词之前或之后均可以;如果非整点时间概数时,则hơn仍需置于时间数词之前。例如:

Hơn tám giờ rồi đây. 八点多了。

Tám giờ hơn rồi đây. 八点多了。

Đã hơn mười một giờ ba mươi phút, sắp tan học rồi. 已经十一点半了,快下课了。

用hàng表示概数时,它有两个基本的用法。第一种是将hàng置于“chục(十), trăm(百), nghìn/ngàn(千), vạn(万), triệu(百万), tỷ(十亿)”等数字单位之前,表示概数达到了该数字单位以上,强调数量的众多。它的词义相当于汉语的“几、上、数、成”。需要注意的是,当用hàng表示概述“几十”的时候,一般在其后面用chục,而非mười。例如:

Hàng chục gia đình ngư dân bị tổn thất lớn trong trận bão này. 几十户渔民家庭在此次台风中损失严重。

Hàng ngàn sinh viên đã được Chính phủ cấp học bổng. 数千大学生得到了政府奖学金。

Công trình thủy lợi này sẽ tạo điều kiện thuận lợi cho hàng triệu nông dân trong sản xuất nông nghiệp. 该水利工程将为上百万农民带来便利的农业生产条件。

Hàng nghìn hàng vạn quân địch đã bị quân ta tiêu diệt trong cuộc chiến dịch này. 我军在本次战役中消灭了成千上万的敌人。

第二种是将hàng置于“ngày, tuần, tháng, năm”等时间名词之前,表示每个单位时间发生的事情。此处的hàng亦可写作hàng。例如:

Hàng ngày em đều viết nhật ký. 我每天都写日记。

Hàng ngày tôi đều dậy vào bảy giờ sáng. 我每天早上六点钟起床。

Hàng năm nhân dân Việt Nam đều kỷ niệm ngày Cách mạng tháng Tám thành công. 越南人民每年都纪念八月革命胜利日。

Hàng tuần em đều đi bơi một lần. 我每周都去游泳一次。

此处需要指出的是, hàng置于时间名词之前并非都表示每个单位时间发生的事情。有些语境中,这种结构表示的是时间的长久。比如:

Hàng năm đã trôi qua, nhưng vẫn chưa thấy anh ấy về. 一年过去了还没见他回来。

Hàng thế kỷ đến nay, dân tộc chúng tôi vẫn còn giữ được truyền thống này. 几个世纪以来, 我们民族依然保持了这种传统。

(2) 将 *mấy* (几) 置于尚未能确定的具体数字的位置上, 以笼统地表示概数, 且该概数的最大值一般不能等于或者超过其最大的数字单位值。例如:

Mấy nghìn/ngàn người. 几千人(最大值一般不能达到或超过“一万”)

Mười mấy con trâu. 十几头牛(最大值一般不能达到或超过“二十”)

Năm mươi mấy dân tộc. 五十多个民族(最大值一般不能达到或超过“六十”)

Mấy triệu cư dân. 几百万居民(最大值一般不能达到或超过“一千万”)

越南语用 *mấy* 表示概数“几十”的时候, 它的用法与 *hàng* 相同, 即两者后面用 *chục*, 而非 *mươi*。例如:

Nhà em nuôi hàng chục con gà. 我家养了几十只鸡。(最大值一般不能达到或超过“一百”)

Trường chúng tôi có mấy chục lưu học sinh nước ngoài. 我们学校有几十名外国留学生。(最大值一般不能达到或超过“一百”)

Mấy chục vạn công nhân của nước Mỹ đã bị thất nghiệp bởi ảnh hưởng của cuộc khủng hoảng tiền tệ. 由于金融风暴的影响, 美国几十万工人失业了。(最大值一般不能达到或超过“一百万”)

(3) 与汉语相似, 越南语可以将两个邻近的数目结合起来, 以表示约等于这两个数目的概数。

例如:

Anh cho em một hai cái là được. 你给我两三个就行了。

Ba bốn ngày nữa thì sẽ được nghỉ hè. 再过三四天就放暑假了。

Xe này tải được bảy tám tấn thôi. 这车只能载七八吨而已。

在这种表示概数的方式中, 越南语与汉语又有各自特别之处。比如, 汉语可以说“三五年”“三五个”, 但越南语不能说成 *ba năm năm*, *ba năm cái*, 而是表述成 *dăm ba năm*, *dăm ba cái*。汉语中一般不能用“九”和“十”结合起来表示概数, 否则容易产生歧义。比如, 当我们听到别人说“三四个苹果”时, 就知道它的意思是“三到四个苹果”, 但如果听到别人说“九十多个苹果”时, 更多地会直接认为它是一个非常具体的数目, 而不会将其理解为“九到十个苹果”。越南语中, *chín*(九)和 *mười*(十)可以结合起来以表示概数, 但两者之间一般用逗号隔开, 且它们前面一般要加上 *khoảng* 或 *chừng* 等词。在朗读时, 需要在两个数字间稍作停顿, 将其与“*chín mười*(九十)”区别开来。例如:

Nhóm của họ có khoảng chín, mười người. 他们那一组有九到十个人。

Nhà em cách đây khoảng chín, mười cây số. 我家离这里大约九至十千米。

Chừng chín, mười ngày nữa bố em sẽ từ Mỹ về. 再过九到十天, 我爸爸将从美国回来。

汉语还可以说“十七八个人”“四十八九岁”, 越南语表达这种概数时, 一般将两个数目并列列出, 朗读时也是并列读出两个数字。例如:

十七八个人也不够。 *Mười bảy mười tám người cũng không đủ.*

那位同志四十八九岁。 *Đồng chí ấy khoảng bốn mươi tám bốn mươi chín tuổi.*

汉语还可以说“五六十”“三四千”“七八万”“一两百万”, 越南语也有相似的表达法。如 *năm sáu chục*, *ba bốn nghìn/ngàn*, *bảy tám vạn*, *một hai triệu*。

(4) 用 *vài*、*vài ba*、*vài bốn*、*một vài* 和 *dăm*、*dăm ba*、*dăm bảy*，以及 *mười*、*mười lăm*、*mười mười lăm* 表示较小的数目。其中 *vài*、*vài ba*、*một vài* 表示“两三个”，*vài bốn* 表示“三四个”；*dăm*、*dăm ba* 表示“三五个”，*dăm bảy* 表示“六七个”；*mười*、*mười lăm*、*mười mười lăm* 均可以表示“十来个”或“十几个”之意。此外，*một số* 指“若干、一部分和某些”之意，也常常用以表示较小的数目。例如：

Hôm nay tôi chỉ bắt được vài con cá. 今天我只捕获了两三条鱼。

Vài ba người đang tán chuyện trong phòng. 两三个人在房间里闲聊。

Thầy Hùng tặng cho em vài bốn quyển sách. 雄老师送给我三四本书。

Một vài em bị thi trượt trong cuộc thi này. 两三个同学没通过此次考试。

Từ đây đến nhà cô ấy phải mất dăm ngày. 从这里去她家得花几天的时间。

Chi cần dăm người là đủ. 三五个人就够了。

Tôi đến Việt Nam đã dăm bảy tháng rồi. 我到越南已经六七个月了。

Bố đi làm chừng mười ngày sẽ về. 爸爸出差十天左右就会回来。

Cô bé ấy mới mười lăm tuổi đầu. 那小姑娘十来岁。

Trong thời gian mười mười lăm năm nay tôi chưa bao giờ gặp lại anh ấy.

十几年来我从没见过他。

Một số sinh viên đã xin được việc rồi. 一部分学生已经找到工作了。

六、全数表达的翻译

除了上述几种数字的表达方式之外，越南语中还有不少词语能起到表示实物全部或整体的作用。例如，*mọi*、*tất cả*、*cả*、*tất cả*、*toàn*、*toàn bộ* 和 *toàn thể* 等均可以表示事物的全部或整体。其中 *mọi* 不能单独使用，必须置于名词之前作定语，指整体的事物或人。例如：

Mọi việc đều đã làm xong rồi. 所有的事情都办妥了。

Mọi người đều vô cùng ngạc nhiên. 大家都万分愕然。

tất cả 既不能单独作主语，又不能置于名词之前作定语，只能单独使用作宾语。例如：

Anh có bao nhiêu hàng thì tôi cũng mua *tất cả*.

cả 的用法较多。第一，*cả* 能做宾语（越南语法称为“补语”），但不能做主语。如可以说 *tôi biết cả rồi*（我全知道了。），但不能说 *cả biết rồi*。第二，*cả* 之后若有数词，则表示该数字的全数，在语法上起强调的作用。如 *cả hai chị em*（两姐妹），*cả hai lớp*（两个班）等。第三，*cả* 可以置于无类别名词或抽象名词之前，表示全部、整体之意，在语法上也能起到强调的作用。如 *cả ngày*（整天），*cả năm*（全年），*cả gia đình*（全家），*cả dân tộc*（全民族）等。第四，*cả* 不能置于综合名词之前，如不能说 *cả hoa quả*，*cả đồ đạc* 和 *cả giấy ảnh* 等。第五，*cả* 表示事物全部或整体时，不能置于人称代词之前，否则其语法职能和意义均有相应的变化。如 *cả tôi cũng không biết* 指的是“就连我都不知道。”这里 *cả* 并不表示事物的全部或整体，而是起到语法上的强调功能。第六，*cả* 与具体名词结合时，一般需要在两者之间加上单位词（越南有的语法书称为“副名词”）。如 *cả tòa nhà*（整座房子），*cả cây tre*（整棵竹子），*cả con bò*（整头牛），*cả quyển sách*（整本书），*cả bát cơm* 和 *cả bao thuốc* 等。在上述词语或词组中，*tòa*、*cây*、*con*、*quyển*、*bát* 和 *bao* 都可视为单位词。但当指动物的名词是表示一个单

位时, *cả* 亦可直接置于该名词之前。如 *ăn cả lợn* (吃整猪), *quay cả dê* (烤全羊) 等。第七, *cả* 与指具体事物的名词结合表示全部一个单位时, *cả* 与具体事物名词之间用或不用单位词 (越南有的语法书称为“副名词”) 均可, 意思无差别。如既可以说 *cả tre* (整棵竹子), *cả phòng* (整间房), *cả bàn* (整张桌子), 也可以说 *cả cây tre*, *cả gian phòng*, *cả cái bàn*。

tất cả 有“一切、全部、所有”之意, 它可以直接置于综合名词、具体事物名词、无类别名词等各类名词之前。有时候 *tất cả* 所表示的意思及用法与 *cả* 相似或相同。关于 *tất cả* 的用法, 归纳如下: 第一, 当将 *tất cả* 置于具体事物的名词之前时, 它既可以表示包括所有单位的全数, 又可以表示全部一个单位, 但如果 *tất cả* 与具体事物名词之间有单位词, 则 *tất cả* 只能表示全部一个单位的意思。如 *tất cả bàn* 既可以指“整张桌子”, 也可以指“所有的桌子”, 它的意思必须基于具体的语境才能作出准确的判断。当 *tất cả bàn* 表示“整张桌子”时, 它与 *tất cả cái bàn* 语法功能和意思都相同, 但在这种结构中 *cả* 比 *tất cả* 更为常用。第二, *tất cả* 后面如果有表示具体数量的数词, 指的是该数量的全数, 其语法功能和意思均与 *cả* 相同。如 *tất cả hai người* (强调“两个人”), *tất cả chín con trâu* (强调“九头牛”) *tất cả hai cuốn sách* (强调“两本书”) 与 *cả hai người*, *cả chín con trâu*, *cả hai cuốn sách* 是一样的。*tất cả* 后面如果是 *các*, *mọi* 或 *những* 等词时, 它表示强调包括所指事物的全数。如 *tất cả các bạn* (强调“所有的朋友”), *tất cả mọi người* (强调“所有每个人”), *tất cả những khó khăn* (强调“所有的困难”)。第三, *tất cả* 置于无类别名词之前时, 指全部一个单位, 其语法功能和意思均与 *cả* 相同。如 *tất cả tỉnh* (全省), *tất cả lớp* (全班), *tất cả sư đoàn* (全师) 与 *cả tỉnh* (全省), *cả lớp* (全班), *cả sư đoàn* (全师) 是一样的。但是这种用法也有例外, 在表示时间和季节方面, 人们常用 *cả* 而非 *tất cả*。比如: “一个小时、整天、整个月、全季度、全年”不能说成 *tất cả tiếng*, *tất cả ngày*, *tất cả tháng*, *tất cả mùa*, *tất cả năm*, 而必须说成 *cả tiếng*, *cả ngày*, *cả tháng*, *cả mùa*, *cả năm*。第四, *tất cả* 置于综合名词、动植物名词、书籍和物质材料等名词之前时, 其语意表示所有单位的全数。如 *tất cả máy móc* (所有的机器), *tất cả trâu và bò* (所有的水牛和黄牛), *tất cả sách báo* (所有的书报) 等。第五, *tất cả* 还可以用作主语或宾语 (越南语法称为“补语”)。如 *tôi biết tất cả rồi* (所有的一切我全知道了), *tất cả đều không có vấn đề gì* (一切都没任何问题)。

toàn, *toàn bộ* 和 *toàn thể* 分别是汉语“全、全部和全体”的借汉词。其中 *toàn* 不能单独使用, 一般置于越南语借汉名词之前, 以表示单位的全数。如 *toàn quốc* (全国), *toàn dân* (全民), *toàn quân* (全军) 和 *toàn thế giới* (全世界) 等。*toàn thể* 一般指人, *toàn bộ* 多用以指事物。它们后面的名词多为双音节借汉词。如 *toàn thể nhân dân*, *toàn thể sinh viên*, *toàn bộ nhà máy*, *toàn bộ thiết bị*。在这种情况下, *toàn thể* 和 *toàn bộ* 的用法基本与 *tất cả* 相似或相同, 但 *tất cả* 的构词范围比前两者更为广泛。

七、不定数的翻译

越南语中还有不少与数词有关的其他词语。对它们进行准确的分类较难, 但在实际应用当中它们与数词关系非常密切。它们表示数量或事物的多寡各不相同, 且带有较强的主观色彩。在这些词语中, *đông* (广大), *nhieu* (多) 和 *lắm* (许多) 是表示较大的数目或事物的词语; *ít* (少, 少数), *ít ỏi* (少得可怜), *ít xít* (极少, 少得要命), *một ít* (一点儿), *tý* (些许), *một tý* (一些), *một chút* (一点儿) 等是表示较小的数目或事物的词语。但是什么样的数量或数目才能视为“多”或“少”呢? 这往往

跟人们的思维习惯和认识有关。不定数是不确定的数目，且一般指不确定的多数，有时亦指限定性的全数。比如：

Đơn vị chúng tôi đông người lắm. 我们单位人很多。

Không cần vội vàng, thời gian còn nhiều. 别着急，时间还很多。

Ông ấy lắm tiền. 他有很多钱。

Ít người biết chuyện này. 这件事鲜为人知。

Nhà em nghèo khổ, thu nhập của gia đình rất ít ỏi. 我家很穷苦，家里收入少得可怜。

Ông địa chủ chỉ cho tá điền ít xịt thóc gạo. 地主只给佃农极少的谷物。

Công tác chỉ làm được một ít. 工作只做了一点儿。

Tý nữa tôi sẽ gọi điện thoại cho anh. 过一会儿我给你打电话。

Xin anh cho em một tý có được không? 求你给我一点儿好吗?

Măng non mới nhu lên một chút. 嫩笋才冒出来一点儿。

在上述前三个例句中，就第一个例子而言，该单位的具体人数无法判断，也不知道一个单位有多少人才可以视为“很多”；也不知晓第二个例子所言“时间还很多”，到底是多长的时间；而在第三个例子中，则更难判定有多少钱才可以视为“很多钱”。上述后七个例句中，均表示目数或事物很少。但“鲜为人知”“少得可怜”“极少”“一点儿”“一会儿”该怎么界定，是难以把握的。

上述词语中，đông（广众），nhiều（多）和lắm（许多）的用法是有所区别的。đông（广众）和nhiều（多）的前面可以加rất（很），后面可以加lắm（很）和quá（太），如rất đông người, rất nhiều người, đông người lắm, nhiều người lắm表示“人很多”，đông người quá, nhiều người quá则表示“人太多”。lắm有“许多”和“很”两个义项，当它当作“许多”用时，必须置于名词之前；如果作“很”用时，则需置于句尾。如anh ấy lắm tiền指“他有很多钱”，chiếc áo này đẹp lắm则指“这件衣服很好看”。

越南语中các和những也是表示不定数的两个词。在语法层面上，它们不能单独成为句子成分，也不能单独成句，一般只用作定语。但这里我们偏向讨论和总结它们作为不定数词的用法，而不去考究其语法问题。具体而言，翻译和使用这两个不定数词的过程中，有以下几点值得注意：

(1) các和những均可表示限定性全数。因此，当确定是限定性全数时，用các和những均达到同样的效果。例如：

Các bạn hãy dịch các đoạn văn sau đây ra tiếng Việt.

Các bạn hãy dịch những đoạn văn sau đây ra tiếng Việt.

上述两句话均表示：请同学们将下列句子译成越南语。

(2) 当các指全部或整体时，它的作用相当于指全数。例如：

Xin chào các anh chị! 大家好！（向全部在场的人问好）

Các em lớp A đang tập nói trong lớp học. 1班的同学正在教室中练习口语。（所有的同学都在做口语练习）

在这种场合中，các相当于toàn thể các或tất cả các的省略用法。

(3) những既可以表示不定多数，又可以表示限定性全数。因此，在口译活动当中，准确判断发言者所涉及的数词是属于不定多数还是限定性全数关乎翻译的正误。例如：

Chú Bình rất thích đọc tiểu thuyết, có những đêm chú đọc đến hai ba giờ khuya mới ngủ. 平叔很喜欢读小说,有些夜里他读到深夜两三点才睡觉。(指多个夜里,但数目不确定)

Những năm tháng du học tại Việt Nam thật là khó quên. 在越南留学的岁月真令人难忘。(限定性全数,将留学越南的岁月视为一个整体)

八、分配数的翻译

在越南语中, mỗi và từng 可用于表示分配数,但它们的表示方法各有不同。mỗi 置于名词或单位词之前,表示分配量,指整体中的任何一个个体。在这种结构的句子中,往往还会有其他具体的数词,相当于汉语的“每……(指单位)多少”。例如:

Loại thuốc này mỗi ngày uống ba lần. 这种药每天服用3次。

Bạn Nam mỗi tháng về nhà hai lần. 阿南每个月回家2次。

Mỗi 可以与诸如 ngày, tháng, năm 等时间单位名词结合,组成 mỗi ngày một, mỗi tháng một, mỗi năm một 等结构,表示事物随时间推移而产生的递进式的变化。这种表述方法与汉语的“日益”“越来越”“日渐”等相似。例如:

Mùa hè đã đến, khí trời mỗi ngày một nóng lên. 夏天到了,天气日渐炎热。

Bố em đã ngoài 70, sức khỏe mỗi năm một yếu đi. 我父亲已70多岁,身体越来越衰弱。

有时 mỗi 还可以与数词 một 组合,形成 mỗi...một 结构,强调“每一个单位事物”之意。

Từng 做分配数时,置于名词或单位词之前,表示“逐一”“逐个”“一个个”之意。例如:

Cô giáo đang kiểm tra bài tập cho từng em. 老师正逐一检查学生的作业。

Anh Tuấn gọi điện thoại cho từng người theo danh sách. 阿俊按名单册逐个给他们打电话。

值得注意的是, từng 还可以与 một 结合,组成 từng...một 的结构,以表示分配数。例如:

Cô giáo đang kiểm tra bài tập cho từng em. 等同于 Cô giáo đang kiểm tra bài tập cho từng em một. 老师正在逐一检查学生的作业。

Khi mới tập dịch miệng, thầy giáo dạy chúng em dịch từng câu một. 刚开始学习口译时,老师教我们一句一句地练习翻译。

九、度量衡的翻译

在口语翻译活动过程当中,译员还经常碰到度量衡方面的问题。随着现代社会经济的迅猛发展,度量衡单位的种类也在不断地增加。除了非常专业的翻译之外,译员一般经常碰到的度量衡单位有质量、长度、体积、面积、容积等。这一部分将简要介绍和说明口译中数字与度量衡单位结合的处理和翻译。

(1) 在质量方面,常见的单位有 lượng (两)、gam (克)、ki-lô-gam (千克)、cân (千克)、tấn (吨) 等。在这几个质量单位中, lượng 和 cân 属于传统的质量单位表述方式。从语言层面看, lượng 和 cân 分别是汉语“两”和“斤”的汉越词。但必须注意的是,它们的意义已经发生迁移, lượng 指“公两”,而 cân 则指“千克”。因此,当翻译中国的“市斤”时,一定要在越南语的表述中说明清楚,反之亦然。此外,在越南语中 cân 和 ki-lô-gam 其实指同一质量单位,前者是传统的单位,而后者则是外来词。越南语中,

同为外来词的质量单位还有gam和tân。举如下几个例子,以进一步了解上述度量衡单位的使用和翻译情况:

Quả đào này nặng 5 lạng. 这桃子重5公两(1市斤)。

Cho tôi mua 5 cân gạo. 我买5千克大米。

Bố mua 10 tấn xi măng để xây nhà. 父亲买10吨水泥建房子。

Con gà này nặng 3 cân 4 lạng. 这只鸡重3.4千克。

Tôi muốn mua 1 cân mật ong. 我要买两斤蜂蜜。

公安抓获了2名毒贩,缴获毒品4千克。

Các anh công an đã bắt được 2 kẻ buôn bán ma túy và tịch thu ma túy 4 cân(ki-lô-gam).

(2) 在长度方面,常见的单位有thước(尺)、mét(米)、entimet(厘米,一般用国际通用缩写cm)、ki-lô-mét(千米)和cây sô(千米的另一表达方式)等。越南语口译中最常碰到的长度单位是mét、ki-lô-mét和cây。在越南语中,mét是很常见的长度单位,在口译过程中,其处理与汉语一样,此处略而不谈。ki-lô-mét和cây均有指“千米”之意,且在指“千米”这一义项上,cây也可简称为cây。值得注意的是,除了千米之外,常见到的表示里程的单位还有“华里”“海里”和“英里”,它们的单位分别是“dặm”“hải lý”和“dặm Anh”。“厘米”一般用国际通用的缩写cm,但口译时不读其字母名称,而借音英文,读“entimet”。在汉越互译活动中,有时还会碰到“thước(尺)”的翻译问题。越南语中thước指“公尺”,而汉语的“尺”指“市尺”,两者存在差别,因此在口译活动中碰到“市尺”这一长度单位时,要给予说明是“thước Trung Quốc”,也可换算为“米”。

(3) 在面积方面,常见的单位有mét vuông(平方米)、ki-lô-mét vuông(平方千米)和hec-ta(公顷)。三者的翻译方法与中国的面积单位一致,此处亦略而不谈。

值得注意的是,汉越口译过程中,往往会碰到诸如“亩”(mẫu)和“分”(sào)等传统面积单位。为提高口译的准确性,在翻译中国的亩、分时,应该用mẫu Trung Quốc和sào Trung Quốc。由于1公顷等于15中国亩,因此口译中碰到面积较大时,也可换算为公顷。这样越方人员会更容易理解。

(4) 越南语中,常用体积单位是mét khối(立方米, m^3); 容积常用单位则是lít(升/公升)。两者的用法与中国的体积单位和容积单位一致。

思考与探讨

1. 除了上述提到的方法之外,你在汉越口译的数字转换中是否还有其他行之有效的方法?
2. 就你而言,汉越口译中对数字处理的最大挑战和困惑是什么?

第九章 口译中文化词汇的处理

文化词汇是指在某个民族、地区或国家特有的文化现象中产生的词汇,这种词汇在其所属的民族、地区或国家中具有约定俗成的意义,且词义和结构形式非常固定。有些文化词汇已经流传千百年之久,为特定民族、地区和国家的人民所熟知;有的则出现得较晚,但也逐步变成了文化词汇。例如,“五福”一词源于《尚书·洪范》,乃古代汉族民间关于幸福观的五大标准:一曰寿、二曰富、三曰康宁、四曰攸好德、五曰考终命。由此可见,“五福”的第一福是“长寿”,第二福是“富贵”,第三福是“康宁”,第四福是“好德”,第五福是“善终”。然而由于避讳,后人对“考终命”进行了更改,把五福改为:“寿、富、贵、安乐、子孙众多。”无论如何,“五福”成为了历代中国人民梦寐以求的幸福境界。每逢春节,人们也经常以“五福临门”相互祝贺。

在社会经济和信息技术高速发展的今天,不少网络词汇在很短的时间里便成为流行语,但它们是否最终能成为文化词汇则有待历史和时间的检验。例如,“不作不死”是一个网络新词,全句为“不作死就不会死,为什么就是不明白!”意为没事找事,结果倒霉。据新民网报道,该词还入选了美国俚语词典,被译为“no zuo no die”。

由此可见,传统的文化词汇带有浓郁的民族文化特色、民族心理特征和民族文化心理等丰富的文化内涵;而在网络和传媒高度发达的今天,新涌现的热门词语在很短的时间内就被广泛传播和使用,也富有丰富的内涵和形象到位的语义表述能力。无论这些新热门词语将来是否会登上民族文化词汇的大雅之堂,作为翻译人员都应该尽量掌握和了解。文化词汇所涵盖的领域非常广泛,包括制度、文学、历史、科技和艺术等诸多方面。在这一部分内容中,我们无法全面顾及,仅就中越文化词汇中的熟语、菜肴名称、职位、国家部门机构,以及中越关系热门词语等常见的文化词汇的翻译问题进行简略的探讨。

第一节 汉越口译中熟语的翻译

熟语,一般指常用的固定短语,包括成语、谚语、俗语和惯用语等。如汉语的“乱七八糟”“不管三七二十一”“死马当活马医”等。汉语和越语中的熟语数量众多,一般源于经史典籍,有

的则源于民间谚语、歌谣、俗语或传说。熟语大都具有浓郁的民族色彩和地域特色。在结构上,熟语音律协调,节奏鲜明。将汉语熟语译成越南语,既要求确切地表达原文的思想内涵,又要求尽量保持原文的成语色彩。汉语熟语与越语熟语在文化渊源上有千丝万缕的联系,故在翻译它们时若能找到相同或相近的熟语来翻译自然是最好的。但值得注意的是,中越两国文化在某些层面上存在较大差异,这决定了作为两国语言文化精髓之一的熟语,在不少方面也存在一定的差异。因此,在汉越熟语互译中如果无法两者兼顾,两全其美时,总体的处理原则是优先原文意义的准确表达,而形式、格式的对应与否则放于次要地位;对于中越关系热门词语则必须严格按照中越两国官方文件对它们的使用为互译准则。

熟语用词固定、语义结合紧密、语音和谐,是语言中独立运用的词汇单位,一般具有两个特点:结构上的稳定性、意义上的整体性。熟语在越南语中也占有较大的比重,且由于中国文化对越南文化几千年的影响,浸润很深,因此越南语和汉语有很多熟语相似,甚至相同。如,汉语“马到成功”在越南语中就可直接以汉越语译出为“mã đáo thành công”;“长生不老”也可直接用汉越语译为“trường sinh bất lão”。

虽然中越两国文化有很多共性之处,但也应该清楚看到越南本身也具备较为完备的文化体系,况且历史上越南吸收中国文化之后,往往能够结合本民族文化的特点和社会需求,进而本土化外来文化。因此,在口译活动过程中,不但要求译员必须熟悉中越两国的传统文化,而且还需清楚两者之间的联系与区别。就文化词汇的翻译方法而言,可以将其大致分为直译法、归化译法、类比译法和注释译法四大类。在这一部分内容中,将简单谈谈包括成语、俗语和惯用语等中越两国熟语的口译处理和技巧。

一、直译法

如上所言,由于中国语言文化对越南语的深刻影响,使得越南语吸收了不少中国熟语。一部分熟语,特别是成语被越南语直接吸收和借用,因此翻译这种成语相对容易,直接用直译法就会达到语言格式和内容准确转达的完美效果。例如:

①祝你们马到成功!

译: Chúc các anh mã đáo thành công!

②借此新春佳节之际,我谨祝您身体健康,万事如意!

译: Nhân dịp Tết đến, cháu kính chúc bác sức khỏe dồi dào, vạn sự như ý!

③只要同甘共苦,我们就一定能克服困难。

译: Chỉ cần đồng cam cùng khổ, chúng ta ắt sẽ khắc phục được khó khăn.

④不管哪支军队都难以在战场上百战百胜。

译: Bất cứ quân đội nào đều khó mà bách chiến bách thắng trên chiến trường.

⑤年轻的时候我们要努力争取功名,否则老了就力不从心了。

译: Khi còn ở tuổi thanh niên chúng ta phải cố gắng giành lấy công danh, nếu không khi đến già thì sẽ lực bất tòng tâm.

像这样的成语还有不少,如:安居乐业(an cư lạc nghiệp)、假仁假义(giả nhân giả nghĩa)、

名不虚传 (danh bất hư truyền)、改邪归正 (cải tà quy chính)、十全十美 (thập toàn thập mỹ)、进退两难 (tiền thoái lưỡng nan)、欲速不达 (dục tốc bất đạt)、按兵不动 (án binh bất động)、有名无实 (hữu danh vô thực)、无情无义 (vô tình vô nghĩa)、半信半疑 (bán tín bán nghi) 等。受限于篇幅, 不便枚举。

值得注意的是, 有些源于中国的熟语被越南吸收后, 直接用来表述某种情况。如, 曹操是三国时期的枭雄, 生性多疑。越南人很喜欢三国的历史人物故事, 因此他们以“đa nghi như Tào Tháo”这一俗语专指多疑的人或事情。中国则以“疑神疑鬼”“满腹狐疑”和“将信将疑”等成语来专指多疑的人或事情。因此, 当我们碰到“đa nghi như Tào Tháo”这一越南俗语时, 既可直译为“像曹操一样多疑”。

有些熟语是中越两国古代经常被提及, 但如今中国已较少有人提及这些熟语, 而它们在越南还广为人知。例如: tiên học lễ, hậu học văn (先学礼, 后学文)。这是古代孔夫子教育的一种理念。今日之中国, 人们提及这种为人处世和学习的理念时, 一般用“先做人后做事”来教育别人。

以上例子表明, 在汉越翻译活动中碰到此类成语时, 只要以汉越语直接翻译即可。反之, 则以现代普通话翻译完全借汉的越南成语。

二、归化译法

除了较少部分原封不动地从汉语成语借入之外, 更多源于中国的越南语成语因适应越南语言文化和民族思维的需要, 在一定程度上发生了“越化”的情况。这些“越化”的成语仍带有极为浓重的汉语原成语的痕迹, 但也生动体现了越南语言、民族文化和民族思维的特征。正因如此, 在翻译活动中碰到此类成语时, 将其“归化”后, 译成目的语。例如:

⑥西施是中国古代四大美女之一, 拥有倾国倾城的美色。

译: Tây Thi là một trong bốn mỹ nhân đẹp nhất trong lịch sử cổ đại Trung Quốc với sắc đẹp nghiêng nước nghiêng thành.

⑦我们要开拓视野, 不要做井底之蛙。

译: Chúng ta phải mở rộng tầm nhìn, không nên ếch ngồi đáy giếng.

⑧从战场回来的战士都经过了九死一生的战斗。

译: Những chiến sĩ về từ chiến trường đều đã trải qua các cuộc chiến đấu thập tử nhất sinh.

⑨通过讲解这个例子, 希望同学们可以举一反三。

译: Thông qua giảng dạy câu ví dụ này, thầy mong muốn các em có thể học một biết mười.

⑩通过这种做法, 我们将达到一箭双雕的效果。

译: Thông qua cách làm này, chúng tôi sẽ có thể đạt được hiệu quả mũi tên hai đích.

纵观上述例子, “倾国倾城”的汉越音为“khuynh quốc khuynh thành”, “越化”之后变成了“nghiêng nước nghiêng thành”; 其具体的“越化”形式是, 用纯越词“nghiêng”和“nước”分别替代汉越词“khuynh”和“quốc”, 而“城”仍用其汉越词“thành”。“井底之蛙”的汉越音为“tình dể chi oa”, “越化”为“ếch ngồi đáy giếng”; 其具体的“越化”形式是, 在语法上将原语“井底之蛙”的偏正式结构改为越语的主谓式结构, 而后以“ếch”“đáy”“ngồi”和“giếng”分别代替“oa”“dể”“chi”

和“tinh”。“九死一生”的汉越音为“cửu tử nhất sinh”，“越化”为“thập tử nhất sinh”；其具体的“越化”形式是仅将“九”（cửu）换为“十”（thập），其他一仍其旧。“举一反三”的汉越音是“cử nhất phản tam”，“越化”为“học một biết mười”；其具体的“越化”方式是，分别以“học”“một”“biết”和“mười”替代“cử”“nhất”“phản”和“tam”。这使得成语的意义更加浅显易懂。“一箭双雕”的汉越音为“nhất tên song điêu”，“越化”为“mũi tên hai đích”；其具体的“越化”方式主要是以“đích”替代“diêu”，而“nhất tên”和“mũi tên”，“song”和“hai”在用词和意义上均为同义词罢了。

这类成语在越南成语中所占的比重较大，兹举一些例子如下：

祸不单行（họa vô đơn chí）、名存实亡（hữu danh vô thực）、得不偿失（lợi bất cập hại）、言外之意（ý ngoài lời nói）、唇亡齿寒（môi hở răng lạnh）、海底捞针（mò kim đáy biển）、投桃报李（ăn mận trả đào）、守株待兔（ôm cây đợi thỏ）、父传子业（cha truyền con nối）、近朱者赤，近黑者黑（gần mực thì đen, gần đèn thì sáng）、破镜重圆（gương vỡ lại lành）、酒囊饭袋（giáo áo túi cơm）、取长补短（lấy ngắn nuôi dài）、以毒攻毒（lấy độc trị độc）、走马观花（cuối ngựa xem hoa）、走南闯北（vào Nam ra Bắc）等。

除了上述中越两国成语可以用归化法进行翻译之外，很多中越两国的俗语也可以使用这一译法进行处理。例如：“râu ông nọ cắm cằm bà kia”（原意：用男性的胡须插到女性的下巴。归化法可译为：牛头不对马嘴或驴唇不对马嘴。）、“sống ngày nào hay ngày ấy”（原意：活一天好一天。归化法可译为：做一天和尚撞一天钟。）、“việc anh anh lo, việc tôi tôi làm”（原意：你的事自己操心，我的事我自己做。归化法可译为：井水不犯河水。）、“thuyền theo lái, gái theo chồng”（原意：船随舵妇随夫。归化法可译为：嫁鸡随鸡，嫁狗随狗。）等。

翻译这类成语一般容易犯的错误是，没有理解越南语借用汉语成语后的“越化”情况。因此既要熟悉中国成语，又要掌握它们被越南语借用和吸收后的本土化机制和规律就显得尤为重要。

三、类比译法

类比法本是自然科学研究的重要方法之一，常应用于数学、物理等学科的教学和科研活动。类比法也经常被用于人文社科领域，在外语学习、教学和翻译中更是屡见不鲜。所谓类比译法是指，在翻译活动中将原语国和目的语国类似的历史人物、事件、典故、俗语、成语等进行同类对照翻译，从而克服翻译中文化差异因素的限制，获得较好的翻译效果。1954年，日内瓦召开了和平解决朝鲜和印支半岛问题的国际会议。会议期间，我国政府代表团放电影《梁山伯与祝英台》招待与会各国外交官。因为是中文片，翻译人员特意用英文撰写剧情介绍给各国外交官，但效果均不理想。周恩来审阅时作了修改，仅用“中国的罗密欧与朱丽叶”一句话介绍剧情。罗密欧与朱丽叶的爱情故事为与会各国外交官，尤其是西方外交官所熟知。此类比译法虽简短，但却很好地帮助他们理解与欣赏这部电影，放映取得了很好的效果。

在汉越互译中处理某些具有各自文化特色，且一般翻译方法无法有效处理的成语时，运用类比翻译法却往往能获得意想不到的效果。例如：

①在谈判桌上我方已经做出了让步，但对方却得寸进尺。

译：Bên ta đã nhượng bộ trên bàn đàm phán, nhưng đối phương lại có thói đòi xôi.

⑫他毛遂自荐成为敢死队战士。

译: Anh ta xung phong nhận việc trở thành một chiến sĩ của đội cảm tử.

⑬取得这样的结果,不仅是水到渠成的事情,更是大家努力的结果。

译: Giành được kết quả như vậy, không những là một chuyện trăng đến rằm trăng tròn, mà còn là một thành quả với sự nỗ lực của mọi người.

⑭他在风烛残年中才完成这部伟大的著作的。

译: Ông ấy hoàn thành bộ tác phẩm vĩ đại này với tuổi tác gần đất xa trời.

通过上述例子可知,如果将“得寸进尺”这一成语按字面意思翻译成“được một tấc lại đòi thêm một thước”,则忠实了原意,可难以起到很好的表达效果。如果将其类比为“có thịt đòi xôi”,就会为越方解除因文化差异而产生的障碍。“毛遂自荐”是一个源于中国古代历史典故的成语。在翻译活动中不用类比译法的话,对于不了解这一典故的外国朋友而言,将难以理解其中含义。如果将其类比为“xung phong nhận việc”,则会达到较好的效果。“水到渠成”指事情顺其自然而成。如果直译此成语,将会形成跨文化理解的困难,但如果以“trăng đến rằm trăng tròn”(月到十五自然圆)进行类比翻译的话,人人都知道这指的是“顺其自然”的事情。同样,在最后一个例子中,以“gần đất xa trời”来类比翻译“风烛残年”是再恰当不过的了。因为“风烛残年”指人老迈得就像风中随时欲灭的蜡烛,而“gần đất xa trời”则指人离黄土埋没的时日越来越近。由此可见,通过类比译法往往可以让某些中越成语互译难题迎刃而解。

必须要指出的是,各种翻译方法之间没有严格意义上的界限,特别是在中越互译活动中,归化法和类比法之间的界限有时会显得有些模糊。但总体而言,归化译法一般用于中越同源的熟语,而类比译法更多运用于翻译中越两国有共性比较的人名、地名、典故、现象等。

四、注释译法

注释译法是指对于个别的专有名词、人名、地名在必要时可作适当注释,以帮助读者理解原意。此外,由于越南语中有非常完善的汉越音系统,因此当越汉互译活动中碰到古典诗句或经典箴言时,还可以先用汉越音读出,然后再进行注释解译,解译对译员的翻译水平有较高的要求。所谓解译就是用目的语的诗文格式去翻译原语的诗句。这种译法较显著的特点是,译文的字数尽量与原语一致,且原语诗句如有韵脚的话,译文的韵脚也应尽量保持这种押韵形式。由于解译对译员素质的要求很高,且口译受到时间的严格限制,所以一般较少运用于口译,而多用于书面翻译。注释译法一般多用于将中国熟语、典故或箴言等译为越南语。例如:

⑮这是一个鸿门宴,你最好不要赴宴。

译: Đây là bữa tiệc Hồng Môn, anh tốt nhất là không đi dự tiệc. (Hồng Môn nay thuộc tỉnh Thiểm Tây, Hạng Vũ bày mưu mở tiệc giết Lưu Bang, Lưu Bang nhờ Hạng Bá che chở đã trốn thoát. Về sau người ta dùng “bữa tiệc Hồng Môn” chỉ những người mở tiệc với mục đích xấu)

⑯知之之为知之,不知为不知是一种很好的学习态度。

译: Tri chi vi tri chi, bất tri vi bất tri là một thái độ học hỏi rất tốt. (ý nghĩa của “tri chi vi tri chi, bất tri vi bất tri” tức là biết thì nói là biết, không biết thì nói là không biết)

⑰虽然我们现在面对的困难无比艰巨,但只要我们发扬愚公移山的精神,就一定会取得胜利。

译: Tuy bây giờ chúng ta đang đối mặt với một khó khăn vô cùng gian nan, nhưng chỉ cần chúng ta phát huy tinh thần Ngu ông dời núi, thì chắc chắn sẽ giành được thắng lợi. (Ngu ông dời núi là một tích cổ, Ngu ông quyết tâm dời hai quả núi chặn trước cửa nhà đi mặc kệ thiên hạ cho là ngu xuẩn cực kỳ. Ông trời cảm phục quyết tâm của ông đã hóa phép giúp ông dời hai quả núi.)

⑱小的有眼不识泰山,请您原谅!

译: Con có mắt không thấy Thái sơn, xin ngài tha thứ cho! (Người cổ Trung Quốc coi Thái sơn là biểu tượng của ngọn núi cao nhất, dùng nó ví cho những người đáng tôn trọng hoặc vật quý báu.)

注释译法还经常用于汉语诗歌翻译。将汉语诗歌翻译成越南语时,不少译员先将汉语诗歌译为汉越音,然后在以越南现代文法进行注释或解释性翻译。越南学界整理翻译古代汉语诗文和胡志明主席的汉文诗文集《狱中日记》,就采用了这种方法。他们先将汉文诗转译为汉越音,然后再以今日越南语将其解译或注释翻译译出。例如:

例一:

原诗:

新出狱,学登山

胡志明

云拥重山山拥云,江心如镜净无尘。

徘徊独步西峰岭,遥望南天忆故人。

汉越音译:

Tân Xuất Ngục, Học Đăng Sơn

Hồ Chí Minh

Vân ủng trùng sơn, sơn ủng vân, Giang tâm như kính tịnh vô trần.

Bồi hồi độc bộ Tây Phong lĩnh, Dao vọng Nam thiên ức cố nhân.

越南语解译:

Mới Ra Tù, Tập Leo Núi

Hồ Chí Minh

Mây ôm dãy núi, núi ôm mây,

Lòng sông như gương, không chút bụi;

Một mình bồi hồi dạo bước trên đỉnh núi Tây Phong,

Trông về phía trời Nam xa nhớ bạn cũ.

越南语注释翻译:

Mới Ra Tù, Tập Leo Núi

Hồ Chí Minh

Núi áp ôm mây, mây áp núi, Lòng sông gương sáng, bụi không mờ;

Bồi hồi dạo bước Tây Phong lĩnh, Trông lại trời Nam, nhớ bạn xưa.

例二:

原诗:

答北人问安南风俗

胡季犛

欲问安南事, 安南风俗淳。
衣冠唐制度, 礼乐汉君臣。
玉瓮开新酒, 金刀斫细鳞。
年年二三月, 桃李一般春。

汉越音译:

Đáp Bắc Nhân Vấn An Nam Phong Tục

Hồ Quý Ly

Dục vấn An Nam sự, An Nam phong tục thuần.
Y quan Đường chế độ, Lễ nhạc Hán quân thần.
Ngọc ủng khai tân tửu, Kim đao chước tế lân.
Niên niên nhị tam nguyệt, Đào lý nhất ban xuân.

越南语解译:

Trả Lời Người Phương Bắc Hỏi Về Phong Tục Nước An Nam

Hồ Quý Ly

An Nam muốn hỏi rõ? Phong tục vốn thuần lương.
Lễ nhạc như tiền Hán, Y quan giống Thịnh Đường.
Dao vàng cá nhỏ vậy, Bình ngọc rượu lừng hương.
Mỗi độ mùa xuân tới, Mận đào nở chập vườn.

越南语注释翻译:

Trả Lời Người Phương Bắc Hỏi Về Phong Tục Nước An Nam

Hồ Quý Ly

Muốn hỏi về chuyện nước An Nam ư? Nước An Nam phong tục thuần hậu.
Áo mũ không khác chế độ nhà Đường, Lễ nhạc tương tự vua quan nhà Hán.
Bình ngọc rót rượu mới cất ngát thơm, Dao vàng mổ cá ngon nhỏ vậy.
Hàng năm cứ độ tháng hai tháng ba, Đào mận đều cùng xuân như nhau cả.

例三:

原诗:

静夜思

李白

床前明月光, 疑是地上霜。
举头望明月, 低头思故乡。

汉越音译:

Tĩnh Dạ Tư

Lý Bạch

Sàng tiền minh nguyệt quang, nghi thị địa thượng sương.

Cử đầu vọng minh nguyệt, đề đầu tư cố hương.

越南语注释翻译:

Tĩnh Dạ Tư

Lý Bạch

Đầu tường trắng sáng soi, Ngõ là sương trên mặt đất.

Ngẩng đầu nhìn vầng trăng sáng, Cúi đầu lại thấy nhớ quê nhà.

总而言之, 注释译法适合于在跨文化翻译中使用, 目的在于消除文化差异所形成的理解障碍。它对译员提出了很高的要求。这主要体现在: 第一, 译员必须要有很高的文化素养、文史哲兼通、熟知原语国和目的语国的历史文化和文学等。第二, 口译中碰到这类文化词语或诗句时, 要求在极短的时间内进行处理和翻译, 因此要求译员有良好的即时反应力和准确翻译诗句的语言表达能力。汉语和越语的密切关系, 为译员翻译汉语诗句提供了天然的便利条件。在口译实践中, 碰到翻译汉语诗句时, 一般都可以先将其汉越音译之后再运用注释译法进行具有辅助性质的注释和说明。解译的标准比较高, 往往难以运用于具有即时性质的口译活动中, 但对于那些广为人知的经典诗句, 如译员能对其进行正确的解译, 则会收到很好的效果。

第二节 中越菜肴名称及其翻译

参加翻译活动, 特别是口译活动的译员往往要随同领导或上司参加各种宴请。在宴请的场合中, 有些场合译员需要为他们翻译各种菜肴的名称。此外, 有时领导或上司出于了解异国他乡的饮食文化, 在考察、参观或访问期间也会向译员询问对象国的菜肴名称。因此, 作为口译者熟悉并掌握本国和语言对象国常见的菜肴名称是必要的。口译活动中对中外菜肴名称的翻译, 让大家了解和熟知彼此的饮食文化, 也是中外文化交流的重要内容之一。中越菜肴名称的口译, 能让参加会议或活动的中越双方人员相互了解两国饮食文化的异同。口译人员对一些美味菜肴形象生动的翻译, 有时会给对方留下异常深刻的印象, 甚至能激发中外人员探询彼此饮食文化问题的热情。这不仅有利于营造轻松和谐的氛围, 而且也有利于推动会谈的顺利进行和取得预期的成果。因此, 中越菜肴名称及其翻译是中越口译互动中值得重视的问题之一。

由于中越两国的饮食文化极为丰富, 菜肴种类和数量数不胜数, 在此部分中仅简单介绍一些常见的中越菜肴名称及其翻译方法。

一、中国菜肴名称及其译法

每个民族的菜肴大多有其悠久的发展历史,并包含该民族的文化特点与内涵。中国自古是一个餐饮文化大国。长期以来由于地理环境、气候物产、文化传统以及民族习俗等因素的影响,某一地区形成有一定亲缘承袭关系、菜肴风味相近、知名度较高,并为部分群众喜爱的地方风味著名流派,称为菜系。其中,粤菜、川菜、鲁菜、苏菜、浙菜、闽菜、湘菜、徽菜号称中国“八大菜系”。

中国饮食文化隶属中国文化的有机组成部分,历史悠久,博大精深。其中,特色菜肴作为中国饮食文化的重要组成部分,尤其体现了中国文化的鲜明特点。然而在实践中,中国特色菜肴名称的越南语翻译仍有待规范和探讨。这一章节将对这一问题进行探讨,主张灵活恰当地运用音译、直译和意译法对中国特色菜肴进行越译。

1. 中国菜肴越译的基本要求

中国菜肴的名称出神入化、雅俗共赏,有着深刻的文化内涵。其命名不仅体现了菜肴的食材、特征、烹饪方法和饮食功能,而且很多时候还蕴含了历史典故、神话传说、名人食趣、菜肴形象等方面的信息,折射出了丰富的文化因素。如“满汉全席”“全家福”“将军过桥”“狮子头”“叫花鸡”“龙凤呈祥”“鸿门宴”“东坡肉”。因此,在翻译过程当中一定要对上述因素给予充分的考虑。

与一般文章的翻译和口译相比,菜名的口译是一个非常麻烦且棘手的问题。因为正如其他章节所述,口译具有即时性,口译者在翻译过程中不仅不能借助于字典辞书和他人的帮助,而且口译者对某些菜肴的名称可能也是闻所未闻。这无形中加大了口译的难度。作为口译者,虽然可以让外国人知道大体意思,但很难把一道菜的精华完全呈现出来。日常生活中,很多饭店望文生义,将中文菜名直译成相对应的外文。例如,将“四喜丸子”译成“四个快乐的小肉球”;“麻婆豆腐”被译成“脸上长斑的女人”;江南名菜“醉蟹”则被翻译成“喝醉了的螃蟹”……这样的译法非但外国人无法理解,且会贻笑大方。因此,菜名的翻译应尽量忠实准确,用语简洁,表现出菜品的原料、辅料、调料、烹调方法,才能够让外国客人在第一时间理解译文,了解中国菜肴,同时了解菜肴背后所蕴含的丰富的文化因素,更深入地了解中国。

就中国菜肴而言,我们应该怎样进行越语口译呢?笔者认为,既要体现当代菜肴的特点,又要保持中国传统饮食的文化色彩。在口译过程中一定要充分认识到中越方文化的相同之处及其差异,一方面要保持中国的饮食特色,另一方面也要考虑到越南人的用词习惯。

2. 中国特色餐饮越译的基本方法

中越在历史语言文化上的紧密联系使得两国在不少饮食习惯和菜肴名称方面有着相似或相同的地方。越南有些饮食习惯和菜肴名称与中国南方,尤其是两广和云南省的饮食习惯及菜肴有着很大的趋同性。有些越南菜肴是受到中国饮食文化的影响而产生的。这些越南菜肴名称源于汉语,因此碰到这些越南菜名时,可用越南人惯用的汉越音将其译出。例如:

“包子”越译为**bánh bao**。

“饺子”则有两种译法,一为传统汉越音“**bánh chèo**”;二为粤方言音“**sùi cảo**”。

“云吞/云吞面”越译为“**vằn thân/mì vằn thân**”。

“八宝粥”越译为“chè bát bảo”。

“扣肉”越译为“khẩu nhục”。

“香肠/腊肠”越译为“lạp xưởng”。

“叉烧”越译为“xá xiu”。

.....

通过上述菜肴名称及其越译可以看出,中国的饮食文化对越南有一定的影响。这些菜肴被传到越南之后,其名称要么以汉越音保留其名称,要么进行一定的本土化之后,形成新的带有越南本土特色的名称,但仍然明显地体现了汉越音的特点。例如,“扣肉”的越译“khẩu nhục”保持了汉越音的原貌;“包子”的越译“bánh bao”,“八宝粥”的越译“chè bát bảo”,“饺子”的越译“bánh chèo”,则体现了汉语和越语相结合的特点。值得注意的是,“叉烧”的越译“xá xiu”;“腊肠”的越译“lạp xưởng”;“饺子”的另一个越译“sùi cảo”;“云吞”的越译“vằn thắn”等均来自粤方言。这也从侧面反映了两广饮食文化对越南的影响。

除了上述中越两国有关联系渊源的菜肴之外,大多数中国的菜肴均无法直接用汉越音译出,而更多的是借助意译加注释的翻译方式进行口译。意译加注释法是向外国友人介绍中国饮食文化的重要翻译方法,口译中国菜肴名称更是如此。意译加注释法翻译菜肴名称时,一般先音译该菜肴,然后再进行意译和注释。这种译法具有较强的优势。这主要体现于以下几点:

第一,好的音译能使外国友人能感性地了解该菜肴的中文名称读音,有利于他们记住该菜肴的名字。生动形象而节奏感强的音译,往往让人印象深刻。这一方面,并不缺乏形象的例子。例如:“汤锅”是云南等地历史悠久的一道地方传统特色名菜,也兼有“屠宰场”之意。据广西民族大学范宏贵教授在越南田野调查中发现,越南北部有些地方民间还有一种叫做“tháng cúa”的菜肴。范教授认为,“tháng cúa”便是从云南传入越南的“汤锅”的音译菜肴名称。有的《汉越词典》亦收有“汤锅”词条,但仅释义为“lò sát sinh”(屠宰场),缺失了菜肴名称的义项。

第二,意译加注释能使外国友人对菜肴的食材及其文化内涵有更多的了解,从而达到文化交流的目的。例如,“满汉全席”是清朝时期宫廷盛宴,既有宫廷菜肴之特色,又有地方风味之精华,突出满族与汉族菜肴特殊风味。不同的译员对这一菜肴名称或许有不同的译法,但可以肯定的是,如果外国人缺乏中国文化背景,那么不管怎么译均难以达到满意的效果。因此,行之有效的译法是,先将“满汉全席”音译为“Mãn Hán toàn tiệc”,然后可对其进行简单意译和注释。如下:

Mãn Hán toàn tiệc là loại tiệc Cung đình long trọng ở thời Nhà Thanh Trung Quốc. Bữa tiệc vừa đậm đà đặc sắc của những món ăn Cung đình, vừa đậm đà tinh hóa ẩm thực của các địa phương. Nó thể hiện một cách nổi bật về đặc điểm và phong vị nấu nướng của dân tộc Mãn và dân tộc Hán. Buổi tiệc phải ăn 3 ngày liền, ít nhất gồm 108 món ăn, trong đó có 54 món ăn miền Nam và 54 món ăn miền Bắc. Người ta đánh giá rằng, Mãn Hán toàn tiệc là trình độ cao nhất của nền văn hóa ẩm thực của Trung Hoa.

由于“满汉全席”这种盛宴所包含的食材、菜肴名目繁多,文化蕴意极其丰富,因此不进行意译加注释是无法翻译的。然而,即便是选择意译加注释的译法,也难以完全展示这种盛宴的全部菜肴名称,更遑论完全传递其中的文化内涵了。

二、越南菜肴名称及其汉译

越南饮食作为越南传统文化的重要组成部分,在长期发展、演变和积累的过程中已形成了自己的民族风格和特征。越南菜肴爱酸、辣、甜,主要偏酸辣,吃起来特别开胃。越南菜最重要的秘诀之一是鱼露蘸料。鱼露,用纯天然的方式长时间来腌制,集中鱼的鲜美精华,具有较高的营养价值。鱼露一般呈金黄色,蘸上食物后送入口时,有种说不出的鲜美。越南几乎所有的菜肴均可用鱼露做蘸料,以增添菜肴的清新风味。

越南饮食文化具有一定的科学性,烹调注重清爽、原味,只放少许香料,以蒸煮、烧烤、熬闷、凉拌为主,热油锅爆炒者较少。即使是一些被认为较“上火”的油炸或烧烤菜肴,也多会配上新鲜生菜、薄荷叶、小黄瓜等可生吃的菜一同食用,以达到“去油下火”和“阴阳平衡”的功效。与中国各具特色、泾渭分明的八大菜系相比,越南的菜系分别并不明显。但如果以地域划分,越南菜系可分为北部、中部和南部三大菜系。越南北部是越南文化的主要发源地,很多著名的菜肴都源于北部。越南北部的菜肴更传统并在对调料和原料的选择上更严格。越南南部菜肴,除了本土特色之外,在历史上还受到中国南方移民、法国殖民者和美国的影响。越南中部的饮食与南部和北部相比差异明显,使用配菜更多,也更具辣味。此外,越南国内的少数民族众多,他们也有各自不同的饮食文化和风格。

总体而言,越南饮食文化隶属越南民族文化的有机组成部分。其中,特色菜肴作为越南饮食文化的重要组成部分,既体现了其民族文化的鲜明特点,也体现了多种文化融合的因素。与中国菜肴的译法一样,我们主张灵活恰当地运用音译、直译和意译法对越南特设菜肴进行汉译。

1. 越南菜肴名称汉译的基本要求

与中国菜肴所蕴含博大精深中国文化相比,越南菜肴的历史文化底蕴相对薄弱。越南菜肴名称一般能直接体现菜肴的食材、制作方法和口感等细节方面的信息。正因如此,只要知道越南菜肴的上述信息,口译越南菜肴名称就会相对简单明了。口译越南菜肴时,能让人知道其食材、制作方法和口感等信息,就达到了汉译的基本要求。

2. 越南常见菜肴名称的汉译

越南是一个具有浓郁饮食文化特色的国家。越南菜肴种类繁多,注重原滋原味,口味相对清淡偏酸辣。越南菜肴名称一般缺少像中国菜肴名称那样文绉绉的名字。因此,口译越南菜肴名称时,大多采用直译方法。下面就列举一些越南常见菜肴名称及其汉译作介绍和探讨。

“phở gà”汉译为“鸡肉粉”。

“phở bò”汉译为“牛肉粉”。

“bún riêu cua”汉译为“蟹汤粉”。

“bún cá”汉译为“鱼肉粉”。

“bún chả”汉译为“炙(烤)肉粉”。

“nộm”汉译为“凉拌菜”。

“rau muống luộc”汉译为“烫空心菜”。

“nem rán”汉译为“炸春卷”。

“thịt bò bảy món”汉译为“全牛宴(牛七味)”。

“rau xào thập cẩm”汉译为“炒什锦蔬菜”。

“chân giò ninh măng”汉译为“猪蹄炖竹笋”。

“heo sữa quay”汉译为“烤乳猪”。

“lẩu hải sản”汉译为“海鲜火锅”。

“bánh cuốn”汉译为“卷筒粉”(或肠粉)。

“bánh chưng”汉译为“粽子”。

由上述列举的越南菜肴名称可以看出,越南饮食文化既与中国饮食文化有相似之处,又有其自身的民族特色。较之于中国饮食文化体现出厚重的人文气息,越南饮食文化更加倾向于体现食材的自然特点和人们对它的烹饪方法。正因如此,口译越南菜肴名称时,使用直译法一般能达到较好的效果。但值得注意的是,有些越南菜肴名称用直译法口译成汉语之后,还必须适当地加以注释和说明,否则中国人或因饮食观念的差别而不敢品尝,或品尝之后会无法适应菜肴中的调料。比如,我们将“trứng vịt lộn”口译为“毛鸭蛋”的同时,应解释“毛鸭蛋”即还未发育完全的胚胎,老一些的毛鸭蛋鸭嘴、脚爪都已显雏形。如此一来,缺少越南饮食文化背景的中国人便知道其中的详细信息,从而决定是否敢于品尝这道菜肴。笔者曾亲眼见过一些首次前往越南的中国游客听到越方导游介绍“毛鸭蛋”是越南的特产时,便迫不及待地要品尝,但当他们敲开蛋壳看到里面的胚胎雏形后,脸色马上变青,甚至出现呕吐的反应。“tiết canh”口译为“血羹”,但必须向中方人员说明它是动物生血做成的一道越南菜肴,否则当一碗血羹端上来放在中国客人面前时,那种心理冲击力可想而知。此外,不少中国人也无法适应越南虾酱的味道。因此,越南菜肴是否用虾酱烹制,或宴席上的虾酱蘸料都应当要加以注释和说明。总而言之,对于那些具有强烈味觉或视觉冲击效果的菜肴及其蘸料,在直译其菜肴名称时,应加以注释和说明,以免在宴席上引起中越双方人员的尴尬,影响交流的气氛。

第三节 中越人名的翻译

中越两国特殊的历史文化关系,使得越南几乎完全接受了中国传统百家姓氏和汉字取名的方式。在使用拉丁国语字作为国家通用文字之前的很长历史时期里,汉字和字喃在越南同时存在,各司其职。其中,字喃多用于诗文创作、相约地契,以及记录本土地名和物名等方面,属于民间土俗文字;汉字是越南的正式通用文字,用于朝廷文书、科举、正史修撰和人名等方面。1945年,越南取得“八月革命”胜利之后,官方宣布以拉丁国语字替代汉字成为国家正式通用文字。此后,越南人的名字改用国语字书写。虽然名字的文字载体改变了,但是越南人的取名方式及其寓意既体现了越南传统的文化色彩,又体现了中越两国千丝万缕的历史语言文化的内在联系。

中越人名的文化心理、取名方式的趋同性,为两国人名的互译提供了不少便利条件。但也应该客观看,除了趋同性之外,不少中越两国的姓氏人名也存在一定的差异。总体而言,汉越语是越南姓氏人名的主要语言载体,而汉越语与现代汉语普通话基本是一一对应的。正因如此,很

多时候将越南人名口译为现代汉语普通话,其实是寻找与汉越语对应的现代汉语。反之,将现代汉语普通话的姓氏人名口译为越南语亦然。

一、中国人名的越译

前文已提及,中国语言文化对越南影响的鲜明体现之一是,几乎所有的汉字和现代汉语普通话都有一一对应的汉越语读音,且中越两国姓氏人名的结构和形式大体趋同。因此,将中国人名口译为越南语时,译员用汉越语将其译出即可。例如:

“孔子”越译为“Khổng Tử”。

“司马迁”越译为“Tư Mã Thiên”。

“李白”越译为“Lý Bạch”。

“曹操”越译为“Tào Tháo”。

“刘备”越译为“Lưu Bị”。

“毛泽东”越译为“Mao Trạch Đông”。

“周恩来”越译为“Châu Ân Lai”。

“习近平”越译为“Tập Cận Bình”。

……

总体而言,将中国人名口译成越南语时,要使用正确的汉越语。这是为何呢?因为越南人对不少汉字有文白两种读音。据中国著名语言学家王力先生的研究,越南语中的汉越语包括古汉越语、汉越语和汉语越化读音等几个历史层次。其中,有的成为书面语言读音,而有的则成为口头语言读音。例如,“介”字在古汉越语中读“cải”,在汉越语中则读“giới”。在现代越南语中,“cải”为白话,而“giới”则为文言。因此,“汤一介”这一人名应口译为“Thang Nhất Giới”,而非“Thang Nhất Cải”;“蒋介石”也需口译为“Trưởng Giới Thạch”,而非“Trưởng Cải Thạch”。又如,作为姓氏的“黄”字,在汉越语中也有两种读音,第一种读音为“Hoàng”,第二种读音为“Huỳnh”。其中,作为姓氏时,“Hoàng”最为常用,而“Huỳnh”则多用于越南南方。由此可见,将汉字人名口译成越南语时,不仅要求译员具备扎实的语言功底,而且还要求译员对汉越词的历史层次问题有较为深刻的理解和认识。

至于中国各少数民族人名的越语口译问题比较复杂,且并无公认的规律可供参考和遵循。因此,这里对这一问题略而不谈。

二、越南人名的汉译

由上可知,现代越南人的名字是用拉丁国语字书写的。越南人的姓名与中国汉族人的名字结构及特点大体相同,大体为三个字的名字结构,有些女性的名字结构则为四个字。姓名的第一个字为姓,中间为垫字,最后一个字为名。在古代,越南男性名字中的垫字一般用“文”字,如领导越南西起义的阮氏三兄弟中,“阮文惠”也叫“阮惠”,“阮文侶”也叫“阮侶”,“阮文岳”也叫“阮岳”。但在现代越南社会中,“文”已经鲜被视为垫字了。越南女性名字中的垫字“氏”还用的较多。例如:Vũ Thị Phương Hoa(武氏芳华)、Lê Thị Thanh Thảo(黎氏青草)、Trịnh Thị Ngọc Lan

(郑氏玉兰)等。纵观现代越南人名可看出,绝大多数越南人以汉越音取名。其总体的特点是,男性名字注重刚毅,多用“俊、勇、雄、杰、明”等字眼;女性的名字则偏向自然柔美,以“水、秋、芳、草、莲、霞、红”等。因此当翻译越南人名时,一般将汉越音国语字人名转换为汉字名即可。例如:Nguyễn Phúc Ánh(阮福映)、Hồ Chí Minh(胡志明)、Võ Nguyên Giáp(武元甲)、Nguyễn Thị Bình(阮氏萍)、Nguyễn Phú Trọng(阮富仲)等。

但也有些例外的情况,有些越南人名,尤其是最后一个字非汉越音,而是本土纯越南语。例如:Võ Thị Sáu、Nguyễn Văn Trỗi、Trần Trí Dõi、Nguyễn Thị Thơm等。其中,“Sáu”意为“六”,“Trỗi”意为“崛起”,“Dõi”意为“后裔”,“Thơm”意为“香”,“Mười”意为“十”。面对这种情况,翻译时可根据实际需要选择意译、音译,抑或音义结合的译法。例如,前人将“Võ Thị Sáu”译为“武氏六”,“Nguyễn Văn Trỗi”译为“阮文追”;而“Nguyễn Thị Thơm”可译为“阮氏香”。汉越语言文化的相通,以及文化心理的相似性,使得人们在进行汉越互译时对名字的翻译到底要用音译,还是意译,抑或是音义结合,必须持谨慎的态度。比如,越南前总书记Đỗ Mười这一名字的汉译为“杜梅”,而非“杜十”。如果参照前人将“Võ Thị Sáu”译为“武氏六”的直译法,将“Đỗ Mười”译为“杜十”的话,将显得俗不可耐。同样的道理,“Trần Trí Dõi”可用音义结合法译为“陈智睿”;“Trần Việt Hôn”也可用同样的方法译为“陈曰恒”。

此外,由于越南语在借用汉语词源后往往会出现本土化的现象,即一个汉语有两种读音,其中一种是汉越语,而另一种则是该词的越化读音。语言上的这一变化也使得译员在翻译越南人名时碰到不少困难。例如,姓氏“黄”字的汉越语是“Hoàng”,“Hoàng Văn Hoan”汉译为“黄文欢”;但在越南语中“Huỳnh”也指姓“黄”。又如,“红”字的汉越语是“hồng”,但“hường”也指“红”。由此可见,译员必须掌握坚实的汉越语知识才能在口译活动中灵活解决诸如此类的问题。

第四节 中越职衔称谓的翻译

职衔是人的职位和头衔的总称,包括职位、职务、官衔、军衔等。顾名思义,职衔称谓即指职位、职务、官衔和军衔的名称。在外事活动中,职衔称谓的口译是译员必须面对的一道难题。职衔称谓体现了一个人的职位、职务、官衔、军衔等方面的信息,也体现了一个人的资历与地位。正因为如此,职衔称谓口译如果出现错误,不但是对相关人员的缺乏尊重,而且还可能因此产生一些不良的后果。职衔称谓的翻译准确与否,与口译员对相关人员的身份及其职衔称谓的理解是否准确息息相关。

越南与中国职衔称谓有很多相同或相似之处,有些越南职衔称谓还保留了中越两国古代职衔称谓的名称。这使得口译者在翻译中越两国对应的职衔称谓时,省掉了不少麻烦。但我们也应该客观地看到,越南有的职衔称谓与对应的汉语职衔称谓存在一定程度的差别。这要求口译者必须熟练掌握中越两国职衔称谓的互译方法及技巧。

一、中越职衔称谓的对应翻译

由于中越两国密切的历史语言文化关系,且两国都是在共产党领导下的社会主义国家。因此,中越两国有不少职衔称谓完全相同或相似,而且两者体现在语言表述上有迹可循。在这种情况下,可以将这些职衔称谓进行对应翻译。所谓对应翻译又可以分为大致对应和类似对应两种情况。大致对应的职衔称谓指,中越两国不仅都设有同一职衔,且其称谓也大致相同或相似。例如:

“总书记”译为“tổng bí thư”。

“主席”译为“chủ tịch”。

“总理/首相”译为“thủ tướng”。

“部长”译为“bộ trưởng”。

“局长”译为“cục trưởng”。

“校长”译为“hiệu trưởng”。

“主任”译为“chủ nhiệm”。

“总裁”译为“chủ tịch hội đồng quản trị”。

“发言人”译为“người phát ngôn”。

“quân đoàn”的字面意思是“军团”,译为“军”。

“sư đoàn”译为“师”。

“lữ/lữ đoàn”译为“旅”。

“trung đoàn”译为“团”。

“thư ký”译为“秘书”。

“tướng quân”译为“将军”。

“đại tướng”译为“大将”。

……

虽然诸如上述中越两国职衔称谓基本相同或相似,但汉越互译时仍需以实际情况进行斟酌。汉语“主席”一般口译为“chủ tịch”,但越南语的“chủ tịch”有时可口译为“主席”,有时则需口译为其他相应的汉语职衔。例如:“chủ tịch Mao Trạch Đông”即“毛泽东主席”,“chủ tịch Hồ Chí Minh”即“胡志明主席”,然而在诸如“chủ tịch thành phố Hà Nội”“chủ tịch tỉnh Hải Dương”等结构中,虽然“chủ tịch”的字面意思是“主席”,但这两个词组须分别译为“河内市长”和“海阳省长”,而非“河内市主席”和“海阳省主席”。当然,在现代越南语中,汉越语“thị trường”也有“市长”之意。总之,在汉越口译时,必须时刻注意中越两国职衔称谓的异同问题,才能尽量避免出现错译现象。

二、中越职衔称谓的归类翻译

所谓中越职衔称谓的归类翻译,指的是中越两国都设有同一职衔,但两者在称谓上差距巨大,难以按字面意思进行理解和翻译,必须将其归类到同一领域的相应职衔,然后译出。

例如:

“省长”译为“chủ tịch tỉnh”。

“(党务系统)部长”译为“trưởng ban”。

“县长”译为“chủ tịch huyện”。

“厅长”译为“giám đốc sở”。

“(办公厅)主任”译为“chánh văn phòng”。

“(中心)主任”译为“giám đốc trung tâm”。

“chuyên viên hàm vụ trưởng”译为“巡视员”。

“chuyên viên hàm trưởng phòng”译为“调研员”。

.....

值得注意的是,除了部分能完全对应互译的职衔称谓之外,中越两国更多的职衔称谓存在一定的差异。如果口译员在翻译活动过程中过于想当然的话,就容易掉入错误的陷阱。例如,越南语中“chủ tịch”是汉语“主席”的汉越词,“chủ tịch nước”这一词组必须翻译为“国家主席”;“chủ tịch tỉnh”这一词组翻译成现代汉语则为“省长”,而非“省主席”。“主任”在现代汉语中并未体现任何级别,但若将其翻译成越南语,则须弄清楚它是指哪个级别的主任,否则容易弄错。中国有些完全相同的职衔称谓,归类翻译到越南语之后却大相径庭。比如:中国最高人民检察院和最高人民法院的领导人均称为“院长”,但在越南语中,两者的区别泾渭分明,“最高人民检察院院长”的越南语称谓是“Viện trưởng Viện Kiểm sát Nhân dân tối cao”,而“最高人民法院院长”的越南语称谓则为“Chánh án Tòa án Nhân dân tối cao”。由此可见,在中越口译活动中,是否能将两国职衔称谓进行正确的归类翻译,关键在于口译员对这一问题的熟悉程度和辨识能力。这种能力是经过长期学习、了解、使用和归纳才能练就的。

思考与探讨

1. 你觉得文化因素在口译中的地位和作用如何?
2. 在口译活动中,如果你碰到较陌生的文化词语时该怎么处理?
3. 请你谈谈如何加强学习,以便更好地处理口译活动中的文化词汇问题。

第十章 口译者应具备的基本素质

口译活动是一项特殊的工作,事关外交、政治、经济、文化、商贸等诸多领域的跨文化交流。这种对外性极强的活动,对口译者提出了更高的从业素质要求。进入21世纪,全球化、区域一体化的趋势日益明显,在信息化、现代交通和通讯工具的帮助下,各地区各民族间的政治、经济、文化等交流日益频繁。在跨文化交流中起着非常重要桥梁作用的口译工作也越来越受人们所关注和重视。口译活动大多涉及对外交流,要求口译者在工作中必须持有坚定的政治立场。口译活动的特殊性还决定了一名优秀的口译者必须具备一定的素质,这不仅包括过硬而扎实的双语功底,还包括译员本身的素质,如礼宾常识、心理素质、应变能力、职业道德等。

一、坚定的政治立场

合格的口译者不但要有扎实的专业知识,而且必须具备坚定的政治立场。口译活动大多涉及外事交往。在涉外工作中,口译者的工作和表现在一定程度上代表了国家的形象、民族的风貌,以及国家或集团的利益。正因如此,在对外交往中,口译者应对工作怀有强烈的责任感和自豪感;在对外交往中,口译者要忠于祖国,坚决正确执行党和国家的方针政策,时刻牢记并严格遵守外事纪律和涉外人员守则,严守国家机密,保证做到忠于职守,洁身自律,不谋私利,绝不做任何有损国家利益的事。参加外交口译者,需要不断进行政治理论学习,熟悉掌握我国政府有关重大问题,尤其是重大国际问题的立场和宣传口径,保持政策敏感,准确传递信息,坚决维护国家利益。

二、扎实的双语功底

扎实的双语功底是对口译者最基本的专业要求。无论是口译还是笔译,其目的均是用某种语言将另一种语言尽量准确无误地表达出来。翻译是一个由理解到表达的过程,准确理解原语是准确翻译的重要前提。只有准确地理解和把握原语,才有可能将其正确地翻译出来。口译活动中,交流双方的谈话具有即时性和不可预测性,译者不可能像笔译一样对谈话的内容进行反复推敲和讨论。正因如此,口译者必须具备较高的母语水平和外语水平,否则难以胜任口译工作,更遑论准确无误地进行翻译了。

总体而言,要想获得扎实的双语功底,必须熟悉母语国和对象国的语言与文化。这是因为语言首先是人类思维的一种符号,其次才是一种交流工具。语言具有社会性,是文化的主要物质载体之一。不同民族特定的社会文化背景、民族思维方式、风俗习惯、价值观念和行为模式体现出独特的语言风格。对翻译问题具有一定研究的人都知道,翻译不仅是语言之间的转换,更是文化之间的转化与交流。笔译如此,口译亦莫能例外。具体就汉越口译而言,整个活动的过程就是中国语言文化与越南语言文化之间的转化和交流过程。在这一过程中,中越两国语言及文化的差异体现在文法修辞手法和表现方式等诸多方面。扎实的双语功底,源于长期刻苦的学习和训练,以及每次口译活动后的经验归纳与总结。具体而言,有以下几个方面需要注意。

1. 熟练掌握汉越主要句式结构的使用

总的来说,汉语和越语的句式结构比较相似,一般均为主语+谓语+宾语结构,但也有各自的显著特点。外事活动中,如果中文发言者的讲话涉及工整的对偶句式、排比句式、高度概括的观点时,往往会对口译者造成很大的压力。例如:

春秋战国,诸子百家,深邃如江海,滋养华夏,有孔子老庄,恰似江河万古流。

这段话前后对仗工整,不但读起来朗朗上口,文采飞扬,而且也体现了发言者对中国古代思想文化的概括性认识。虽然越南语中有众多的汉越词,为翻译提供了很大的便利。但在实际口译过程中,碰到类似的句式时,口译者一般难以做到既保证译语内容的完整性,又兼顾译语句式与原文句式的完全对应。此外,口译的即时性也限制了翻译人员推敲揣摩的过程。因此,遇到类似的情况时,较常用的翻译方法是采用主语+谓语+宾语句式结构进行翻译,尽量保持语义的完整性,而在一定程度上可以放宽格式对应整齐的要求。据此,上述例句可译为:

Những lý thuyết của chư tử bách gia gồm Khổng Tử, Lão Tử và Trang Tử v.v. ở thời Xuân Thu và Chiến Quốc không những thâm thúy như biển cả sông lớn, mà còn đã tưới nhuần nền văn hóa Trung Hoa như một dòng sông muôn năm không bao giờ dừng lại.

2. 熟练掌握汉越表达语序的区别

学习和研究越南语的人都知道,越南语与汉语在语法上有很多相同或相似之处,但也不乏相异之处。其中,定语后置是越南语与汉语在语法上的重要区别。有时候,越南语句子中的时间状语经常置于句尾或分句之后。因此,口译时一定要能熟练地掌握和处理汉越表达语序问题。例如:

Bản Tuyên ngôn Nhân quyền và Dân quyền của Cách mạng Pháp năm 1791 cũng nói: Người ta sinh ra tự do và bình đẳng về quyền lợi; và phải luôn luôn được tự do và bình đẳng về quyền lợi.

这是1945年胡志明在河内巴亭广场宣读《独立宣言》中的一句话,从中可看出“Cách mạng Pháp năm 1791”是“bản Tuyên ngôn Nhân quyền và Dân quyền”的定语,且时间状语“năm 1791”也被置于作为主语的分句之后。在翻译类似句子时,一定要进行合理调整,使得译文符合中文的表述习惯。因此,这句话可译为:

1791年,法国革命的《人权宣言》中也曾说:上天赋予人类自由和平等的权利,而且人类应该时时享有自由和平等的权利。

3. 熟练掌握和准确运用汉越语

汉越语(Từ Hán Việt)又称“汉越词”,是指在越南语里的汉语借词,以及由此引申而来的汉根词和汉源词的统称。朝鲜语、日语也有大量类似的词汇。汉越语在越南语词汇中所占的比例很高。法国汉学家马伯乐认为越南语中的汉语借词约占越南语词汇的60%;越南学者黄文行则认为汉越词大约占越南语词汇的60%,在政治、经济、法律等领域甚至高达70%~80%;还有一些越南学者认为越南语中的汉越语所占比例高达82%;我国著名越南史学家戴可来先生也认为,现代越南语中,汉越语即汉语借词占80%,至少也有65%。越南语中这么多的汉越语既为汉越互译带来非常便利的条件,同时也会使译员容易犯主观意愿上的错误。这是因为越南语中的很多汉越语在词义上发生了改变。越南语中绝大多数汉越语与其汉源词或与其相对应的现代汉语,在词义上基本完全一样。但也应该客观地看到汉越词汇也与其相对应的现代汉语词存在差异。所以说,越南语词汇的这一特点在给汉越口译者提供巨大的便利条件的同时,也留下了易犯错的陷阱。

容易弄错的汉越语不可胜数,这里仅举一些常见的例子:

这是我们单位的王书记。

Đây là bí thư họ Vương của đơn vị chúng tôi.

汉语的“书记”的对应汉越语是“thư ký”,但由于词义的改变,“thư ký”在越南语中指代的则是“秘书”;汉语“秘书”的对应汉越语是“bí thư”,也因词义的负迁移,转而指“书记”。可见,汉语的“书记”和“秘书”在汉越语中的词义正好相反。常见的错误译法是将“书记”直接用汉越词“thư ký”来表示。这往往是口译者翻译时受到汉越语直接影响而产生的错误。对于新手口译者而言,由于缺少经验和现场氛围紧张,往往容易犯类似的错误。

毛主席说,广大人民群众的真心理拥护才是我们党真正的铜墙铁壁。

Chủ tịch Mao Trạch Đông nói sự ủng hộ thật lòng của đông đảo nhân dân quần chúng mới là tường đồng vách sắt thật sự của Đảng ta.

在这一例句中,口译者往往直接用汉越音将“铜墙铁壁”翻译为“tường đồng thiết sắt”。从严格意义上讲,这是不对的,至少是不够准确的。很多汉源成语在被借用到越南语之后,因适应越南民族语言文化的要求,而产生一定的改变。这种变化既保持了汉源成语的意境,又体现了越南的民族语言风格和民族思维特点。例如:“惊弓之鸟”(chim sợ cành cung,越语字面意思为“鸟怕长弓”)、“三头六臂”(ba đầu sáu tay,越语字面意思为“三头六手”)、“知己知彼,百战不殆”(biết người biết ta, trăm trận trăm thắng,越语字面意思为“知人知己,百战百胜”)等。

犯这种错误的口译者往往是因为对越南文化缺乏了解。有时候即便是有经验的译者也偶尔会因想当然而犯错。总而言之,汉越语词义的变化问题是汉越互译中的一大难题。若想在翻译中熟练掌握和准确运用汉越词,必须长期坚持学习和钻研中越语言文化关系以及越南汉越语的本土化规律等一系列问题。

此外,了解各种方言方音也是口译者扩展自己知识面的重要内容之一。因为中国地域广大,每个地区的人们所讲的普通话多少带有些方言的色彩。口译者是否能听懂带方言音的发言者对口译工作的影响也是很大的。在口译实践活动中,偶尔会碰到口译者被发言者的方言方音“绊住”

的情况。具体而言,中国有北方方言、吴方言、赣语、闽方言、粤方言、湘方言、客家方言七大方言;而越南语则大致分为北部方言、中部方言和南部方言三大方言。作为中国汉越口译者,不但必须在精通汉语普通话(北方方言)的基础上,了解中国各方言的大致特点;而且还必须在精通以越南河内为中心的标准越南语(北部方言)的基础上,熟练掌握越南中部方言和南方方言。只有如此,才能在口译实践过程中解决方言方音问题,更好地完成口译任务。

三、临时处理文稿的能力

在外事活动中,有时主宾双方会提前将讲话稿件或发言大纲交给口译者,以期使会谈或发言能达到更好的效果。在这种情况下,口译者必须具备临时处理稿件的能力。一般来说,提前拿到讲话稿意味着口译者获得宝贵的准备时间,不仅能了解讲话或发言的详细内容或讲话提纲,而且还可以就一些重点难点进行准备。这在某种程度上会对口译者更好完成翻译工作起到很大的作用。在某些外事场合中,口、笔译往往同时使用。如建交谈判、关于国际公约的谈判,都要求译员既能口译,又能将所谈的内容和结果落实到文字上,成为公报、公约、条约备忘录、协议等。有时是先口译,然后形成文件;有时则在讲话、演讲前将稿件译好,再到现场作口译。在不少外贸洽谈或展览会中,往往也会碰到类似的情况。中外双方有时在展览会、推介会或洽谈会等国际商贸活动中因对某个公司及其产品、技术产生兴趣而临时展开商业洽谈,达成初步的合作意向,进而签订合作草案。在这中情况下,口译者必须具备临时起草和处理文稿的能力。

四、广博的知识面

作为口译者光有扎实的双语功底是远远不够的。在现实口译活动中常常有口译者因缺乏主题或百科常识而出现“卡壳”的情况,有时甚至被一些俗语难倒。据报道,2015年中国两会时,政协发言人吕新华用“任性”和“铁帽子王”谈反腐问题,给翻译出了一道难题。会场上的翻译人员不得不与他沟通,询问“大家都很任性”的含义。由此可见,口译者的接触面非常广泛,服务的对象在身份、年龄、职业、阶层、社会习俗、宗教信仰、民族性格、志趣、爱好、生活习惯等方面都会有巨大的差异,随时随地都有可能遇到各种话题。正因如此,口译者不但必须掌握完备的主题知识,而且还必须掌握丰富而全面的百科常识。无数实践证明,口译者必须拥有较高的文化修养,上知天文,下通地理,博古通今,并熟悉各行各业,努力做到“杂家”或“万事通”。例如,他们需要掌握一定的专业常识、社会常识、法规政策常识、国际常识,以及背景知识、国情地情、风土人情、名胜古迹、花草树木、昆虫动物等百科知识。鉴于口译活动实际上是一种跨文化交流,口译者还应有较强的跨文化意识,使自己的翻译地道明白,达到良好的沟通效果。

广博的知识面是经过长期学习和积累而得到的。我们现在处于信息飞速发展,知识快速更新换代,新事物层出不穷,新理念和理论不断涌现的智能化新时代,不管是在内容还是方式上,知识的传播和积累已经与传统的大相径庭。因此,一个人对知识的学习能力和获得能力显得尤为重要。作为口译者,必须是个善于学习和积累各种知识的人,需要不断积累政治、经济、文化、科技、法律、历史、军事、宗教等多方面知识。

五、出众的记忆力

口译者需要练就和具备非凡的记忆力,这一点是由口译工作的特性所决定的。第一,即时性是口译工作的显著特点。在重要的外事场合中,发言者或会谈双方的发言转瞬即逝。口译者在极其有限的时间内记住发言内容是进行口译最基本的要求之一。因为只有记住了发言者的话,才能为下一步组织语言将其翻译出来提供前提条件。试想,如果口译者无法记住发言者的话,那么他/她还怎么能进行翻译呢?第二,口译者必须比常人拥有更大的词汇量,而词汇量的拥有和掌握,也必须要出众的记忆力。这是因为口译者在口译过程中不可能有机会查阅词典和工具书,或请教别人,因此,译员必须牢记大量的词汇、成语、典故和缩略词等。第三,口译者要把发言者所讲的内容准确详尽地用另一种语言表达出来,也必须有出色的记忆力。一般而言,口译者不仅可以通过脑子记忆别人的发言,而且也可以通过口译笔记进行记录。但必须明白的是,口译笔记只能起到辅助作用。受时间的限制,口译者通过笔记所记录的内容只能是重点内容,至于怎样把整个讲话连贯地表达出来,则完全要靠口译者的记忆力。第四,由于口译活动的即时性和随机性都很强,中外宾客在有些未可预知的场合中进行随即交流,口译者必须能在毫无准备的情况下马上进入角色,为他们提供翻译。在这种场合中,口译者往往未能作出任何准备就要上台提供翻译服务。在这种情况下,口译者的出众记忆力将是他/她顺利完成翻译活动的重要保障。

由此可见,作为一名口译者,必须具备出众的记忆力,否则很难胜任口译任务。

六、稳定的心理素质

人的心理素质是人的整体素质的有机组成部分之一。它以人的自然素质为基础,在环境、教育、实践活动等后天因素的影响下逐步发生、发展起来。心理素质是先天因素和后天因素的有机综合体。简单地说,人的心理素质是以人的天然生理素质为基础,在实践活动中通过主体与客体的相互作用,而逐步发展和形成的心理潜能、能量、特点、品质与行为的综合。从心理学角度讲,心理素质包括情感、信心、意志力和韧性等。从实际口译活动对口译者的心理素质要求看,细腻的情感、充足的信心、稳定的心态和坚强的意志力是不可或缺的。这些综合的心理因素,反应到具体的口译活动中便是稳定的心理状态和灵敏的反应。此外,在外交活动中,还特别要求译者具备充足的信心和胆量,不因领导在场而胆怯,不为外界干扰而分神,努力发挥出自己的水平,遇到突发问题能镇定自若地应付和翻译。

除了上述提到的几种素质之外,口译活动还要求口译者具备过硬的作风和一定的礼宾常识等方面的素质。这是因为,口译工作要求高、任务重、时间紧,且均是涉外活动,所以口译者须具有严谨的工作作风、严格的纪律观念和顽强的意志品质,善于与人沟通协作,相互配合完成好各项任务。礼宾常识涉及外交代表、外交代表机关、外交团、外交特权与豁免、日常交往中的礼节、见面时的礼节、谈话时的礼节、参加宴请的礼节、出席文艺演出的礼节、进入外国人住所或办公室的礼节、日常卫生、服饰、称呼与姓名、出国旅行须知、迎送、见面与会谈、庆贺和慰问、常见仪式、对外文书的应用等众多方面的常识。

七、口译现场的应急处理能力

口译过程中遇到的紧急情况或意外情况一般包括语言类和非语言类。语言类紧急情况指译员没听懂讲话人的内容或听懂了却无法表达或无法回忆起讲话人讲过的部分内容等与语言处理相关的情况。其他属于非语言类紧急情况。

语言类紧急情况的发生主要有以下几个方面的原因：

- (1) 译员语言水平(听力、词汇量等)问题；
- (2) 译员翻译技巧问题；
- (3) 译员不熟悉讲话人的讲话内容；
- (4) 译员心理准备不充分，情绪不稳定，怯场；
- (5) 译员精力不够集中，走神；
- (6) 发言人本身发音不清晰或有口音或声音低听不清楚；
- (7) 发言人语速过快；
- (8) 发言人一口气讲的内容很多，而由于各种原因译员无法做笔记，如笔突然没墨水、没带笔记本、处于走动状态等。

语言类紧急情况的应对一般可以采取以下策略：

(1) 询问发言人。非正式场合口译或者课堂口译可以采用，但注意不能经常使用，否则发言人和听众都可能对译员失去信心，产生急躁情绪。正式场合也不提倡使用。

(2) 询问听众。针对个别单词或术语不知目的语如何做表达时可解释性询问听众。正式场合也不提倡。

(3) 信息重组和概述归纳。即对个别词没有把握，而把整个发言的意思综述性地翻译出来；对于发言人一口气列举了很多同类事物，译员一时无法全部记住或理解时采用的概括性翻译，如发言中提到“电视机、录音机、微波炉、冰箱、洗衣机、空调”译员可概括为“电视、冰箱等电器”。

(4) 鹦鹉学舌，原音模仿。对于一些没有听清的词或一时无法翻译的词，特别是一些专业词汇，可以模仿原音或转换成汉越词；外来专业词或人名地名可模仿照念。

(5) 合理猜测。尽管译员有时可能没听懂某个单词，但不影响对整体意思特别是重要意义的表达，这时可根据上下文对这部分不太重要的内容进行合理猜测，对整体内容进行合理调整补充，使译文听上去即使不完全准确也不至于出太大的问题。

(6) 略译或放弃。对于没有听懂但又无法向发言人询问时，只能略去不译。这是不得已而为之的做法，故译员不要表现出焦虑，而应不动声色地继续专心于下文的翻译，避免继续出错。

(7) 及时补救。有时译员在前面没有弄明白的某个词语或术语，可能会在稍后的时间随着更多信息的进入而得到解决，只要条件许可，译员就应该采取某些补救措施及时向听众进行解释，尽量做到信息的总体等值。

(8) 及时调整情绪。即使出现了一些不好的状况，也不要表现出尴尬的窘态，不要在场上过多的自责或致歉，要及时调整心态，集中精神继续工作。要相信大部分听众是为听内容而来的，不会吹毛求疵，只要整体内容的翻译没有大的问题就可以得到大部分听众的认可。

非语言类意外情况往往因为讲话人、听众、场合、主题等各要素的不同而表现出来的,译员应该根据不同的语境采取相应的应对措施。比如:

- (1) 现场突然有人指出你某处翻译错误怎么办?
- (2) 服务对象要求你帮忙处理口译之外的其他事务,怎么办?
- (3) 口译设备出故障,怎么办?
- (4) 如果当事一方(而且是雇你的一方)要求你到另一方去打探情况,怎么办?
- (5) 如果当事一方要求你就某件事提出看法或建议,怎么办?
- (6) 如果当事一方口出污言秽语,或讲话不对场合,怎么办?
- (7) 酒桌上译员如何拒酒?
- (8) 当事一方的话语可能伤害对方的民族文化或民族自尊心,怎么办?

这些紧急情况都要求译员具有处变不惊的能力和手段,而这种能力和手段是需要经过历练才能获得的。当然,译员的自身原则也是处理这些紧急情况的必要手段。

思考与探讨

1. 除了上述涉及的几种素质之外,你觉得口译者还应该具备哪些素质?
2. 口译者的素质是如何培养的呢?
3. 你觉得口译者的哪种素质最重要?为什么?
4. 你所了解的口译活动出现的紧急情况还有哪些?你是如何应对的?
5. 一个职业译员还应该具备哪些素质?

下篇 口译实践篇

第十一章 政治外交篇

第十二章 经贸篇

第十三章 文化篇

第十四章 教育篇

第十五章 旅游篇

第十六章 会展篇

第十七章 会谈篇

第十八章 访谈篇

第十九章 典礼致辞篇

第二十章 综合篇

第十一章 政治外交篇

一、实践口译语篇提示语汇

汉译越

1.

周边外交 ngoại giao xung quanh; ngoại giao láng giềng

运筹全局 trừ tính cho toàn cục

谋大势、讲战略、重运筹 mưu hoạch cho đại thế, chú trọng mặt chiến lược, gắng sức mà trừ hoạch

重要战略机遇期 thời kì vận hội chiến lược quan trọng

守望相助 nương tựa giúp đỡ nhau

讲平等 chú trọng bình đẳng

重感情 coi trọng tình cảm

常见面 thường xuyên gặp gỡ

多走动 thường xuyên thăm hỏi qua lại

融合 hội nhập; chung hòa

身体力行 gắng sức thực hiện

驾驭全局、统筹谋划 chế ngự toàn cục, trừ hoạch thống nhất

互联互通 kết nối

次区域合作 hợp tác tiểu vùng

广结善缘 giao mầm duyên lành

2.

非官方 phi chính thức

新兴市场国家 các nước thị trường mới nổi

金砖国家 các nước BRICS

求和平、谋发展、促合作 giữ gìn hòa bình, mưu hoạch phát triển, thúc đẩy hợp tác

防扩散 phòng chống lan tỏa vũ khí hủy diệt hàng loạt

任重道远	nhiệm vụ lớn lao, đường đi còn dài
冷战时期	thời kì chiến tranh lạnh
对峙平衡	thế cân bằng trong sự đối chọi
置身事外	đứng ở ngoài cuộc
独善其身	giữ toàn vẹn cho thân mình
单打独斗	đơn thương độc mã
同舟共济	cùng hội cùng thuyền
动辄……	hễ một cái là...
冤冤相报	oan oan tương báo; lấy oán trả oán
没完没了	dây cà ra dây muống
民族尊严	lòng tự tôn dân tộc
人无信不立	nhân vô tín tắc bất lập; con người không có thành tín thì không thể thành đạt trong sự nghiệp
相互猜疑	ngghi ngờ lẫn nhau
管控危机	kiểm soát tình trạng nguy cấp
求同化异	cầu đồng hóa dị; tìm kiếm điểm tương đồng, hóa giải điểm bất đồng
分歧	bất đồng
夯实根基	tạo nền tảng vững chắc
干戈	binh đao
利益汇合点	điểm trung hòa lợi ích
联动性	tính tương tác
突发性	tính đột xuất
层出不穷	liên tiếp xuất hiện
锐意进取(创新)	hăng hái tiến thủ (sáng tạo)

3.

山水相连, 血脉相亲	song núi liền nhau, máu mủ thân nhau
兴衰相伴, 安危与共	thịnh suy bên nhau, yên nguy có nhau
福祉	phúc lợi; hạnh phúc
讲信修睦	giữ gìn thành tín, chung sống hòa mục
讲究	chú trọng
言而有信	nói lời giữ lấy lời
诚信为本	lấy chữ tín làm gốc
开拓进取	vươn lên tiến thu
计利当计天下利	tính toán lợi ích thì nên tính cho cả thiên hạ
致力于……	dốc sức vào...
倡议	sáng kiến

互通有无, 优势互补 trao đổi bù đắp cho nhau, ưu thế bổ sung cho nhau
唇齿相依 quan hệ khăng khít như môi với răng
风雨同舟 cùng hội cùng thuyền
防灾救灾 phòng chống thiên tai, tìm kiếm cứu nạn
打击跨国犯罪 chống tội phạm xuyên quốc gia
联合执法 chấp pháp liên hợp
心心相印 thông cảm lẫn nhau
海纳百川, 有容乃大 trăm sông chảy về biển cả, bao dung mới có thể lớn mạnh
多元共生 đa nguyên chung sống
包容共进 bao dung cùng tiến
薪火相传 truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác

4.

向……致敬 xin kính chào...
敢为天下先 dám làm trước thiên hạ
升级版 phiên bản nâng cấp
投融资平台 mô hình huy động vốn
智库 nhóm nhà tư vấn
秉持……精神 kiên trì tinh thần...
相向而行 chung hướng mà đi
使事态复杂化、扩大化 gây phức tạp hóa, mở rộng hóa tình trạng
南海各方行为宣言 Tuyên bố về ứng xử của các bên tại Nam Hải
南海行为准则 Bộ quy tắc ứng xử Nam Hải

越译汉

1.

Bộ Chính trị 政治局
Ban Bí thư 书记处
Văn phòng Trung ương Đảng 党中央办公厅
công tác nhân sự 人事工作
các cấp ủy 各级党委
đại hội đảng bộ các cấp 各级党代会
Đại hội Đảng toàn quốc 党的全国代表大会
Điều lệ Đảng 党章

Ủy ban Kiểm tra Trung ương 中纪委

nhiệm kỳ 任期

Dự thảo 草案

lối sống trong sáng 生活作风正派

cơ hội 投机

chủ nghĩa bè phái 党派主义

lợi ích nhóm 派别利益; 集团利益

2.

Nguyên lãnh đạo 老一辈领导人

Lão thành cách mạng 老一辈革命家

Anh hùng lực lượng vũ trang 战斗英模

Trang sử hào hùng 宏伟的历史篇章

Ngang nhiên 肆意

Khối đại đoàn kết dân tộc 民族大团结

3.

Nhà nước pháp quyền XHCN 社会主义法治国家

Trong sạch 廉洁

Vững mạnh 稳固

Của dân, do dân, vì dân 属于人民、来自人民、为了人民

Xây dựng và thực thi pháp luật 立法执法

Quyền làm chủ của nhân dân 人民当家做主的权力

Thanh tra 监察

Quyền và lợi ích hợp pháp 合法权益

Đổi mới mô hình tăng trưởng 转变经济增长模式

Cơ cấu lại nền kinh tế 调整经济结构

Nước công nghiệp theo hướng hiện đại 面向现代化的工业国家

Các vấn đề gây bức xúc xã hội 社会热点问题

Xóa đói giảm nghèo 除饥减贫

Bảo đảm an sinh xã hội 保障民生

Chính sách đối ngoại đa phương hóa, đa dạng hóa quan hệ 全方位、多样化的外交政策

Mặc cảm 自卑

Định kiến 成见

二、语篇口译实践

汉译越

(一)

习近平在周边外交工作座谈会上的讲话

(2013年,节选)

……党的十八大以来,党中央在保持外交大政方针延续性和稳定性的基础上,积极运筹外交全局,突出周边在我国发展大局和外交全局中的重要作用,开展了一系列重大外交活动。

无论从地理方位、自然环境还是相互关系看,周边对我国都具有极为重要的战略意义。思考周边问题、开展周边外交要有立体、多元、跨越时空的视角。审视我国的周边形势,周边环境发生了很大变化,我国同周边国家的关系发生了很大变化,我国同周边国家的经贸联系更加紧密、互动空前密切。这客观上要求我们的周边外交战略和工作必须与时俱进、更加主动。

我国周边充满生机活力,有明显发展优势和潜力,我国周边环境总体上是稳定的,睦邻友好、互利合作是周边国家对华关系的主流。我们要谋大势、讲战略、重运筹,把周边外交工作做得更好。

我国周边外交的战略目标,就是服从和服务于实现“两个一百年”奋斗目标、实现中华民族伟大复兴,全面发展同周边国家的关系,巩固睦邻友好,深化互利合作,维护和用好我国发展的重要战略机遇期,维护国家主权、安全、发展利益,努力使周边同我国政治关系更加友好、经济纽带更加牢固、安全合作更加深化、人文联系更加紧密。

我国周边外交的基本方针,就是坚持与邻为善、以邻为伴,坚持睦邻、安邻、富邻,突出体现亲、诚、惠、容的理念。发展同周边国家睦邻友好关系是我国周边外交的一贯方针。要坚持睦邻友好,守望相助;讲平等、重感情;常见面,多走动;多做得人心、暖人心的事,使周边国家对我们更友善、更亲近、更认同、更支持,增强亲和力、感召力、影响力。要诚心诚意对待周边国家,争取更多朋友和伙伴。要本着互惠互利的原则同周边国家开展合作,编织更加紧密的共同利益网络,把双方利益融合提升到更高水平,让周边国家得益于我国发展,使我国也从周边国家共同发展中获得裨益和助力。要倡导包容的思想,强调亚太之大容得下大家共同发展,以更加开放的胸襟和更加积极的态度促进地区合作。这些理念,首先我们自己要身体力行,使之成为地区国家遵循和秉持的共同理念和行为准则。

做好新形势下周边外交工作,要从战略高度分析和处理问题,提高驾驭全局、统筹谋划、操作实施能力,全面推进周边外交。要着力维护周边和平稳定大局。走和平发展道路,是我们党根据时代发展潮流和我国根本利益作出的战略抉择,维护周边和平稳定是周边外交的重要目标。

要着力深化互利共赢格局。统筹经济、贸易、科技、金融等方面资源,利用好比较优势,找准深化同周边国家互利合作的战略契合点,积极参与区域经济合作。要同有关国家共同努力,加快基础设施互联互通,建设好丝绸之路经济带、21世纪海上丝绸之路。要以周边为基础加快实施自由贸易区战略,扩大贸易、投资合作空间,构建区域经济一体化新格局。要不断深化区域金融合作,积极筹建亚洲基础设施投资银行,完善区域金融安全网络。要加快沿边地区开放,深化沿

边省区同周边国家的互利合作。

要着力推进区域安全合作。我国同周边国家毗邻而居,开展安全合作是共同需要。要坚持互信、互利、平等、协作的新安全观,倡导全面安全、共同安全、合作安全理念,推进同周边国家的安全合作,主动参与区域和次区域安全合作,深化有关合作机制,增进战略互信。

要着力加强对周边国家的宣传工作、公共外交、民间外交、人文交流,巩固和扩大我国同周边国家关系长远发展的社会和民意基础。关系亲不亲,关键在民心。要全方位推进人文交流,深入开展旅游、科教、地方合作等友好交往,广交朋友,广结善缘。要对外介绍好我国的内外方针政策,讲好中国故事,传播好中国声音,把中国梦同周边各国人民过上美好生活的愿望、同地区发展前景对接起来,让命运共同体意识在周边国家落地生根。

(二)

携手合作 共同维护世界和平与安全

——在“世界和平论坛”开幕式上的致辞

(习近平,节选)

尊敬的各位来宾——女士们,先生们,朋友们:

今天,我很高兴出席在我的母校清华大学举行的“世界和平论坛”开幕式。首先,我谨对论坛的开幕表示热烈的祝贺!向各位嘉宾和专家学者致以诚挚的问候!

“世界和平论坛”是中国举办的第一个高级别非官方国际安全论坛。论坛的主题“各方共赢:和平、安全、合作”,是攸关当今世界前途命运和各国人民幸福安康的重大课题,就此展开深入研讨和交流,将为促进世界和平与安全提供新思路、探索新办法、作出新贡献。

当今世界正处于大发展大变革大调整时期,国际形势正发生着极为深刻复杂的变化。世界多极化、经济全球化深入发展,科技革命孕育新的突破,社会信息化影响越来越大,国际社会相互联系、相互依存更加紧密,新兴市场国家和发展中国家不断发展壮大。所有这一切,已经和正在深刻影响和改变着世界格局,并给各国发展和国际关系带来深远影响。

综观当前国际形势发展变化,和平与发展仍然是时代的主题,这集中表现为:国家交流、对话、合作不断深化,求和平、谋发展、促合作已成为各国人民的共同意志和不懈追求。与此同时,国际社会也面临更加复杂多样的安全挑战:地区热点问题此起彼伏,恐怖主义猖獗,防扩散形势依然严峻,国际金融危机深层次影响不断显现,维护世界和平、促进共同安全依然任重而道远。

应该看到,当今世界,不同制度、不同类型、不同发展阶段的国家利益交融、相互依存日益紧密。各国不仅利益与共,而且安危与共。在这样的新形势下,安全问题的内涵既远远超越了冷战时期对峙平衡的安全,也超越了传统意义上的军事安全,同时也超越了一国一域的安全。面对复杂多样的安全挑战,任何一个国家都难以置身事外而独善其身,也不可能靠单打独斗来实现所谓的绝对安全。一个国家要谋求自身发展,必须也让别人发展;要谋求自身安全,必须也让别人安全;要谋求自身过得好,必须也让别人过得好。各国必须坚持以合作的胸怀、创新的精神、负责任的态度,同舟共济、合作共赢,共同应对各种问题和挑战,携手营造和谐稳定的国际和地